

*”Når ingen ser deg
og du slipper å se dem i øya”*

Sex på nettet

Therese Mostrøm

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Våren, 2007

Forord :)

Det føles nå som om jeg har spist en elefant. Det har til tider vært kraftig kost, men med en bit av gangen har jeg kommet i mål. Nå er jeg svært mett og sliten, men også svært fornøyd. Selv om det er jeg som har gjort arbeidet, er det mange mennesker rundt meg som har hjulpet til. Noen har hjulpet med de rette redskapene, andre har heiet og vist at de har hatt tro på meg. Det er dermed mange mennesker rundt meg som fortjener en takk i forbindelse med arbeidet med denne avhandlingen.

Jeg vil gjerne takke John Eriksen ved NOVA¹ som på kort varsel påtok seg veilederrollen. Takk for grundige og konstruktiv tilbakemeldinger.

Takk til alle informantene som har latt meg ta del i deres verden. Dere har lært meg masse.

Takk til venner og familie som har satt meg i kontakt med informantene.

Takk til en flott og inspirerende seminargruppe og kollokviegruppe på Blindern.

Takk til Morten for at du er engasjert og følger opp.

Takk til Katrine og Victoria som har oppmuntret, trøstet og tatt meg med ut.

Takk til familien min og til svigerfamilien min for all støtte og oppmuntrende ord, økonomisk hjelp og herberge.

Tusen takk til Ida, verdens beste kone, for det meste. Du er enestående.

Takk for meg.

Moss, mars 2007.

Therese Mostrøm :-)

¹ Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Sammenheng

Denne oppgaven handler om chatting og selvpresentasjon. Når du logger deg på en chattekanal på internett vet de andre chatterne i utgangspunktet ikke noe om hvem du er og hva du er ute etter. Et kjennetegn ved chatting er altså at aktørene er anonyme for hverandre. De kan ikke observere og tolke hverandres ansiktsuttrykk, kroppsspråk, gester, lyder og lukter. De har heller ikke klær, smykker, hårfrisyre og stil og presentere seg gjennom. Når chatterne skal presentere seg for hverandre, mangler de altså mange av sine vanlige selvpresentasjonssymboler. Det meste av informasjonen formidles dermed gjennom skrift. Anonymiteten medfører utfordringer når det gjelder å finne ut av hvem de andre chatterne er. Chatternes selvpresentasjoner kan delvis forstås som et uttrykk for hvordan de håndterer denne risikoen og for hvordan de går frem når de skal etablere tillit i relasjonene med de andre chatterne.

Sexprat er tema i intervjuene. Jeg hadde en forforståelse av at sex er et vanlig samtaletema når ungdom chatter. Intervjuene har bekreftet dette. Sexprat på nettet er situasjoner der graden av selvutlevering høy, og dermed også risikoen for å tape ansikt høy.

Hovedfokus i oppgaven er å undersøke hvordan ungdom som chatter presenterer seg for hverandre under de betingelsene som gjelder når kommunikasjonen foregår under anonymitet, og i de forskjellige situasjonene som oppstår i chatterommene. Flere av ungdommene i intervjumaterialet beskrev chattearenaen som en annen verden. Anonymiteten i chatterommene gir større handlingsrom. På den annen side gir det utvidete handlingsrommet også muligheter for å være frekke eller lyve. Anonymiteten kan dermed også være en kilde til risiko for ungdommene. Hvordan ungdommene presenterer seg, hvilke symboler de tar i bruk i selvpresentasjonen og i arbeidet med å finne ut hvem de andre er, og hvordan disse selvpresentasjonene virker tilbake på situasjonene som oppstår på chatten, er tema for analysen av intervjuene.

Et viktig empirisk funn er at ungdommene raskt definerer nye bekjentskaper på chatten som venner, og at dette har konsekvenser for hvordan de chatter. Spørsmålet om hvordan man presenterer seg som en venn på chatten er derfor sentralt i analysen. Jeg er interessert i hvilke symboler som tas i bruk og i hvordan dette får konsekvenser for samhandlingen.

Studien er basert på kvalitative intervjuer av åtte ungdom i alderen 16-19 år som alle har erfaringer med å chatte. I tillegg inngår egne chatteerfaringer i datamaterialet. Disse erfaringene har fungert som nyttig bakgrunnskunnskap om feltet. Andre steder lar jeg erfaringene mine inngå direkte i datamaterialet. Der det er relevant og samtidig forskningsetisk forsvarlig gjengis direkte utdrag og sitater av dette materialet.

Den teoretiske tilnærmingen til materialet er symbolsk interaksjonistisk. Det vil si at jeg legger vekt på hvilke symboler chatterne tar i bruk i samhandlingen med de andre chatterne. Oppgaven har en konstruktivistisk forståelse av selvet. Det betyr at selvet forstås som sosialt konstruert i spesifikke situasjoner, og ikke løsrevet fra den konteksten det presenteres i. Den mikrointeraksjonistisk orienterte Erving Goffman er sentral i hele analysen. Hans begrepsapparat har vist seg fruktbart i forståelsen av chatting som kommunikasjonsform.

Innhold

FORORD :)	2
SAMMENDRAG	3
INNHold	5
1. INNLEDNING	8
1.1 PROBLEMSTILLING	8
1.2 LESERVEILEDNING	9
1.2.1 <i>Språk</i>	10
1.3 CHAT: MSN, ÅPEN CHAT OG PROFIL	11
2. TEORETISK AVGRENSNING	13
2.1 NETTET SOM ARENA FOR IDENTITETSUTVIKLING	13
2.2 GOFFMANS SOSIALE SELV OG MIN AVGRENSNING AV TEMA	14
2.3 MODERNITET OG RISIKO	16
2.3.1 <i>Luhmann om tillit og risiko</i>	16
2.3.2 <i>Løgstrup om tillit</i>	17
2.3.3 <i>Goffman om tillit og risiko</i>	18
2.4 TILLIT OG RISIKO PÅ NETTET	19
3. FORSKNINGSPROESSEN	21
3.1 FORARBEIDE OG REKRUTTERING	21
3.2 ERFARINGER FRA EGEN CHATTING –SKJULT OBSERVASJON	23
3.2.1 <i>Etiske spørsmål</i>	24
3.3 INTERVJUSITUASJONEN OG FORSKERROLLEN	25
3.3.1 <i>Kvalitative intervjuer</i>	27

3.3.2	<i>Igangsettingskriving</i>	28
3.4	DATAINNSAMLING VIA MSN	29
3.4.1	<i>Etiske spørsmål</i>	30
3.5	OPPFØLGINGSINTERVJU	32
3.6	INTERVJUSPØRSMÅL	32
3.7	INTERVJUENES FORM	34
3.8	UTVALG	35
3.8.1	<i>Hva er spesielt ved utvalget?</i>	36
3.9	OM ANALYSEN AV DATA	36
3.10	ANONYMITET OG KONFIDENSIALITET	38
3.11	INNSAMLING OG OPPBEVARING AV INTERVJUMATERIALET	38
4.	AVSTAND OG KONTROLL	39
4.1	TRYGG AVSTAND	39
4.2	VÆRE SEG SELV	44
4.3	”INGEN REGLER”	46
4.4	”SØKER SEXTREFF”	52
4.5	WEBKAMERA FORSTYRRER KONTROLLEN	54
5.	CHATTEFORLØP	58
5.1	CHATTING MED FREMMEDE PÅ ÅPEN CHAT	58
5.1.1	<i>Profilkanaler</i>	63
5.2	SEXPRAT PÅ ÅPNE KANALER	64
5.3	FRA ÅPEN CHAT TIL MSN	66
5.4	”JEG PLEIER JO IKKE Å GI BORT MSN-EN MIN TIL HVEM SOM HELST”	70

5.5	”DET ER IKKE SÅ LETT Å IKKE SKULLE SI NOE OM SEG SELV FOR MAN KAN FÅ MANGE FINE VENNER VED Å CHATTE”	71
5.6	FORELDRE	72
5.7	FORTELLINGEN OM VENNER LEGITIMERER	75
6.	SITUASJONSDEFINISJON OG AKTIVE RAMMER	76
6.1	”LEGG OPP TIL AT DET BLIR SVART PÅ DEN MÅTEN”	76
6.2	KROPPEN SOM DEL AV DEN BEVISSTE SELVPRESENTASJONEN	81
6.2.1	<i>Er du jomfru eller er du kåt?</i>	83
6.3	SPENNENDE OG EKKELT – SEXPRAT MED VOKSNE MENN	86
6.4	KULTURELLE FORTELLINGER	90
6.4.1	<i>Å presentere seg som en venn - troverdighet og tillit</i>	91
7.	OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	94
	TRYGG AVSTAND	94
	EN ANNEN VERDEN	95
	TILGJENGELIGHET OG KONTROLL	96
	ÅPEN CHAT OG MSN	97
	TILLIT OG RISIKO	98
7.1	NETTVETTREGLER OG REFLEKSJONER OVER RESULTATENE	99
7.2	OVERFØRBARHET, ANVENDELSE, VISJONER OG MÅL	102
10.	KILDELISTE	104

1. Innledning

De siste årenes mediefokus med beskrivelser av ungdommers bruk av internett og av seksuelle relasjoner inngått via nettet vekket en interesse hos meg. I en artikkel i Dagbladet (9.5.2005) chattet avisens journalist under dekke av å være 12, 13 og 14 år, på barne- og ungdomssider på nettet. De som tok kontakt var i hovedsak menn som var interessert i å chatte om sex eller i å møtes offline for å ha sex. Artikkelen satte fokus på møter mellom unge jenter og voksne menn på internett. VG presenterte i 2005 en sak om en mann i 40-årene som har hatt kontakt med et stort antall unge jenter via chattekanaler på nettet, møtt disse offline og foregrepet seg seksuelt (VG, 5.10.2005).

Jeg ble nysgjerrig på hvordan ungdom som chatter presenterer seg for hverandre og på hvordan situasjoner, rammer og situasjonsdefinisjoner skapes i chatterommene. Etter hvert som jeg jobbet med temaet ble jeg klar over at dette handler om selvpresentasjon og anonymitet.

I moderne samfunn er internett en viktig kommunikasjonskanal. Med mulighetene for anonym kommunikasjon har betingelsene og mulighetene for selvpresentasjon endret seg, sammenlignet med samhandling ansikt til ansikt. Formålet med denne oppgaven er å få økt kunnskap om chatting og sexprat på nettet.

1.1 Problemstilling

Hvordan foregår selvpresentasjon i chatting?

Det overordnede spørsmålet i avhandlingen er:

- Hvordan selvpresentasjon foregår når aktørene ikke ser hverandre og når kommunikasjonen foregår gjennom skrift.

Jeg er interessert i hvilke symboler chatterne benytter for å fortelle de andre chatterne hvem de er, hva de ønsker å være og hvilke hensikter de har. Jeg er også interessert i hvordan

selvpresentasjonene og situasjonene som oppstår virker tilbake på aktørene, det vil si når en definisjon av situasjonen har vunnet fram eller rammen for samtalen er etablert. Problemstillingen aktualiserer spørsmålet om hvordan chatting kan forstås som uttrykk for forhandlinger om eller symboler for tillit og risiko.

Jeg har brukt chatting om sex som innfallsvinkel i intervjuene. Det er det to grunner til. For det første hadde jeg en forforståelse av at det er mye sexsnakk på nettet. Dette har jeg fått bekreftet gjennom intervjuene med ungdommene. For det andre er sexprat på nettet situasjoner der graden av selvutlevering høy, og dermed også risikoen for å tape ansikt høy. Det var dessuten en fordel at intervjuet dreier seg om et konkret tema, for åpne og generelle spørsmål gir lett generelle svar.

Sex er altså et vanlig samtaletema når ungdom chatter. Det er et spennende tema for ungdommene. Samtidig kan det være en reell spenning eller risiko ved å chatte om sex og flørte på nettet. Dette krever en viss grad av selvutlevering. Det innebærer at aktørene er ekstra sårbare. På den annen side fører anonymiteten i chatterommene til at chatterne kan være åpnere, tøffere eller endog frekkere enn de kan være offline. Å etablere tillit med samtalepartneren er ekstra viktig når intime detaljer avsløres og en utleverer seg. Anonymiteten i chatterommene er viktig for å skape en trygg ramme for denne selvutleveringen samtidig som den er en kilde til utrygghet og usikkerhet for chatteren.

Tema for denne oppgaven er:

- hvordan risiko håndteres, og
- hvordan tillit skapes og signaliseres i chatterommene.

1.2 Leserveiledning

Innledningsvis gir jeg en kort innføring i de ulike formene for chatting som denne oppgaven omhandler: msn, åpen chat og profilchatting. Neste kapittel er en teoretisk avgrensning av oppgaven. Først presenteres retningen symbolsk interaksjonisme. Erving Goffman er representant her, og er en viktig hjelpemann når det gjelder å bidra med relevante begreper.

Deretter følger en presentasjon av teorier om tillit og risiko i moderniteten. Forhandlinger om tillit er sentralt når ungdommene presenterer seg i chatterrommene. Begrepsparet følger hele analysen, og Giddens, Goffman, Luhmann og Løgstrup bidrar med hver sine perspektiver. Kapittel 3 tar for seg metoder og valg i prosessen fra forarbeide og rekruttering av informanter til valg av datainnsamlingsmetoder og selve datainnsamlingsprosessen. Etske vurderinger behandles i denne delen. Kapittel 4, 5 og 6 utgjør analysedelen. Her presenterer og diskuterer jeg funnene fra undersøkelsen. Siste kapittel (7) oppsummerer og samler trådene. Kapittelet er en refleksjon over resultatene, og ender i noen konkluderende betraktninger.

1.2.1 Språk

Jeg har valgt å bruke de samme ordene som ungdommene gjør i intervjuene, eller som jeg oppfatter som vanlige å bruke når internettnettkommunikasjon omtales. Det innebærer for det første at jeg ikke har oversatt engelske ord til norsk. Termen ”chat” kan oversettes med ”snakk”. ”Snakk” er imidlertid mer upresist enn ”chat” fordi det kan forveksles med muntlig kommunikasjon.

Om ”stedet” chatten foregår bruker jeg betegnelsen ”chattekanal” eller ”chatterom”. Noen ganger brukes bare ”kanal” eller ”rom” som en forkortelse for det samme.

”*Webcam*” er en forkortelse ungdommene brukte for webkamera. Det er et kamera en har ved pc-en når en chatter slik at chatterne kan se hverandre.

”Nick” er navnet chatterne bruker når de chatter. Det er en forkortelse for ”nickname”. Noen steder bruker jeg den norske betegnelsen ”kallenavn”.

Et vanlig åpningsspørsmål i de åpne chatterrommene er ”asl”, som er en forkortelse for ”age, sex, location” eller ”alder, kjønn, bosted”. I oppgaven brukes den engelske forkortelsen ”asl”, som er den vanlige blant ungdommene.

Kommunikasjonen på nettet benevnes med ”online”. Betegnelsen ”offline” beskriver det som foregår utenfor nettet. Noen av ungdommene bruker uttrykket ”virkeligheten” om det som foregår offline. Selv om de ikke nødvendigvis mener at det som foregår på nettet ikke er virkelig, så kan begrepet indikere dette. Jeg bruker derfor det mer dekkende uttrykket ”offline”.

Tilnærmingen til oppgavens tema er kvalitativ. Det er ikke formålstjenlig å tallfeste tendenser i materialet når utvalget undersøkelsen ikke er basert på tilfeldighetsutvalg (Thagaard, 1998: 198). Jeg tallfester altså ikke informantenes opplevelser eller utsagn eksakt, men bruker mengdebetegnelser som ”noen” og ”flere” i oppgaven. Det er ikke hvor mange som opplever det ene eller andre som er viktig. Det er *betydningene* opplevelsene har for aktørene som er interessant, og som er det sentrale i fremstillingen (Fog, 2004: 11). Fokus er altså på intervjuenes meningsinnhold.

1.3 Chat: Msn, åpen chat og profil

Chatting er en skriftlig internetmediert samtale mellom to eller flere personer. Jeg vil her presentere tre måter å chatte på: msn, åpen chat og profilchatting. Det finnes flere andre måter å chatte på, men det er disse tre måtene jeg refererer til når jeg bruker betegnelsen ”chatting”. De tre måtene har forskjellige kjennetegn, som legger premisser for kommunikasjonen. Et kjennetegn ved chatting på msn og på åpne kanaler (til forskjell fra chatting på profiler) er at begge parter må være pålogget samtidig. Kommunikasjonen foregår dermed synkront. En annen forskjell er hvorvidt meldingene som mottas kan lagres eller ikke. Meldinger som mottas på en profil lagres automatisk, mens meldinger som sendes via msn eller åpne chattekanaler lagres på en slik måte at du kan bla deg tilbake i samtalen og lese denne så lenge begge er pålogget. Når samtalen avsluttes, slettes meldingene.

Msn er en form for chat der en selv velger hvem en vil chatte med ved å legge dem til en liste. Brukerne har dermed bedre kontroll over hvem de er i kontakt med gjennom en liste over hvem som har msn-adressa deres. Dersom en har kontakter på msn-lista som en ikke ønsker, kan en sperre dem ved å trykke ”blokker”. På Msn kan en i tillegg lage en profil og for eksempel legge ut bilder (se neste side).

Åpne chattekanaler er kjennetegnet av at alle som har internet kan logge seg på med et selvvalgt kallenavn og prate med de andre deltakerne. Når en har logget seg på kan en enten være med å chatte i åpne samtaler sammen med andre, det vil si at alle kan se hva alle skriver. Eller en kan vente på at noen skal ta kontakt eller selv ta kontakt med en annen ved å klikke på nicket til vedkommende. En chatter da i et lukket rom hvor samtalen er privat, og ingen andre kan se hva en skriver. De åpne chattekanalene tilbyr ofte ulike typer ”rom” som

er definert ut fra forskjellige temaer eller interesser. Eksempler er ”13-16 år”, ”kos og flørt”, ”fotball” eller ”filosofi”. Hvilken gruppe en chatter på, forteller de andre chatterne hva en er ute etter eller hvilke interesser en har, og vil følgelig være en del av selvpresentasjonen til chatteren.

Chatting på *profilkanaler* skiller seg ut ved at en lager seg en profil som kun er tilgjengelig for andre påloggede brukere. Her velger den enkelte selv hvor mye informasjon en legger ut. De fleste kanaler er tilrettelagt for å legge ut bilder, telefonnummer, bosted og andre personlige opplysninger. Kommunikasjonen som foregår her er ikke avhengig av at sender og mottaker er pålogget samtidig. Kommunikasjonen er altså ikke synkron, men den kan være tilnærmet synkron hvis begge parter er pålogget samtidig. Når ikke begge er pålogget samtidig, likner denne måten å kommunisere på, på e-post.

2. TEORETISK AVGRENSNING

2.1 Nettet som arena for identitetsutvikling

Bromseth (2003) har gjennom en etnografisk tilnærming gjort observasjoner av nettmediert gruppekultur med fokus på identitetsprosesser og nettverksbygging i samhandlingen på nettet. Ett av hennes funn er at nettet fungerer som arena for utforskning og utvikling av seksuell identitet. Gjennom det hun kaller tekstlige identitetsfellesskap oppnår chatterne gjenkjennelse og bekreftelse på seg selv ved å møte andre i lignende subjektposisjoner. Å ha noen å snakke med som tenker og føler likt, er viktig i tidlige identitetsprosesser. Videre er Bromseth opptatt av på hvilke måter det medierte og det fysiske veves sammen. Hun påpeker at kropp og kjønn er en viktig del av selvpresentasjonen utenfor nettet, og at disse også offline i stor grad iscenesettes gjennom språk. Når de andre ikke ser kroppen, er behovet ekstra stort for å være tydelig. Hun fant at chatterne gjensker kroppen i teksten.

Bromseth er opptatt av at nettet byr på en arena for å finne fellesskap. Dette er viktig i de unges identitetsprosesser. Det samme fant *Bjørnstad og Ellingsen (2002)* da de undersøkte barn og unges møter med ulikt innhold på internett og deres forståelse og nytte av dette innholdet. Forfatterne kaller nettet en ”utprøvningsarena” hvor ungdommene utfordrer seg selv og hverandre, og hvor de kan drive rollespill (Bjørnstad og Ellingsen, 2002: 115). Videre fant de at gutter er mer åpne og lettere uttrykker følelser når de chatter, og at nettet byr på muligheter for å øve på og mestre ulike roller. Også disse fant at nettet har en funksjon som et sted hvor en kan finne fellesskap med andre med like interesser.

Også *Tingstad (2003)* er opptatt av hvilke implikasjoner internettchatting har for de unges identitetsdannelse. Hun har undersøkt to norske chattekanaler og intervjuet et utvalg barn som chatter på disse. Hun beskriver hvordan barna/ ungdommene tar i bruk internettchatting samt undersøker betydningen for de unges identitetsdannelse. Tingstad hevder at chatting i mange tilfeller handler om å gå fra å være barn til å bli voksen. Gjennom chattingen ”parkeres” barndommen og en ungdomskulturell stil og identitet konstrueres (Tingstad, 2003:168). Tingstad fant i likhet med Bjørnstad og Ellingsen at chatterne oppnår nærhet gjennom den fysiske distansen i chatterrommet, og at de søker støtte og hjelp på nettet. Hun

fant at det at de sitter i beskyttede omgivelser uten fysiske holdepunkter også kan føre til at opplevelsene kjennes mer som fantasi enn virkelighet. Videre vurderer hun om internett kan fungere som det hun kaller ”et tredje rom” hvor det bare er å komme og gå, hvor chatterne kan møtes uavhengig av sosiale, geografiske og kulturelle grenser. Hun påpeker at de kan velge hvordan de skal forholde seg til reglene og kodene som gjelder og at de kan prøve ut grenser, identiteter, utforske seksualitet og ikle seg forskjellige roller uten fare for å bli avslørt (Tingstad, 2003).

2.2 Goffmans sosiale selv og min avgrensning av tema

Goffman (1992) har et syn på selvet som aktivt skapt i samhandling med andre. Han er opptatt av hvordan selvet dannes og opprettholdes, og kaller det en ”dramatisk effekt” eller ”en fremført rolle”. Selvet er ikke en fast enhet, men ”en samling sosialt situerte roller” (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 194-195). Dag Album (1996: 35) bruker begrepene ”sosial identitet” og ”sosiale selv” om det samme. Han definerer begrepene som noe som skifter med situasjonen en befinner seg i. ”Personlig identitet” defineres av Album (1996: 35) som det som er det samme på tvers av skiftende situasjoner. Forskningen jeg presenterte ovenfor har i stor grad fokusert på nettet som arena for identitetsutvikling. De legger en ”personlig”, det vil si essensialistisk, forståelse av identitet til grunn for analysene, og er opptatt av hvilken rolle internett spiller i utviklingen av denne. Min innfallsvinkel er ikke chattingens rolle i utviklingen av en ”kjerne”, men å se nærmere på hvordan situasjonelle selv skapes og presenteres når aktørene er anonyme for hverandre.

Symbolsk interaksjonisme er et perspektiv som vektlegger at interaksjon mellom mennesker foregår ved hjelp av språk og annen symbolsk atferd (Østerberg, 1997: 76). Gjennom chatternes aktive bearbeidelse av den sosiale virkeligheten i interaksjon med andre lærer de å kjenne og beherske spillereglene og rollene som gjelder i chatterrommene. Selv om Goffman ikke selv oppfattet seg som representant for denne retningen, får han ofte merkelappen ”symbolsk interaksjonist” (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 46).

Goffmans felt er studier av sosiale aktørers ansikt til ansikt-relasjoner. Han bruker dramaturgiske metaforer når han beskriver og tolker sosialt liv. For Goffman er de

handlende menneskene aktører på ulike scener. De forskjellige scenene eller situasjonene krever ulike roller, og når mennesker kommer sammen arbeides det med å avgjøre hvilken definisjon av situasjonen som skal gjelde. Goffman er opptatt av at i sosiale møter mellom mennesker gjør deltagerne bruk av ulike symboler og kunnskaper for å presentere seg og for å definere situasjonen. Goffmans situasjonelle forståelse av selvet innebærer at ulike situasjoner krever ulike måter å være på, og at mye av kommunikasjonen går ut på å finne ut hvilken definisjon av situasjonen som gjelder og videre avgjøre hva som er passende oppførsel innen denne rammen (Album, 1996:41).

Goffman (1992) beskriver med sine teatermetaforer scenen som stedet der opptredenen finner sted, mens planleggingen av denne foregår backstage utilgjengelig for publikum. Selvet er hos Goffman å betrakte som hellig og skjørt (Album, 1996: 35). Det er viktig i sosiale møter mellom mennesker å opprettholde et selv som respekteres av andre. Goffman (1992: 21) forutsetter at en strekker seg langt for å redde det selvet som andre presenterer, og at en setter i gang forebyggende tiltak for å unngå pinlige situasjoner og å ikke ydmyke hverandre.

Goffman (1986: 8) har et situasjonelt perspektiv. Det vil si at han er opptatt av å identifisere ulike sosiale situasjoner som mennesker er deltagere i. Mennesker som kommer sammen med andre søker å få gjennom en bestemt definisjon av situasjonen (Goffman, 1992: 20). Dette foregår blant annet gjennom å presentere et bestemt bilde av seg selv.

En ramme kan forstås som ”det mentale redskap vi bruker når vi skal forsøke å forstå de situasjonene og begivenhetene som utspiller seg foran øynene våre” (Hviid Jacobsen, 2002: 146). Ved å sette handlinger inn i forståelsesrammer gis de mening, og hjelper oss med å definere situasjonen. Rammene fungerer også normativt ved at de angir passende oppførsel (Album, 1996: 22). Jeg er interessert i de ulike situasjonene chatterne inngår i når de chatter, og hvilke uttrykksmidler som tas i bruk. Jeg har videre lagt vekt på hvordan handlingene og selvpresentasjonene til chatterne virker tilbake på dem. Det vil si på hva som skjer når en definisjon av situasjonen har vunnet frem.

2.3 Modernitet og risiko

Oppløsning, desentralisering, individualisering, refleksivitet og risiko er begreper som gjerne brukes når moderne samfunn skal beskrives (Krange og Øia, 2005: 34). Ordene beskriver samfunnsendringer som har konsekvenser for blant annet ungdoms oppvekst. Ifølge Giddens (1992) er moderniteten kjennetegnet av demokratisering av intime relasjoner. Det vil si at refleksivitet og valg preger relasjoner og identiteter. Flere av modernitetsteoretikerne er opptatt av usikkerheten knyttet til fremveksten av det moderne samfunnet.

Giddens (1990: 18) sammenligner moderne samfunn med før-moderne, og fremhever at mens relasjoner tidligere fant sted mellom mennesker ansikt til ansikt, er moderne samfunn preget av ansiktsløshet og relasjoner med "fraværende andre". Han setter dette i sammenheng med atskillelsen av tid og rom. En konsekvens er at sosiale relasjoner løftes ut av lokale kontekster. Det innebærer nye kommunikasjonsmuligheter (Giddens, 1990: 20-21). Internett gir muligheter for at folk kan kommunisere uavhengig av fysisk tid og rom. Anonym samhandling var utenkelig i før-moderne samfunn og er et resultat av moderne kommunikasjonsteknologi. Giddens mener at vi rutinerer samhandlingen med andre mennesker, og at dette er en måte å ivareta tryggheten på. Konkret mener han at vi løser kompleksiteten og usikkerheten med kjente og stabile rutiner for samhandling, og at gyldigheten av disse er begrenset til bestemte områder (Moe, 1994: 207-208). Her ligner Giddens på Goffman. Goffman har vist at vi benytter ulike ritualer i samhandling med andre mennesker for å for eksempel forhindre pinlige episoder. Ritualene er "atferdsregler" som gjør samhandling mer oversiktlig fordi de har en gjensidig karakter. En persons forpliktelser er i følge Goffman ofte det samme som en persons forventninger (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 79).

2.3.1 Luhmann om tillit og risiko

Niklas Luhmann har en funksjonell analyse av tillit. Det vil si at tillit forstås som en måte for mennesker å redusere sosial kompleksitet på. Ifølge Luhmann (1991: 28) finnes ikke risikofri atferd, verden har alltid vært risikofylt. Han kritiserer dermed en forståelse av risiko som noe som tilhører moderne samfunn. Luhmann skiller mellom personlig tillit og tillit til

systemer. Personlig tillit handler om hvordan mennesker virker tillitsvekkende. Luhmann knytter tilliten til selvfremsstilling og henter her tanker fra Goffman. Tilliten er ifølge Luhmann (1999: 15) avhengig av graden av suksess i selvfremsstillingen. Fortrolighet med tillitspersonen er en forutsetning for at tillit skal kunne oppnås, ifølge Luhmann. Han sammenligner her med en fremmed, og vektlegger at en lettere har tillit til den man er fortrolig med (Luhmann, 1999: 115). Tidligere forskning (for eksempel Bjørnstad og Ellingsen (2002), Bromseth (2003), Tingstad (2003)) viser at det kan være lettere å opprette intime relasjoner online, og at ungdom bruker chatterommene til å oppnå nærhet med andre. I chatterommene er det altså lettere å være fortrolig med den fremmede. Man kan ifølge Luhmann ikke unngå at ens selvfremsstilling blir vurdert ut fra om den er tillitsvekkende eller ikke. I chatterommene blir dette ekstra tydelig i og med at en ikke har så mange andre symboler å støtte seg til fordi graden av ufrivillig kommunikasjon er lav.

2.3.2 Løgstrup om tillit

Filosofen og teologen Knud Eilert Løgstrup (1999) fremhever at mennesker møter andre med tillit. Dette gjelder både de en kjenner fra før og fremmede. Videre hevder han at vi aldri på forhånd tror at et menneske lyver, og at det skal helt spesielle omstendigheter til for at vi møter et annet menneske med mistillit. Han bruker her eksempler som krig og lovløse tilstander (Løgstrup, 1999: 29). Han mener at vi allikevel har evnen til å bevisst reservere oss (Løgstrup, 1999: 36). Løgstrup knytter tillit til å utlevere seg, og hevder at når mennesker utleverer seg i samtaler med andre, viser de tillit. Samtidig stilles en fordring til den andre om å ta imot denne tilliten og oppføre seg tillitsfullt tilbake. Fordringen er uuttalt (Løgstrup, 1999: 30). Det selvutleveringen består i behøver ikke å være en betroelse, men kan like gjerne være noe annet. Det kan for eksempel være å stole på at den andre snakker sant (Løgstrup, 1999: 38). Det er altså ikke innholdet i det som blir sagt som er det viktigste, men tonen som blir slått an. Fordringen innebærer at en selv blir mottatt ved at ens egen tone blir antatt. Hvis den andre ikke aksepterer tonen en har slått an innebærer det, i følge Løgstrup, at ens selv blir oversett (Løgstrup, 1999: 36). En kan med Goffmans begrepsapparat si at det ligger en uuttalt forventning om å akseptere den andres presentasjon av seg selv og av den andres definisjon av situasjonen. Online har ungdommene færre symboler tilgjengelig når det gjelder situasjonsdefinerings, eller når det gjelder å avgjøre om den andre snakker sant eller ikke. Det ligger altså en uuttalt fordring i den andres

selvpresentasjon om å ta i mot og akseptere denne, og det er vanskelig å sjekke om den stemmer eller ei.

2.3.3 Goffman om tillit og risiko

Ifølge Hviid Jacobsen og Kristiansen (2002) er det for Goffman en uløselig sammenheng mellom handling og risiko - handlinger innebærer alltid risiko. Dette henger sammen med at en i deltagelse i samhandling med andre mennesker ikke har kontroll over den andres handlinger. En kan altså ikke være sikker på at den andre oppfører seg i tråd med sin egen selvpresentasjon (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 109). Når en person er ”på scenen” og utfører sin opptreden innebærer det dessuten en blottstilling eller en selvutlevering, og den opptredende er prisgitt sitt publikum. Med Løgstrups begreper kan en si at det er usikkerhet knyttet til om den andre tar i mot fordringen som stilles når en utleverer seg.

Goffman (1992) fremhever betydningen av kroppslige signaler for å tolke og forstå den sosiale situasjonen man befinner seg i, samt for å kontrollere de inntrykk man avgir. Han er også opptatt av at man tar den andres kroppslige signaler med i sin egen vurdering av seg selv og av den andre før man handler (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002:). Online har en ikke kroppen til å underbygge kommunikasjonen på samme måten som offline. Chatterommene byr derfor på andre muligheter og utfordringer når det gjelder selvpresentasjon og inntrykksstyring. Dette henger sammen med at chatterne i utgangspunktet er anonyme for hverandre og at de ikke kan se hverandre.

En persons evne til å uttrykke seg avhenger ifølge Goffman (1992: 12) av to typer tegn: kontrollerte og ikke kontrollerte. Det førstnevnte kaller Goffman for de uttrykk en gir, det vil si det en uttrykker for å bevisst gi et bestemt bilde av seg selv. De uttrykkene en person avgir er det en person uunngåelig avsender gjennom kroppsspråk og gester. Et av Goffmans hovedpoeng er at en person som kommer sammen med andre mennesker ønsker å gjøre et bestemt inntrykk på de andre (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 92). Gjennom å styre det inntrykket andre får av en kan en tilstrebe seg den rollen en ønsker i situasjonen. Ufrivillig avgitte tegn kan virke forstyrrende i denne sammenheng, og utgjør derfor en risiko for selvpresentasjonen. Online er graden av ufrivillig avgitte tegn lav i og med at kroppsspråket ikke er en del av kommunikasjonen.

I Goffmans essay om uttrykksspill behandles strategiske situasjoner der deltagerne blant annet er involvert i å mistenke, avsløre og avkode hverandre (Goffman, 1969). De handler med andre ord på bakgrunn av en mistillit til den andres selvpresentasjon.

Goffmans mangfoldige selv har blitt sammenlignet med en postmoderne forståelse av selvet, der oppløsning og desentrering er sentrale temaer (se for eksempel Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 194 eller Tseëlon, 1992: 121). Goffman er kritisert for å ha to motstridende syn på selvet. På den ene siden ser han selvet som utelukkende et sosialt produkt uten noen kjerne. På den andre siden hevder han at selvet har en komponent som ikke er sosialisert, det er denne delen av selvet som kan manipulere og utføre strategiske selvpresentasjoner for å presentere seg mest mulig fordelaktig (Branaman, 2003: xlvii). Moe (1994: 139) mener at dette ikke svekker Goffmans analyse av det han kaller ”dobbeltheten ved livet i det moderne rollesamfunnet”. Det han her mener er usikkerheten omkring hva som er sant og falskt, ærlig og uærlig. I chatterommene er dette en sentral aktivitet. Anonymiteten innebærer at utfordringene i arbeidet med å finne ut hvem og hva de andre er, eller hva de presenterer seg som, og hva de er ute etter er vanskeligere. Chatterollen dramatiseres på ulike måter i de ulike situasjonene som oppstår i chatterommene. Goffmans begrepsapparat er sentralt i analysen av nettsituasjonene, hvor jeg undersøker om disse kan kaste lys over og forklare hva som foregår mellom chattere online.

2.4 Tillit og risiko på nettet

Flere av bidragene jeg har presentert ovenfor fremhever kroppens fravær i nettkommunikasjon og hvilken betydning den manglende fysiske kroppen har for identitetsutvikling. Online må en benytte andre teknikker og symboler enn offline når en presenterer seg. Fokus i denne oppgaven er *hvordan* dette foregår. Min tilnærming til temaet er altså ikke først og fremst hvilken funksjon chatten har for ungdommene, men *hvordan* de presenterer seg når de chatter og hvilke symboler de tar i bruk.

Goffmans felt er studier av ansikt til ansikt relasjoner. Chatting foregår mellom mennesker i ”ansiktsløse” relasjoner. Mens samhandling ansikt til ansikt er kjennetegnet av at aktørene har rik tilgang til symboler når de skal presentere seg for hverandre, er symboltilgangen

skrinnere online. Ungdommene benytter derfor andre symboler når de kommuniserer online, enn når samhandlingen foregår ansikt til ansikt.

Både Luhmann, Løgstrup og Goffman tar på hver sine måter opp selvpresentasjon. Hvordan kan disse perspektivene bidra til økt forståelse av chatting? Tillit er i følge Luhmann avhengig av graden av suksess i selvfremstillingen. Løgstrup hevder det ligger en fordring i å godta den andres presentasjon av seg selv, mens Goffman mener at folk kan strategisk velge selvfremstilling etter som hva en ønsker å oppnå. Med selvpresentasjonen kan en være med på å definere situasjonen og sette rammene for samtalen. Samtidig er det ikke like stor risiko ved å ikke akseptere den andres presentasjon av seg selv eller ved å ikke akseptere den foreslåtte definisjonen av situasjonen som det ville vært i en ansikt-til-ansikt-situasjon mellom kjente.

3. FORSKNINGSPROSESSEN

3.1 Forarbeide og rekruttering

Da jeg startet opp med prosjektet kom jeg ganske uvitende til feltet. Selv om jeg gjennom lesning av empiriske studier hadde tilegnet meg en del kunnskap, hadde jeg ingen personlige erfaringer med chatting. Som et forprosjekt begynte jeg å chatte selv. På den måten fikk jeg et bilde av hva chatting er. Jeg gikk inn på forskjellige åpne chattekanaler på nettet som jeg hadde hørt om, og etter hvert også på kanaler som informantene mine chatter på. Ut fra et ønske om å være en del av det som foregikk på chatten, måtte jeg ikke skille meg ut. Jeg valgte derfor nick som lignet de andres.

Etter en periode med chatting under ulike nick var jeg klar for å rekruttere informanter. Jeg forsøkte å komme i kontakt med ungdommer via de ulike kanalene jeg hadde chattet på og la inn følgende melding på et åpent chatterom og på et par diskusjonsforum: *"Hei. Jeg skriver masteroppgave om ungdom og chatting og søker kontakt med chattere mellom 16 og 19 år som vil la seg intervju! Ta kontakt! Therese"*. Det var ingen som svarte. En årsak kan være at folk ikke gidder. En annen forklaring kan være at de ikke kunne være sikre på at jeg var den jeg utga meg for. Jeg trodde i utgangspunktet at terskelen for å ta kontakt med meg skulle være lavere på chattekanalene, hvor de kunne stille meg spørsmål om prosjektet og ting de lurte på, og at de på den måten kunne få en sterkere indikator på om de kunne stole på meg, enn å respondere på en lapp hengt opp på en oppslagstavle. Jeg hang også opp lapper med informasjon om prosjektet og telefonnummer og e-postadresse som de kunne ta kontakt på. Heller ikke disse var det noen respons på.

I stedet tok jeg kontakt med informanter på kanaler hvor chatterne har profil, og jeg opprettet profil på to populære nettsted. For å virke tillitsvekkende, la jeg ut et bilde av meg selv på profilen min. Jeg oppga også en e-postadresse og oppfordret interesserte å ta kontakt. Det var kun menn mellom 20 og 35 år som tok kontakt via profilen min. Det vil si menn på min egen alder. En av disse var veldig hjelpsom og fungerte som en nyttig kontakt som jeg kunne stille spørsmål til omkring de tekniske sidene ved chatting. Jeg benyttet også anledningen til å teste noen av spørsmålene fra intervjuguiden.

Det viste seg altså å være vanskelig å komme i kontakt med min målgruppe (ungdom mellom 16 og 19 år) på denne måten. Det er det minst to forklaringer på. Den ene er tidspunktet jeg chattet på. Jeg chattet stort sett på formiddagene, da er det nok lavere aktivitet på chatten enn etter skoletid. På den annen side burde ikke dette ha noe å si når det gjelder profilkanalene, som på mange måter ligner e-postkommunikasjon fordi en legger igjen en melding som eieren av profilen kan svare på når hun eller han vil. Den viktigste forklaringen er nok derfor at disse chattekanalene i hovedsak brukes som heterofile sjekkesteder. Det ble dermed vanskelig for meg å rekruttere informanter mellom 16 og 19 år på denne måten. Men det ga altså viktig informasjon om chatting som arena for sjekking.

Når det gjelder responsen på diskusjonsforumet, opplevde jeg at folk var skeptiske til meg. De som svarte på innlegget mitt ytret at de trodde at jeg hadde lagt inn innlegget "bare for å få oppmerksomhet" og at de oppfattet det som "en dårlig måte å få oppmerksomhet på". De trodde meg ikke. Til sist opprettet jeg en profil på et nettsted for homofile. Denne lagde jeg etter omtrent samme mal som de andre profilene jeg hadde. Det var fremdeles ingen som tok kontakt. Jeg gikk derfor mer aktivt til verks og søkte opp profiler som tilhørte ungdom i ønsket aldersgruppe og la igjen følgende melding: *"Hei! Chatter du på nettet? Kunne du i så fall tenke deg å bli intervjuet om dette? Det hadde vært til stor hjelp! :) Mer info finnes på profilen min. Håper å høre fra deg! Hilsen Therese Mostrøm"*. Denne var det mange som svarte på. Jeg fikk henvendelser fra både jenter og gutter som gjerne ville stille til intervju. Noen av dem tok kontakt for å få mer informasjon, det var kun en av disse som sa hun var skeptisk til hvem jeg var, og som derfor trakk seg. Et problem var imidlertid at det var stort frafall tidlig i rekrutteringsfasen. Mange lot ikke høre fra seg igjen. Dette kan ha sammenheng med intervjuets tema. En annen grunn kan være at mange av de som svarte gjorde det av høflighet. Svarene var preget av at de svarer alle som tar kontakt, slik at å ikke svare ville være uhøflig. For eksempel var det flere som ikke ønsket å bli intervjuet, men som allikevel ønsket meg lykke til.

Hvem fikk jeg så tak i til slutt? Fem av informantene er rekruttert via eget nettverk, og tre er rekruttert via internett. Å rekruttere informanter via venner og familie viste seg altså å være det mest effektive. Det var viktig å passe på at informantene ikke kom fra samme miljø, og ikke kjenner til hverandre. Det ble spesielt betydningsfullt i og med temaet for oppgaven. Det har vært viktig for meg at informantene ikke skulle kunne kjenne igjen hverandres historier slik at dette ikke skulle kunne legge begrensninger på hva de ville fortelle meg

under intervjuene. Sannsynligheten for dette er begrenset gjennom å rekruttere informanter fra flere miljøer og i ulike byer.

3.2 Erfaringer fra egen chatting –skjult observasjon

Erfaringene fra egen chatting inngår i datamaterialet i tillegg til intervjuene. Noen av chattesamtalene har jeg lagret på pc-en, andre har jeg tatt notater fra. Store deler av dette materialet er ikke loggført. Bakgrunnen for å la egne erfaringer være en del av datamaterialet er at de utgjør en betydelig del av min kunnskap om feltet. Egen chatting har altså hatt to funksjoner for datamaterialet mitt. For det første som del av min forforståelse av temaet, tilegnet i rekrutteringsprosessen. For det andre har egne erfaringer hjulpet meg til å forstå intervjuene. Jeg har latt noe av det inngå direkte i datamaterialet og refererer til dette der det er relevant, noen ganger med sitater. For eksempel så var det noen ganger vanskelig å få informantene til å være konkrete når jeg intervjuet dem. Uttalelser som ”Det går sin gang”, ”Så skjedde det som måtte skje” forteller at kommunikasjonen er scriptet, og at informantene forutsetter at jeg skjønner hva dem mener, altså at jeg kjenner til scriptet. Dette kan ha å gjøre med internetts ”hverdagslige” karakter for de jeg har intervjuet. En av de jeg chattet med sa til meg ”*Det blir jo akkurat som å spørre noen om hva man snakker om i telefonen*”. Hun syntes det var vanskelig å vite hva hun skulle fortelle meg fordi det var så vanlig for henne. Gjennom egne chatteerfaringer ble det derfor lettere for meg å forstå hva hun og de andre informantene mente.

Etter som jeg hadde chattet en stund under forskjellige nick og på ulike kanaler, begynte jeg å eksperimentere mer med ulike former og roller. I takt med at jeg gjennomførte intervjuene fikk jeg også mer kunnskap. Jeg nyttiggjorde meg dette ved å gjøre på chatten som informantene mine hadde fortalt meg at de gjorde, eller som de opplevde at andre tedde seg overfor dem. Metoden ga en bredere forståelse av temaet. Jeg lar derfor dette inngå som en del av datamaterialet. Jeg benyttet altså skjult observasjon som datainnsamlingsmetode. Dette innebærer at jeg ikke har opplyst de jeg har chattet med om mine hensikter. Jeg lot som jeg var henholdsvis 16, 17 eller 18 år, gutt eller jente. En erfaring var at det var lettere for meg å være jente enn gutt når jeg chattet. For å fremstå troverdig manglet jeg den

kjønnsespesifikke kunnskapen om gutter. Dette kom til syne ved at jeg hadde problemer med å vite hvordan jeg skulle fremstille meg som gutt. Jeg manglet også den aldersespesifikke kompetansen for de ulike aldersgruppene. Det oppsto situasjoner der jeg ble avslørt fordi jeg ikke visste hvilken klasse en 16-åring går i, hva slags musikk som er vanlig å like og lignende. Men etter hvert som jeg chattet, lærte jeg mer og ble sjeldnere avslørt. Dette forteller at ungdommene leter etter tegn på at medchatteren er en annen enn den hun eller han utgir seg for. Samtidig er disse symbolene mulig å lære seg, og en kan derfor bli lurt når en chatter.

Dette materialet tok mer form av uformelle samtaler enn av intervjuing eller utspørring. I og med at jeg skapte meg en fiktiv rolle, følte jeg at jeg kunne jeg gi mer av meg selv uten at dette føltes ubehagelig eller upassende, som det kunne gjort i en intervjuer-rolle.

3.2.1 Ethiske spørsmål

Ifølge forskningsetiske normer heter det blant annet at ”de som blir forsket på, har til enhver tid rett til å avbryte sin deltagelse”(NESH, 1994). Når det gjelder retten til å avbryte, kunne de jeg chattet med når som helst avslutte samtalen. En samtale med fremmede på en chattekanal vil av de fleste ikke oppfattes som forpliktende i den forstand at de ville føle seg bundet til å snakke om eller med noen de ikke selv ønsker. Det at flere av de jeg chattet med avsluttet samtalen tar jeg til inntekt for at dette ikke utgjorde noe problem. Intervjuene bekrefter at ungdommene har lav terskel for å være åpne og si det de vil når de chatter, og at hvis de ikke vil chatte mer så avbryter de bare samtalen.

Det er lett å lyve på nettet. En har ikke den andres kroppsspråk, ansiktsuttrykk og utseende å støtte seg til når en møter an annen chatter online. En vet derfor i utgangspunktet ikke noe om hverandre. Til og med førsteinntrykket må formidles gjennom skrift. Selv om hvem som helst kan ta kontakt og at det er stor sannsynlighet for å bli lurt, er det viktig å tenke på at chatterne ikke nødvendigvis tenker på dette. Jeg har derfor vært ekstra streng når det gjelder anonymisering av disse dataene.

Det er på den annen side forholdsvis vanlig å bedrive rollespill når man chatter. Dette er deltagerne i chatterommene klar over og antakelig også vant til å forholde seg til. Dette er noe jeg også gjenkjenner fra intervjumaterialet, og som ikke ser ut til å ha noen betydning for om de ønsker å chatte med en person eller ikke.

Ifølge forskningsetiske normer skal informert samtykke innhentes fra de man forsker på. Dette har ikke blitt gjort når det gjelder datamaterialet som omfatter mine egne chatteerfaringer. Skjult observasjon på chatten har likheter med deltakende observasjon. Ved å prøve meg fram med ulike identiteter tok jeg del i det velkjente spillet som foregår der. Jeg har i tillegg til de vanlige endringene av navn, bosted og lignende, benyttet flere tiltak for å sikre at informasjonen er forvaltet på best mulig måte. Jeg gjengir ikke lengre direkte sitater fra disse samtalene. Noen av sitatene som er gjengitt er en blanding av utsagn fra flere chattere, og jeg har foretatt symbolske utskiftninger. Det har altså vært meningsinnholdet i samtalene som har vært gjenstand for analyse. På den måten kan ikke informanten gjenkjennes ved spesielle uttrykk eller en spesiell måte å snakke på (Thagaard, 1998:200). Anonymiteten skulle dermed være sikret, og de som har deltatt i disse samtalene vil ikke kunne kjenne seg igjen.

3.3 Intervjusituasjonen og forskerrollen

Å finne en rolle som var hensiktsmessig, i betydningen av å få best mulig informasjon, samtidig som de etiske hensynene var ivaretatt, er noe jeg har forholdt meg til gjennom hele datainnsamlingsprosessen. Jeg skulle også finne en form som passet til meg. Samtidig var det slik at rollen ofte endret seg under intervjuet.

Jeg var bevisst på å allerede i rekrutteringsfasen presentere meg som uvitende når det gjelder chatting. Jeg innledet intervjuene med å poengtere overfor informantene at det er de som sitter på kunnskapen og erfaringene. Dette valget er basert på et ønske om at ungdommene skulle føle at de hadde en kompetanse som de i intervjusituasjonen skulle formidle til meg. Dette har vært en metode som har fungert godt. Flere av svarene jeg fikk på henvendelsen til ungdommene jeg har rekruttert på nettet bekrefter at de plasserer meg i en slik rolle. Anni sitt svar er et eksempel: ”*Chatter på nettet, ja... Kan sikket bli intervjuet hvis det hjelper deg... Janne formulerer seg på samme måte: ”Jeg er en jente som kanskje kunne ha hjulpet deg!(...)”*. At de bruker ordet ”hjelper” er en indikator på at de plasserer meg i rollen som uvitende, og seg selv i rollen som kompetente.

Også under intervjuene har jeg vært bevisst på å ta denne rollen. Jeg opplevde flere ganger at ungdommene var skeptiske til meg i begynnelsen av intervjuet. Enkelte ganger ble jeg fortalt det de trodde at jeg ville høre, eller det de mente var passende å fortelle. Et eksempel er, som her når informanten retter opp tidligere utsagn et stykke ut i intervjuet: *”Ja. Da ble det jo litt feil da hvis jeg sa det var 14-15 år gamle jenter som gjorde sånn. Så er det jo ikke så lenge siden jeg gjorde det selv da.”* Den første beskrivelsen informanten ga, var preget av hvordan hun ønsket å presentere seg overfor meg. Hun hadde antakelig et ønske om å gjøre et godt inntrykk. Det at hun er rekruttert via eget nettverk kan ha forsterket dette ønsket. Jeg tolker ”opprettingen” som et uttrykk for en fortrolighet som utviklet seg gjennom intervjusituasjonen. En annen tolkning er at jeg først ble plassert i rollen som en voksen som kanskje ikke ville forstå henne, og at hun derfor var redd for å bli møtt med en moraliserende innstilling. Når hun derimot ble møtt med en interessert og lyttende holdning fra meg som intervjuer, revurderte hun hva som var passende i relasjonen, og delte mer av erfaringene sine. På denne måten ble datamaterialet rikere. Jeg fikk tilgang både til forståelsen av hva som oppfattes som passende og til de personlige erfaringene. Det er ofte først et stykke ut i intervjuene at nyansene og ambivalensen i fortellingene kommer til syne. I slike tilfeller gir kvalitative data som dette et rikere materiale enn en kvantitativ studie ville gitt (Repstad, 1998: 20).

Roller som uvitende legitimerer min interesse og nysgjerrighet overfor informantene jeg intervjuet, og ble spesielt betydningsfullt på grunn av temaet for undersøkelsen. Det var altså en fordel når jeg skulle stille spørsmålene mine, og reduserte frykten for å ”invadere” informantens liv. Det at jeg hadde denne holdningen til informantenes fortellinger førte kanskje til at de jeg intervjuet opplevde at jeg var en de kunne betro seg til? Noe som gikk igjen i intervjumaterialet var at ungdommene ikke så ofte snakket med foreldrene sine om det de opplever på chatten. Robert beskrev det slik: *”Snakker ikke om chatting i demmes nærvær fordi dem har ikke interesse av det etter det jeg har skjont.”* Intervjusituasjonen kunne dermed by på en anledning til å snakke om erfaringene sine. På den måten kan også informantene få utbytte av intervjuet.

Jeg opplevde online-intervjuene annerledes enn ansikt til ansikt-intervjuene. Online tok intervjuene form av å være mer utspørring, og mindre samtale enn de andre intervjuene, og jeg opplevde ubehag ved å ikke gi noe av meg selv. Det samme opplevde jeg, og enda sterkere, i de mer uformelle samtalene jeg hadde på chatten. Selv om jeg var tydelig på at det

jeg spurte dem om skulle brukes i masteroppgavearbeidet, og jeg gjentok dette flere ganger gjennom samtalen, fikk jeg spørsmål som handlet om at de også gjerne ville vite noe om meg. Selv om jeg svarte etter beste evne, og forsøkte å vri samtalen tilbake til å handle om det jeg ønsket informasjon om, følte jeg meg frekk og upassende når jeg ikke ga nok av meg selv. Andre jeg chattet med lurte på hvorfor jeg var så nysgjerrig og sa de oppfattet meg som frekk. Repstad (1998: 41) fremhever betydningen av at forskeren gir av seg selv for å unngå en ubalanse i relasjonen mellom forsker og informant. Passivitet fra forskerens side kan skape dårlige betingelser for kommunikasjon og føre til usikkerhet og aggresjon hos aktørene. Det var de gangene hvor jeg ga av meg selv og ga bekreftende respons, at jeg fikk de beste dataene.

Dette ble enda tydeligere da jeg chattet under fiktive identiteter. Det var vanskelig å være i en spørrollerolle når jeg utga meg for å være for eksempel 16 år. Jeg ble flere ganger oppfattet som en mann, en ”gammel gris” som var ute etter å lure unge jenter. Det var dessuten vanskelig å kamuflere språket mitt, som lett avslørte at jeg ikke var 16 år. Jeg hadde altså ikke nok kunnskap om det å være 16 år. På den annen side gir det kunnskap om kommunikasjonen som foregår mellom de ulike aktørene i chatterommene, samt om det (begrensede) repertoaret av roller som er tilgjengelig her. Den uklare feltsituasjonen jeg befant meg i, at jeg ikke ble trodd og at det ble oppfattet at jeg hadde andre hensikter, ga altså en viktig kilde til kunnskap om feltet jeg bevegde meg i, og om den virkeligheten informantene beveger seg i. Dette er altså noe jeg har dratt nytte av gjennom hele prosessen, fra innsamling av data, til analyse og tolkning av datamaterialet.

3.3.1 Kvalitative intervjuer

Det var utfordrende å finne en rolle i felten som kunne gi meg anledning til å spørre og være nysgjerrig. Av etiske hensyn, og på bakgrunn av erfaringene fra egen chatting var det altså mest hensiktsmessig å benytte intervjuer i datainnsamlingen. Det å kunne spørre uten å være invaderende var ikke så problematisk når formålet var klart. Imidlertid finnes alltid en ubalanse mellom informant og intervjuer. For intervjueren har den fortrolige samtalen instrumentell karakter. Forskerrollen innebærer dermed å bruke sin empati og innlevelsessevne for å få tilgang til intervjupersonens livsverden (Fog, 2004:213).

Jeg vil understreke at dette spørsmålet var noe vanskeligere å løse enn det kanskje er i andre intervjusituasjoner. Dette henger sammen med prosjektets tema. Det å bli intervjuet om seksuelt relaterte erfaringer kan fort oppfattes som for personlig. Jeg oppfattet flere ganger en usikkerhet blant informantene som jeg relaterer til dette. Her er et eksempel der jeg antakelig gikk over informantens grenser: *"(...) det føles litt vanskelig å svare på sånt når det er deg jeg snakker med og ikke Anita (kjæresten)"*. Slike situasjoner forsøkte jeg å løse ved å gi informanten mer tid. For eksempel kunne jeg komme tilbake til spørsmålet senere. Noen ganger fungerte det å stille spørsmålet på en annen måte. Å gi bekreftelse ved å møte informanten med støttende og oppmuntrende respons var viktig (Thagaard, 1998: 86).

3.3.2 Igangsettingsskriving

Ved å legge opp til en ustrukturert intervjuform, der intervjuet mer kunne ha preg av en samtale enn utspørring, var det samtidig en fare for at intervjuet ble tematisk lite fokusert. Bruk av "igangsettingsskriving" som metode for å gi informantene tid og anledning til å sette seg inn i intervjuets tema kan i følge Widerberg (2004) være nyttig i en slik sammenheng. Metoden går ut på at selve skrivingen om temaet skal sette i gang en tankeprosess, som en kan bruke som utgangspunkt for intervjuet. Metoden kan også være egnet til å få frem informantenes umiddelbare refleksjoner omkring temaet (Widerberg, 2004: 22).

Jeg innledet de tre første intervjuene med å la informanten bruke 10 minutter på å skrive om temaet "sexprat på nettet". Erfaringen fra igangsettingsskrivingen var at de jeg ba det om, syntes det var vanskelig. De visste ikke hva de skulle skrive om. Det kan også være at det kunne minne om skole, og at de derfor ikke var like ivrige. De fleste kom inn på temaer som seksuelle overgrep på internett, eldre menn som lurte unge jenter, og voldtekt. Dette ga et uheldig utgangspunkt for intervjuene. Det ble dermed vanskelig å snakke om chatting uten å snakke om seksuelle overgrepssituasjoner. Ungdommene hadde selv mange erfaringer med å chatte om sex på internett. Flere skrev om ting de hadde lest og hørt i aviser og på tv under igangsettingsskrivingen. De skrev lite om sine egne erfaringer. Jeg fikk altså liten tilgang til informantenes personlige erfaringer med denne metoden. De spontane refleksjonene var i stedet preget av vanlige oppfatninger av chatting.

Det ble altså vanskelig å få tak i de personlige fortellingene når jeg gikk generelt ut. Det viste seg mer fruktbart å holde intervjuene på et konkret, personlig og deskriptivt plan, og jeg droppet igangsettingskrivingen etter tre intervjuer.

3.4 Datainnsamling via msn

To av intervjuene ble foretatt på msn. Det første fordi informanten bodde et stykke unna. Å intervjuer på msn ville dermed være ressurs sparende. Informanten ville gjerne bli intervjuet på denne måten, og uttrykte at han synes det var bedre enn å ta intervjuet ansikt til ansikt. Jeg visste på forhånd at han chatter på msn hver dag, han var altså godt kjent med denne måten å snakke sammen på. Jeg hadde ikke like mye erfaring med msn, men hadde lært litt gjennom arbeidet med prosjektet. Den viktigste lærdommen fra dette intervjuet var at det var en tidkrevende intervjuform, samt at det var vanskelig å gi av meg selv da jeg fort fikk en utspørrende rolle, noe som gjorde det ubehagelig for meg å stille en del av spørsmålene mine.

Det andre msn-intervjuet ble foretatt på msn fordi informanten selv hadde et sterkt ønske om det. Hun fortalte at hun synes det er vanskelig å møte folk, og at det ville være lettere for henne å slippe å bli intervjuet ansikt til ansikt. Med erfaringene fra det første var det med lite lyst jeg sa ja til dette. Intervjuet ble gjennomført for fort, og ga meg derfor ikke den informasjonen jeg hadde ønsket. En viktig kunnskap jeg satte igjen med etter dette intervjuet var at internett er viktig for å overkomme sosiale barrierer, fordi kommunikasjonen foregår uten den synlige kroppen.

Spørsmålene i msn-intervjuene ble stilt på omtrent samme måte som i offline-intervjuene, og de ble på samme måte fulgt opp med oppfølgingsspørsmål. En fordel ved denne intervjuformen var at jeg rakk å tenke meg mer om før jeg stilte spørsmålene, og jeg rakk å se mer på intervjuguiden enn hva jeg fikk anledning til i ansikt til ansikt-intervjuene. Muligheten til å gå tilbake i samtalen og spørre om ting informanten hadde sagt, som jeg ønsket å få utdypet, var også en fordel. Et siste gode er det selvsagt at intervjuet var ”ferdig transkribert” med en gang, på den måten er det en tidsbesparende arbeidsform.

På den annen side var selve intervjuingen tidkrevende, fordi det tar lenger tid å skrive enn det gjør å snakke. Jeg måtte derfor ta det første online intervjuet over to omganger. Det ble slik på grunn av tidspress. Informanten avbrøt og spurte om vi kunne avslutte og ta resten senere. Den andre delen gikk bedre. Dette var nok fordi vi allerede kjente hverandre litt etter det første intervjuet. Samtidig ble jeg stressa på å bli ferdig i tide. Dette resulterte nok i at det var temaer vi kom inn på som gjerne kunne ha vært utdypet bedre.

En annen ulempe med denne intervjuformen var at intervjuene lett gikk over til utspørring mer enn samtale. Når man chatter er det vanlig å bruke et forkortet språk, og det kunne være vanskelig å få utfyllende svar. Jeg erfarte også at for lange spørsmål ofte ikke ble besvart. Dette førte til at msn-intervjuene ble ganske korte i forhold til de andre intervjuene. Den største utfordringen ble altså å balansere hensynet til tidsbruk og det å komme dypt nok inn i hvert tema.

3.4.1 Etiske spørsmål

Et problem ved å intervju noen via nettet og som en ikke har truffet offline, er at en ikke kan være sikker på at informanten er den han/ hun sier. Mange sier at de er eldre enn de faktisk er. Dette er et metode- / validitetsproblem (informanten tilhører ”feil” aldersgruppe) og ikke minst et etisk problem. Skulle informanten være under 16 år er eget samtykke til å delta i undersøkelsen ikke nok. Da kreves informert samtykke fra foresatt (NESH, 1994). Dette kan gjelde en person i mitt materiale. Fordi jeg har hatt denne personen på listen over mine kontakter på msn også i etterkant av intervjuet, har jeg hatt tilgang til profilen hennes med et omfattende galleri av private bilder fra blant annet skolefester. Jeg har også hatt tilgang til en annen profil tilhørende samme person, men på et annet chattested. Her er det bilder av samme personen. Det er derfor lite sannsynlig at personen er en helt annen. Det kan selvfølgelig hende at informantene er yngre enn de har fortalt meg. Dette gjelder både de jeg har intervjuet online og offline. Jeg har ikke bedt informantene om å legitimere seg, så her blir jeg nødt til å stole på det de sier.

For å sikre informert samtykke fra de informantene jeg intervjuet på msn valgte jeg å ringe eller chatte med dem over en periode før intervjuingen fant sted. På denne måten fikk både dem og jeg dannet et bilde av hverandre før vi møttes på chatten. I tillegg innledet jeg hvert

intervju med å gjenta og forklare de viktigste forskningsetiske rettighetene, det vil si taushetsplikt, anonymitet og muligheten til å trekke seg.

Hvordan vite at en snakker med ”riktig” person? Det kan tenkes at de ikke satt alene i rommet under intervjuet, at de for eksempel satt flere venner foran pc-en og diktet opp svar. Slikt er ikke mulig å kontrollere ved online-intervjuer. Det jeg har fått tilgang til gjennom intervjuene, er den fortellingen jeg har blitt presentert for, og dette utgjør mitt datamateriale. Dette gjelder enten chatteren sitter alene eller ikke, og om det hun eller han sier er oppdiktet. Når bildet ungdommene formidler av seg selv gjennom chattingen er uforenelig med opplysninger om for eksempel alder, skolegang og bosted, sier dette noe om hvordan aktørene i feltet opererer og konstruerer sine fortellinger. Dette utfyller bildet av selvpresentasjonen.

Som intervjuer har en et ansvar for at informanten har det bra under intervjusituasjonen. Online har en ikke de samme mulighetene for kontroll over intervjusituasjonen som en har i ansikt til ansikt-intervjuer. En kan ikke observere informantens reaksjoner på spørsmålene. Selv om det er vanlig å anvende ”smileys” (”humørfjes”) som symboliserer ulike sinnsstemninger i nettsamtaler, så kan en ikke vite om disse reflekterer uforfalskede følelser hos informanten eller om de er uttrykk for noe annet. Når ”kroppsspråket” er kontrollert er det altså vanskeligere for forskeren å tolke og ivareta informanten.

Goffman (1992) er opptatt av at en i ansikt til ansikt-samhandling tar den andres kroppslige signaler med i sin egen vurdering av seg selv og av den andre før man handler. I samtaler på internett er ikke disse forutsetningene til stede i kommunikasjonen og det kan derfor være vanskeligere å oppfatte den andres ubehag omkring spørsmålene som blir stilt. Mulighetene for å gå over informantens grenser er dermed kanskje større enn i ansikt til ansikt-intervjuer. Jette Fog (2004) er opptatt av intervjusamtalens fortrolige karakter. Hun navngir det forholdet at intervjueren inviterer seg inn i informantens verden og stiller spørsmål av privat karakter, som ”en Trojansk hest”. Det spesielle i mitt tilfelle er at jeg ikke hadde mulighet til å observere og tolke informantens kroppsspråk underveis i intervjuet. På den måten kan man fort tråkke over personens grenser og hun/ han kan dermed oppleve intervjusituasjonen som et ”overgrep” (Fog, 2004: 206-220). Denne problemstillingen er aktuell i intervjuer generelt. Allikevel vil jeg understreke at det med online intervjuer kan være vanskeligere å vite hvilke reaksjoner spørsmålene setter i gang hos informanten. Hvordan vedkommende har det i ettertid av intervjuet henger sammen med dette, men vil i alle tilfeller være uvisst for

intervjueren. Dette er forsøkt løst på to måter i denne undersøkelsen. For det første gjentok jeg underveis i intervjuene de viktigste forskningsetiske prinsippene, nemlig at de når som helst kunne trekke seg, la være å svare på spørsmål etc. Jeg var også ekstra påpasselig med å spørre om de syntes spørsmålene var vanskelige, dette gjaldt der informanten for eksempel brukte lang tid på å svare, eller hvis hun/ han svarte uklart. For det andre tilbød jeg informantene oppfølgingsintervju og muligheten for å ta kontakt med meg i etterkant.

3.5 Oppfølgingsintervju

Informantene ble tilbudt oppfølgingsintervju, samt muligheten for å ta kontakt via e-post eller telefon i etterkant av intervjuet. Dermed fikk de muligheten til å utdype eller endre det de hadde sagt under intervjuet.

Ingen av informantene bad om dette, men jeg har på eget initiativ hatt et oppfølgingsintervju med en av informantene. En del temaer i dette intervjuet utpekte seg som spesielt interessante og jeg ønsket å få vite mer. Jeg lagde derfor en egen intervjuguide for oppfølgingsintervjuet, basert på det hun hadde fortalt meg i det første intervjuet. Intervjuet ble dermed en utdyping av det første.

3.6 Intervjuspørsmål

Intervjuguiden besto av 12 temaer, med flere spørsmål under hvert tema. For å gi et innblikk i hva jeg var ute presenterer jeg temaene og gir eksempler på spørsmålene som ble stilt.

1. "Hvem er du?". Målet her var å bli kjent med informanten, samt en "myk" start med spørsmål om bosted, skolegang/ arbeid og foreldre. Jeg spurte også om kjæresteforhold her. Dermed fikk jeg en indikator på om de hadde erfaring med sex offline.
2. "Pc-bruk." Her stilte jeg spørsmål om de har egen pc, om de deler den med andre, plassering i huset og chattefrekvens. Foreldre og læreres kunnskap og interesse for

chatting, og regler for pc-bruk hjemme eller på skolen var også tema. Denne delen ga blant annet informasjon om i hvilken grad de unges erfaringer er reflektert i deres omgang med ansvarlige voksenpersoner rundt seg.

3. ”Hvordan chatter du?”. Her spurte jeg blant annet om første gang på chatten; med hvem, valg av nick, på hvilken kanal. Jeg spurte om dette har endret seg, og hvordan det er nå. Jeg spurte om erfaringer med chattesider jeg vet har et erotisk eller seksuelt innhold. Denne delen ga innblikk i selvpresentasjon på chatten og i hva de søker etter.
4. ”Å møtes offline” Spørsmålene her dreide seg rundt det å møte noen man har chattet med offline. Hvem møtte de? Hvor lenge hadde de chattet først? Hvordan var det å møtes? Hva skjedde? Spørsmålene ga informasjon chattekompetanse, om hvordan de skiller mellom ulike former for vennskap. Det ga også informasjon om utforskning av ”voksne” temaer.
5. ”Alder”. Her spurte jeg om de oftest chatter med folk på egen alder, om alder er viktig og om forskjeller mellom online og offline. Jeg var interessert i om grenser brytes på nettet. Sexprat med voksne ble tema her. Jeg stilte også spørsmål om hvordan de kan vite at folk er den de utgir seg for. Dette ga informasjon om chattekompetanse og symboler for tillit og risiko.
6. ”Å utgi seg for å være en annen”. Dette temaet var i intervjuguiden under ”alder”. Her spurte jeg om de har utgitt seg for å være en annen når de har chattet, og spørsmål omkring hvordan de presenterte seg selv for å oppnå det de ønsket.
7. ”Sist du chattet”. Gjennom å stille konkrete spørsmål som dette, ble det lettet for informanten å huske og å fortelle. Spørsmålet tok ofte mye tid, og rommet ofte flere av temaene fra intervjuguiden.
8. ”Forelskelse på nettet”. Fokus her var chatting som arena for flørting, forelskelse, sjekking. Også det å møtes offline ble tematisert.
9. ”Kjønn”. Spørsmål om hvem de chatter med, om det er noen forskjell på hva man snakker om når det jenter eller gutter en chatter med, hvordan dette er offline var tema. Temaet ”sex og chat” kom også ofte opp her. Informantene ble da spurt om hvem de kan snakke med sex om på chatten, hva de snakker om; egne erfaringer, ”fakta” (eks kjønnssykdommer), bekymringer. Jeg spurte også om det er på samme måte offline også. Hvis ikke sex kom opp her, spurte jeg eksplisitt om det i neste del.

10. ”Sex og chat”. Denne delen inneholdt spørsmål omkring det å snakke med fremmede om sex, og å spørre om ting man lurer på angående sex. Spørsmål om nettsex var også inkludert her. Spørsmål omkring anonymitet ble også et tema.
11. Webkamera”. For eksempel ”har du webkamera?”, ”hvor ofte bruker du det?”, ”i hvilke situasjoner?”.
12. ”Chatting sammen med andre”. Dette temaet kom ofte opp under ”1. gang på chatten” og når vi snakket om sexprat på nettet. Fortellingene omhandlet ofte sexprat med ukjente. Jeg fulgte opp informantens fortelling med spørsmål som går på selvpresentasjon; hva de kalte seg/ pleier å kalle seg, alder, kjønn.
13. ”Annen bruk av internett?” Dette punktet ble tatt med i tilfelle vanskelige følelser rundt for eksempel manglende venner skulle komme opp.

3.7 Intervjuenes form

I intervjuguiden var temaer som vennskap på chatten, kjærlighet, forelskelse og sex, sentrale. Jeg forsøkte å ikke stille spørsmålene isolert og uavhengig av hverandre. Spørsmålene henger sammen, og ble derfor tatt opp i flere kontekster. Noen ganger var det informanten selv som gjorde dette, andre ganger var det for å få en grundigere gjennomgang.

Temaet ”chatting sammen med andre var planlagt som en ”mild” avslutning på intervjuene. Her var jeg forberedt på å kunne møte vanskelige følelser rundt ensomhet og manglende venner. En løsning ble derfor å ha noen spørsmål om annen bruk av internett i bakhånd som kunne brukes ved behov, men disse ble ikke aktuelle å stille. Det viste seg at under temaet ”chatting sammen med andre” kom ofte chatting om sex med voksne menn opp. Dette ga altså ikke den milde avslutningen som jeg hadde tenkt. Jeg lærte dermed at det ikke var hensiktsmessig å følge intervjuguiden mekanisk, og at det beste var å føle meg fram og tilpasse hvert intervju til den enkelte informant. Intervjuene er derfor ikke helt like. Rekkefølgen på de ulike spørsmålene i intervjuguiden, samt ordlyden de ble stilt i varierer fra intervju til intervju. Jeg bestrebet å få de ulike informantene til å snakke om de samme temaene. På den måten har alle intervjuene noe felles, mens måten det ble snakket om er forskjellig.

Intervjuguiden er lang, detaljert og omfattende. En fare var at den kunne virke begrensende slik at jeg ikke fikk fulgt opp det informantene fortalte gjennom å stille oppfølgingsspørsmål. Dette løste jeg på to måter. For det første gjennom å spørre om jeg kunne ta kontakt med informantene hvis det var noe jeg ønsket å utdype. For det andre kunne jeg mange av intervju spørsmålene utenat slik at jeg ikke trengte å se noe særlig på intervjuguiden under intervjuene, og dermed fulgte intervjuguiden slavisk. Dessuten trengte jeg ofte ikke å stille alle spørsmålene direkte til informanten. Mange av spørsmålene ble altså besvart ved at informanten kom inn på de av seg selv. En del spørsmål visste jeg allerede svaret på fordi vi hadde mailvekslet eller chattet før intervjuet.

Det var viktig å stille konkrete spørsmål for å få informantene til å fortelle mest mulig fra sitt eget liv. Generelle spørsmål gir ofte generelle svar, mens konkrete spørsmål gir konkrete svar. Generelle spørsmål virker ofte ledende på den måten at svarene lett dreier seg mer om hva som er vanlig. Slik informasjon gir et bilde av normer om hva man bør og ikke bør på chatten. Ofte er det ikke samsvar mellom folks handlinger og normene. Jeg ønsket derfor å holde intervjuet på et deskriptivt plan for å få informantene til å fokusere på konkrete situasjoner og opplevelser. Det er selvsagt også interessant å finne ut noe om folk forholder seg til ulike diskurser når det gjelder chatting. Dette kommer allikevel fram i intervjuene.

I intervjuguiden hadde jeg også spørsmål som for eksempel ”Hvordan var det før?”, ”Har det alltid vært sånn?”. Dette viste seg å være en god måte å få frem de mer personlige fortellingene, og førte til at vi kom bak diskursene. På denne måten kom også ambivalensen i intervju personenes fortellinger fram, og selvpresentasjonen deres ble mer nyansert enn når svarene var generelle i formen.

3.8 Utvalg

Jeg har gjennomført ti intervjuer med åtte informanter. En av informantene intervjuet jeg to ganger, og ett intervju måtte tas i to omganger fordi jeg ikke rakk å komme igjennom alle temaene første gang. Utvalget består av tre gutter og fem jenter mellom 16 og 19 år. Alle er bosatt på Østlandsområdet. Jeg har valgt å intervju ungdom mellom 16-19 år fordi disse befinner seg i en fase i livet hvor det å utforske seksualitet og ungdomsrollen er sentralt.

Rekrutteringsvansker gjorde at det ikke var aktuelt å velge ut en spesiell gruppe informanter. Det eneste utvalgsriteriet var at de har chatteerfaring.

3.8.1 Hva er spesielt ved utvalget?

Fire av informantene er rekruttert via et nettsted som skiller seg fra de fleste andre kanaler ved at det retter seg mot homofile. Dette kan ha påvirket dataene. To av informantene er homofile. Det er ikke uvanlig blant heterofil ungdom å ha profil på denne kanalen. En av de jeg intervjuet har det for å holde kontakt med noen homofile kamerater som bor et stykke unna, en annen har det for å komme unna morens forsøk på kontroll. Dette nettstedet er det eneste stedet moren ikke vet om, ellers pleier hun å sjekke de andre chattesidene hvor han har profil for å følge med på hva sønnen driver på med. Det er altså flere grunner til å chatte på denne kanalen. Disse informantene har altså ikke nødvendigvis noe mer til felles enn de andre informantene i utvalget.

3.9 Om analysen av data

Analysen av dataene starter ifølge Widerberg (2001: 116) allerede under innsamlingen av dataene fordi en allerede har valgt innfallsvinkel og oppbygging av intervjuene. Overgangen fra innsamling av materiale til tekstliggjøring av intervjuene innebærer dessuten også analyse.

Tausket kan være talende. Det er derfor viktig å også fange opp det som ikke snakkes om. For eksempel så var det ofte i begynnelsen av intervjuene vanskelig å få informantene til å fortelle om chatting med fremmede eller chatting på åpne chattekanaler. Dette la jeg merke til under intervjuingen, og løste ved å komme tilbake til disse temaene lenger ut i intervjuet når vi hadde blitt bedre kjent og det var etablert en tillit mellom meg som intervjuer og informanten. Et intervju inneholder altså mer enn de ordene som blir sagt. Mye uttrykkes med tonefall og kroppsspråk. Ved å utelate pause- tenke- eller nøleordene som for eksempel ”eh”, ”hmm” eller latter fremstår samtalen annerledes enn slik den var for oss som satt der da den pågikk, og leseren kan kanskje også få et annet bilde av det som ble sagt. Thagaard

(1998) tar blant annet opp kroppsspråkets betydning i intervjuundersøkelser. Hun påpeker at ”kroppsspråk og uttrykksmåter formidler opplevelser som kan være knyttet til det budskapet som formidles” (Thagaard, 1998: 85). Jeg har derfor skrevet det ned ved transkriberingen, men har underveis vurdert betydningen for det enkelte sitats meningsinnhold. Noen steder vil dette være vesentlig for å forstå samtalen. Dette gjelder for eksempel når informanten sier noe samtidig som hun/ han uttrykker noe annet med kroppsspråket. Når slike situasjoner oppstod, noterte jeg det ned enten under intervjuet eller rett etterpå. I analysen har jeg altså der det er relevant beskrevet situasjonen. For eksempel var det en situasjon der informanten virket flau over å fortelle om erfaringene sine med chatting på åpne chattekanaler. Dette var viktig informasjon som kanskje ikke hadde fremkommet like tydelig hvis jeg ikke hadde kunne observere informantens kroppsspråk.

Å analysere handler om å sortere materialet (Widerberg, 2001). Det har vært en utfordring å finne den mest hensiktsmessige sorteringsmåten. Mye tid er brukt på forsøk på å systematisere ved å skille ting fra hverandre. Det var forvirrende når informantene sa ting som var motsetningsfylte. Dette er et funn. Jeg har altså kommet fram til at det er slik kommunikasjonen i chatterommene er.

Umiddelbart etter hvert intervju eller etter hver gang jeg selv hadde chattet, noterte jeg ned ting jeg synes var påfallende. Det kunne for eksempel være noe informanten sa eller noe som var vanskelig å få hun/ han til å snakke om. Det samme gjorde jeg under transkriberingen. Da alle intervjuene var transkribert gikk jeg gjennom intervjuene, og satte inn merknader i teksten der det var noe som utmerket seg. Da jeg igjen hadde lest gjennom alle intervjuene kom jeg fram til en del felles temaer. På den måten kunne jeg altså oppdage mønstre på tvers av intervjuene. Jeg leste deretter gjennom intervjuene en gang til og markerte aktuelle sitater med hver sin farge for hvert tema, samt en kommentar ved siden av hvert sitat.

En annen teknikk jeg benyttet var å bruke søkefunksjonen i word og søke på forskjellige ord, på den måten kunne jeg lettere finne fram til felles temaer og jeg fikk en indikator på hva som ofte ble snakket om og hva som ofte ikke ble snakket om. For eksempel oppdaget jeg at ordene spennende og ekkelt ofte ble brukt samtidig, eller i samme fortelling. Jeg søkte altså etter begge ordene, markerte sitatene og samlet dem i en mappe som jeg kalte ”spennende og ekkelt”. Deretter skrev jeg ned alt jeg fant som kunne handle om det samme, i det samme dokumentet. Deretter ryddet jeg, valgte ut de beste sitatene, fant fram relevant litteratur og skrev ned fortolkningene. Det samme gjorde jeg med de andre temaene jeg kom fram til.

Når det gjelder datamaterialet jeg satt igjen med som resultat av egen chatting, så har dette blitt brukt mer som eksempler som jeg har hentet fram etter at jeg har analysert intervjuene. Jeg har altså først analysert intervjuene, deretter har jeg gått igjennom notater og utdrag fra private chattesamtaler med analysetemaene mine i bakhodet og sett etter fellestrekk.

3.10 Anonymitet og konfidensialitet

Navn på personer og geografiske opplysninger er konsekvent byttet ut slik at ingen kan bli gjenkjent i oppgaven. Jeg har også foretatt noen symbolske utskiftninger, det vil si at jeg har endret antall søsken, skolelinje eller annet som kunne bidra til identifikasjon av informanten. Samtidig har jeg fokusert på å bevare tekstens meningsinnhold (Thagaard, 1998: 200). Jeg har også valgt å omskrive dialekter til bokmål.

3.11 Innsamling og oppbevaring av intervjumaterialet

Jeg benyttet båndopptaker under intervjuene jeg foretok ansikt til ansikt. Disse ble oppbevart slik at kun jeg hadde tilgang til dem. Jeg lagret ikke opplysninger om navn og adresse. Intervjuene ble anonymisert ved transkriberingen. Opptakene blir slettet ved prosjektets slutt, for å sikre at de ikke kommer på avveie og for å bevare anonymiteten til informantene (Widerberg, 2001). Msn-intervjuene ble anonymisert med en gang og lagret i word på en pc som er passordbeskyttet og som kun jeg har tilgang til.

4. AVSTAND OG KONTROLL

4.1 Trygg avstand

Chatterne kan ikke se hverandre². De kan ikke høre, føle eller lukte hverandre. Det er altså en fysisk distanse mellom dem. Når chatterne skal presentere seg for hverandre mangler de mange av sine vanlige selvpresentasjonsrekvisitter og kjennetegn for identitet som for eksempel klær og utseende. Dag Album (1996) er opptatt av virkningene dette kan få, i en pasient på sykehus-kontekst. Album påpeker at selvpresentasjonen, og arbeidet med å finne ut hvem de andre er i stor grad må foregå gjennom ord når man har skrinne symboler å presentere seg gjennom (Album, 1996:35). Slik er det også med chatting. Når du logger deg på en chattekanal vet de andre chatterne i utgangspunktet ikke noe om deg. Det meste av informasjon må formidles gjennom skrift. En kan derfor si at selvpresentasjon i chatting foregår med skrinne symboler og at kommunikasjon dermed er fattig.

På den andre siden er chatting en detaljrik kommunikasjonsform. For mange gir det frihet å kunne kommunisere uten å være på scenen med kroppen. Kvaliteten på kommunikasjonen oppleves som bedre når graden av ufrivillig kommunikasjon er lav. Kroppen er dessuten en del av den bevisste selvpresentasjonen på chatten.

Flere av informantene fortalte at de synes det er lettere å være tøff online. De knytter dette til at det ikke føles like alvorlig når de er anonyme og den andre ikke kan se dem. Distansen er altså sentral i ungdommenes chatteopplevelser. Psykologen Bjarte Rekdal (2003) peker på at det er et sentralt karaktertrekk ved de virtuelle rommene at en når som helst kan logge seg av og på, og at en kan ha en romlig følelse av å være nær samtidig som en oppholder seg på trygg avstand (Rekdal, 2003: 136). Dette samsvarer med mine funn. Den trygge avstanden handler om flere ting. For det første er chatterne trygge i sikkerhetsmessig forstand. Dette kommer jeg tilbake til. For det andre kan chatterne kommunisere uten kroppen. Dette får følger for hvordan de chatter. Når Gry reflekterer over hvilke kommunikasjonsmessige muligheter chatting innebærer for henne, er kroppens fravær sentralt:

² Med mindre webkamera benyttes.

G: Ja, det er jo.. Sånn som.. Det er kanskje litt lettere over chatten, egentlig. Da slipper man og se dem i øya og såne ting lissom. Så da kan man nok egentlig si akkurat hva man vil. Det er kanskje litt flaut når du møter dem etterpå da, og du vet hva du har sagt, men.. (begge ler) Da er det for sent.

I: Ja. Og da trenger man jo kanskje ikke å snakke om det?

G: Nei, man gjør egentlig ikke det.

I: Så du følte at det var lettere å flørte der. Var det litt sånn at du følte at du kunne gå lenger, på en måte, når du var på chatten?

G: Ja, du kan.. Ja, du kan jo kanskje det, for da er det lissom ikke sånn veldig face to face og det er ingen som ser og.. Og hvis man, hvis en sier noe da, til en person, så kan du ikke trekke det tilbake. Men hvis du skriver noe, så kan du bare ta det tilbake hvis du ikke vil si det.

Gry bruker beskrivelsene ”når ingen ser deg” og at hun ”slipper å se dem i øya”. Fortellingen handler altså om den fysiske avstanden mellom chatterne. For Gry representerer chatten en arena der hun kan være mer ærlig fordi hun er anonym, og hun kan si ”akkurat hva hun vil”. Det er ingen som ser hennes eventuelle ubehag, og hun er skånet for den andres reaksjoner. En kan si at hun er backstage med kroppen selv om hun er i samhandling, og sånn sett på scenen. Dessuten har hun bedre tid til å formulere seg online. Hun har altså bedre mulighet til å planlegge opptreden sin backstage. En kan dermed si at Gry har bedre kontroll med egen selvpresentasjon når hun chatter.

Aron Ben-Ze’ev (2004) påpeker at et viktig kjennetegn ved internett-kommunikasjon er at det er et interaktivt medium. Videre fremhever han at dette gir større grad av kontroll over relasjonene en inngår i ved at det gir chatteren tid til å tenke seg om før hun skriver, nettopp fordi det er en fysisk distanse mellom chatterne (Ben-Ze’ev, 2004: 3). Goffmans begreper ”inntryksstyring” og ”planlegging backstage” handler om muligheten til å kontrollere det inntrykket en gjør på andre (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 43). Online har chatterne større mulighetene for kontroll over symbolene som sendes både fordi den andre ikke kan se dem og fordi en har bedre tid. For en person med liten kontroll over tegnene hun sender ut kan det derfor oppleves som lettere å kommunisere uten det forstyrrende kroppsspråket. Selv om Gry opplever det som lettere å kommunisere og å være ærligere når ingen ser henne, viser fortellingen hennes også at online og offline ikke kan atskilles helt. Det hun sier online kan bli flaut og få konsekvenser for selvpresentasjonen hennes når hun møter det samme mennesket igjen ansikt til ansikt. Risikoen for å tape ansikt er derfor tilstede allikevel. Dette gjelder når en chatter med folk en kjenner utenom nettet også.

I chatterommet kan aktørene selv velge når de er på scenen og fremfører sin rolle, og når de går bak scenen og planlegger rollen. Dette gir den opptredende en frihet. Aud fortalte at hun synes det er lettere å være personlig når hun chatter. For det første kan hun her velge sitt publikum, og for det andre er det ikke like store omkostninger ved å si noe som kan være flaut. På chatten kan det derfor være lettere å snakke om fortrolige temaer der graden av selvutlevering er høy, og dermed også risikoen for å tape ansikt er forholdsvis høy. Når Aud chatter med fremmede, er ikke risikoen like stor for å tape ansikt når hun utleverer seg, som når hun snakker med vennene sine. Jeg spurte om det er lettere å snakke om sex på chatten:

A: Ja. Man kan lære mye egentlig av å chatte.

I: *Hva da for eksempel?*

A: Nei, sånn det man lurer på. Og jeg har prata mer om ting, livet, delt mer meninger med sånne på over internett enn her. Det er liksom annerledes bare.

I: *Er det fordi man er anonym? Eller er det lettere med folk man kjenner også?*

A: Kanskje fordi man er anonym. Men i mitt tilfelle da, vennene mine er ikke sånne som gjerne diskuterer det. Det var liksom, kom jeg med noe til dem så lo dem heller og fleipa det bort. Blei tatt mer alvorlig og fikk sagt mer over internett.

For Aud gir chattekanalene mulighet for å snakke med folk hun ikke kjenner om personlige eller private temaer. Hun velger sitt publikum ut fra hvordan de reagerer på det hun sier. På internett kan det være lettere å finne andre med samme interesser, personene er altså utbyttbare for hverandre. Hvis en for eksempel ikke blir møtt med de reaksjonene en ønsker seg er det lett å finne noen andre å chatte med. Ben-Ze'Ev (2004) påpeker at det er lettere å finne "similar others" på nettet. Relasjonene på nettet er dermed ikke like sårbare som ansikt til ansikt relasjoner.

Et kjennetegn ved å være på scenen er ifølge Goffman (1992: 209) at opptredenen er åpen for publikums bedømmelse. Ben-Ze'Ev (2004: 28) peker på at online er en fri for kritikk av en 3. part, og at dette tillater en mer direkte og eksplisitt samhandling. Chatting foregår som oftest mellom to mennesker (størrelsen på publikum er dermed begrenset), og en er dermed fri for kritikk fra en tredje part. På "chattescenen" kan den opptredende ikke observere publikums umiddelbare reaksjoner på opptredenen. Dette fører til at chatterne blir mer modige i sine selvpresentasjoner. For en del av ungdommene gir dette frihet til å spørre om vanskelige ting. For eksempel kan de spørre andre om hva de synes om forskjellige seksuelle aktiviteter, og få tak i normer for seksuell atferd. Gry forteller:

G: Mm. Ja, det kan jo være det og. Det har jo skjedd det liksom, at folk har spurt meg på internett "ja, hva synes du om det og det?". Ja.. "Ja, hva synes du?", liksom. "Ja, er

det noe man kan gjøre lissom?”, ”Er det..” ”For jeg og kjæresten min har tenkt til det og..” sånn derre.. Ja.. ”hva syns du og?” Det er sånne ting man spør etter. Det er kanskje litt lettere å spørre om det over internett, enn å spørre om det face to face, lissom.

Risikoen følges av selvavsløringen. Det er lettere å spørre om vanskelige ting på nettet. Jeg spurte om dette også gjelder mellom kjente:

G: Noen ting er nok det. Så er det noe man ikke tør å spørre venninna si om, så kan det jo hende at man gjør det på msn eller et eller annet. Men det er nok lettere å spørre en vilt fremmed og. For dem vet jo ikke hvem du er.

I: Nei, nemlig. For dem slipper du å se igjen seinere?

G: Ja. Slipper du å ha den.. For særlig hvis du spør om noe sånn seksuelt greier så får du som regel et spørsmål igjen når du møter dem senere.

Men det kan bli ubehagelig når de møtes igjen offline. Ansiktstapet er dermed til stede. For Gry er det lettere å snakke med vennene sine om vanskelige temaer på nettet. Men hun syns det er enda lettere når chattepartneren er en hun ikke skal møte offline. Janne fortalte at hun chattet en del om sex med fremmede da hun var yngre. Chatten fungerte også som et trygt sted hun kunne ta opp vanskelige temaer med offline-vennene sine:

J: Selvfølgelig er det lettere å snakke med noen om ting som det eventuelt er vanskelig å snakke om når du ikke... når du slipper å se på personen. Men... Jeg har venner som... jeg kun føler meg komfortabel med. Og... da er det ikke så farlig. Så da gjør det ingenting om det er på msn eller på et eller annet nettsted eller om det er i virkeligheten. Så det... Egentlig så er det ett fett. Men det var greit å begynne diskusjonen der på en måte.

I: Ja, jeg skjønner. Så kunne dere heller plukke det opp?

J: Ja.

I likhet med Gry fortalte altså Janne at det er lettere å ta opp vanskelig temaer når en ikke ser personen en snakker med. Den fysiske distansen er altså en god forutsetning for utvikling av intime relasjoner. Ungdommene opplever nærhet gjennom den fysiske distansen i chatterommene. Dette gjelder også mellom mennesker som treffes offline. Tiril fortalte om chatting på msn som supplement i eksisterende vennskap:

T: Altså, han der fra Drammen da, vi har jo blitt bedre kjent med msn. Men vi kjente hverandre fra før av liksom. Han der fra Oslo, vi kjente hverandre også fra før av, men vi har blitt veldig bedre kjent på msn. Vi snakker veldig ofte sammen. Så det er en ganske grei måte å bli kjent og ha kontakt sammen.

For Tiril er chatting en viktig kanal for å holde kontakt med vennene sine. Hun fortalte at hun hadde kommet enda nærmere vennene sine gjennom chatting. Kommunikasjonsmulighetene på nettet er altså annerledes enn offline, og gjør den totale kommunikasjonen mellom venner rikere. Løgstrup fremhever betydningen av å utlevere seg for at tillit skal oppnås i relasjoner mellom mennesker. På chatten er det lettere å være fortrolige. I lys av Løgstrups teori kan en derfor si at chatting innebærer gode muligheter for at tillit og intimitet utvikles. Robert skiller seg ut ved at han ikke synes det er lettere å snakke om sex på nettet enn ellers. Jeg spurte om han chatter med vennene sine om sex på msn:

R: Ja, gjør vel det en gang i blant.

I: På hvilken måte da?

R: Hvis noen har prøvd noe nytt da snakker vi guttene sammen om det

I: Sånn så dere kan lære litt av hverandre da på en måte?

R: Ja det vil jeg si.

I: Er det andre ting enn nye ting dere har prøvd dere snakker om da? Kjønnssykdommer, prevensjon, bekymringer og sånt for eksempel? Fortell!

R: Kjønnssykdommer er ikke et emne vi noen gang har tatt opp, men graviditet har blitt tatt opp mange ganger. Angrepiller og sånn.

I: Så dere kan få litt trøst og gode råd fra hverandre liksom?

R: Ja, det er det.

I: Snakker dere om det samme når dere møtes ellers også? Eller er det bare på msn?

R: Det er jo utenom msn og.

I: Tenkte det kanskje var lettere å snakke om sånt på chatten enn "i virkeligheten"... Men det er kanskje ikke sånn?

R: Nei.. vi snakker der og da det passer oss.

Robert fortalte at han chatter med vennene sine om sex, og de gjerne deler erfaringer med hverandre. Men han synes ikke det er noe lettere å snakke om sex når han chatter. For han er det altså ikke så stor forskjell mellom online og offline.

Bård fortalte at han har flørtet med kjæresten sin på msn, men at det er viktigere for han hva som skjer når dem møtes. Jeg spurte om det er vanskeligere å uttrykke følelser på msn:

B: Jeg føler meg egentlig bare dum, jeg. Hvis jeg sitter og uttrykker masse følelser der (ler). Så det gjør jeg stort sett ikke. Det er ikke noe koselig å få tilbake: "Å, så koselig med smiletegn", eller.. i forhold til åssen det er å uttrykke følelser..

I: Det blir ikke det samme?

B: Nei.

Bård synes altså det er *vanskeligere* å vise følelser når han chatter. Han er opptatt av at han offline har flere infokilder å støtte seg til i tolkningen av den andre. På den måten er kommunikasjonen fattigere online, og det blir vanskeligere å flørte. Han beskriver chatten som følelsesløs, jeg ber han om å utdype:

B: Det er jo mye lettere å trykke på syv-åtte taster og skrive ”jeg er glad i deg”, enn det er å faktisk si det og mene det. Og så er det.. Ja. Mye.. Nei, jeg syns det blir.. Det blir ikke virkelig på samme måte. Sitte på sånne profiler da, på sånn Blink eller.. Sitter og tar bilder av deg selv, det er jo..

Muligheten for inntrykksstyring og graden av kontroll er en kilde til utrygghet for Bård. Han fortalte at han ikke stoler på det folk sier online. Han mener det er lettere å skrive at man er glad i noen enn å si det offline. Det er altså at det er lettere å lyve på nettet. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 4.3 ”ingen regler”. Han sa dessuten at ”*Det er vel egentlig ingen sjekkereplikk som funker da*”. Flørting er følelseladd kommunikasjon, og det er vanlig å benytte et rikt kroppsspråk når man flørter offline. Når følelsene formidles gjennom skrift (replikker) har en færre uttrykksmidler tilgjengelig enn i ansikt til ansikt samhandling. For Bård blir kommunikasjonen online dermed fattig. Når Bård beskriver nettet som følelsesløst dreier det seg altså om to ting. For det første synes han det er vanskelig å vite om den andre snakker sant, for det andre er det vanskelig å uttrykke seg uten kroppsspråk. Mens de andre informantene flørter på chatten, fortalte Bård at han i hovedsak bruker nettet til å diskutere spill, fotball og til å gjøre praktiske avtaler.

4.2 Være seg selv

Mens Bård synes det er vanskelig å vise følelser når han chatter, mente flere av informantene at de er en mer ekte og ærlig utgave av seg selv når de chatter. For Gry er det lettere å vise følelser online. Hun beskriver kommunikasjonen her som mer direkte. Jeg spurte om hun er en annerledes når hun chatter, eller om hun er en tøffere utgave av seg selv på chatten:

G: Nei, jeg er meg selv. Jeg er det. Men det er kanskje litt lettere å si ting der sånn. Jeg tror jeg kanskje er litt mer utadvendt på en måte, over chatten. Der kan jeg lissom si det jeg mener, egentlig. Fordi jeg ikke tør å si det til vanlig.

I: *Lettere å vise følelser på nettet?*

G: Ja.

I: Hvordan.. Men det må jo også være mer.. Det blir jo også veldig direkte kanskje, å vise følelser via ord?

G: Ja.

I: Da må du jo si det veldig sånn rett ut da?

G: Mm.

I: Det er jo ikke så lett å pakke det inn.. Eller er det det?

G: Nei, du kan jo alltid pakke det inn og sitte der å snakke om noe i flere timer også ikke si det lissom. Men det er jo.. Når man ikke tør å si noe, så går man nok litt rundt grøten, men det er nok mest face to face. Eller du kan jo egentlig bare si det på chatten, også har du bare sagt det.

Anonymiteten på chattekanalene gir Gry muligheter til å være mer utadvendt. Hun fortalte at en går mer rundt grøten offline, mens online er kommunikasjonen mer direkte. Gry er ikke like sjenert når hun chatter som hun kan være offline. Hvis det er noe hun ikke tør å si kan hun bare gå på chatten å si det. Online supplerer altså kommunikasjonsmulighetene hennes og gjør de rikere.

Mens Gry beskriver chatten som et sted det er lettere å ”være seg selv”, mener Kari at folk er *mer* seg selv når de chatter, og at chatten er et sted en kan få oppfylt drømmene sine:

K: Men det kan hende dem er seg selv da, på internett. Får utfylt drømmene, holdt jeg på å si.

I: Som de vanligvis ikke har mulighet til å leve ut?

K: Mm. For det er jo ikke lett å gå bort til en dame på gata og bare ”hei! Vil du være med meg på ferie eller?”, ikke sant.

Kari setter i likhet med Gry mulighetene for å være seg selv i sammenheng med større handlingsrom. Hun mener at det er lettere å si det en ønsker på internett. Det at en på nettet kan invitere fremmede damer med på ferie forteller at det er andre normer på nettet enn offline. Jeg har tidligere vært inne på at relasjonene ikke er like sårbare online fordi en er fri for kritikk av en tredje part. Normbruddet blir dermed ikke så alvorlig og terskelen for å ”si det en vil” blir lavere. Fortellingene over viser at chattekanalene blant annet brukes til å spørre intime spørsmål. På nettet kan ungdommene utlevere seg uten risiko. I tråd med Løgstrups (1991) forståelse av fortrolige samtaler som situasjoner der en utleverer seg, kan en si at risikoen er bundet til selvavsløring. Når partene er anonyme for hverandre er ikke selvavsløringen like risikofylt.

Goffman (1992) påpeker at konsekvensene av å såre den andres selv kan være alvorlige. Han hevder at det legges mye arbeid i å pleie de andre situasjonsdeltagernes selv. Mye av

oppmerksomheten til sosiale aktører dreier seg altså om å sørge for at kommunikasjonen ikke bryter sammen. Kommunikasjonen mellom mennesker i nære relasjoner er mer sårbar enn mellom fremmede. Kommunikasjonen online foregår ofte mellom mennesker som ikke treffes igjen, og de er ofte utbyttable. Det er altså lettere å finne liknende andre på nettet enn offline. Jeg har tidligere vært inne på at konsekvensene av å tape ansikt derfor ikke er like alvorlige online. Konsekvensene hvis en får kjeft av noen, eller hvis kontakten brytes er også mindre online.

4.3 ”Ingen regler”

Den fysiske avstanden mellom chatterne gir dem et større handlingsrom. Mange chattere får dermed trygghet til å være seg selv eller til å være en tøffere utgave av seg selv. Den trygge avstanden mellom chatterne handler også om at det er lav risiko for å bli utsatt for fysiske sanksjoner online. Gry fortalte at hun lettere kunne hevde meningene sine når hun chatter fordi hun slipper å få noen problemer for det hun sier online:

G: Det er lissom akkurat som om chatten er en annen verden da. Et helt annet sted, fordi at der.. kan du si akkurat hva du vil. For du slipper å få noen problemer for det. Det eneste du kan få tilbake på chatten er.. ord! Du kan jo bare få kjeft via ord! Hvis du møter en person og sier noe stygt til dem rett i ansiktet på dem så kan dem jo slå deg ned. Det kan dem jo ikke på chat lissom (begge ler). Der gjør du jo hva du vil. Da er det bare til å unngå dem etterpå hvis du ikke vil ha deg en på tryne, lissom. Det er annerledes, det er det. Det er lissom.. ja, det er en helt annen verden. Det er et helt annet sted. En liten.. Kanskje en liten stoppepause fra virkeligheten, tenker jeg.

Gry sammenligner chatterommene med en annen verden, og forteller at det gir henne en stoppepause fra virkeligheten. Samhandlingen online er mer uforpliktende og konsekvensene av handlingene på chatten oppleves som mindre alvorlige enn offline, hvor man for eksempel kan bli slått ned. Handlingsrommet blir dermed større. Gry har altså tillit til at chatterommet er et trygt sted.

Ungdommene oppholder seg på trygg avstand når de er online, og de kan når som helst slå av pc-en eller webkameraet hvis de ikke vil delta mer. Også Esben opplever at voksne menn

tar kontakt med han og vil ha sex. Når jeg spør ungdommene om hva de gjør hvis de ikke er interessert, forteller de at de bare avviser dem. Esbens svar er et eksempel:

E: Nei, jeg... Jeg merker at det er en del eldre menn som spør om at vi skal ha sex, og de greiene der. Men det blir jo til at jeg avviser dem, ganske elegant. Vil helst ikke være med på det.

Slik svarer Tiril:

Og hvis det er ett eller annet så bare blokker man det, og så blir de borte. Da gidder man ikke mer.

Fortellingen om hvordan de håndterer å avvise når de chatter er ikke særlig dramatiske, de føler altså at de har kontroll over situasjonen. Online er ungdommene mindre sårbare enn offline. Den andres selv er ikke like tilgjengelig som offline. Andres reaksjoner på egne utspill oppleves derfor ikke som like alvorlige fordi en er skjermet for de fysiske reaksjonene. Når en ikke trenger å ta ansvar for den andres reaksjoner blir samhandlingen mer uforpliktende, og det er lettere å være tøff eller si det en har lyst til. Samtidig innebærer det økte handlingsrommet at folk kan være frekke og uærlige. Jeg spurte Gry om hun erfaring med å late som hun er en annen når hun chatter, eller om hun har opplevd at andre har gjort det:

G: Det er jo så lett å gjøre det da. I hvert fall hvis det er på sånn åpen chat, hvor du ikke må ha alder og sånt noe, så er det veldig lett å bare si at du er en helt annen person. Du kan lissom si at du er 18 år og bla bla bla, dem kan jo ikke vite det!

I: *Nei..*

G: Det er veldig lett å gjøre det egentlig. Altså, hvis du vil ha kontakt med noen i en aldersgruppe enn deg selv, så ville det jo vært.. lurt å gjøre det. For å si det sånn. Så sånn eldre menn som vil ha kontakt med unge jenter lissom, gjør det jo fordi dem vet at.. hvis en jente på femten seksten år hadde visst at han var 55 så hadde hun aldri snakka med han. Men hvis han sier han er søtten atten så.. er det lissom ikke noe problem, for da vil alle jenter være interesserte. Særlig hvis det er en eldre gutt da.

I: *Mm.*

G: Så.. Jeg tror man skal tenke at folk lyver.

Gry mener at en bør tenke at folk lyver i chatterommene. Hun peker på at dette kan være av praktiske årsaker. Ved å lyve på alderen får en kontakt med dem en ønsker kontakt med. Gry mener dessuten på at det er lettere å fantasere eller lyve online. Chatterne kan dermed manipulere omgivelsene og skape både seg selv og andre slik de ønsker. Jeg spurte Kari om

hun chatter med jevnaldrende også, eller om det er mest med eldre menn. Svaret hennes beskriver et spill som foregår mellom chatterne når de presenterer seg for hverandre:

K: Det er mest eldre. Og hvis vi spør ”hvor gammel er du?” og han sier ”23” da, og så spør han ”hvor gammel er du?” da sier vi ”21” eller noe.

I: Ja, skjønner. Så dere spør alltid først?

K: Mm. Det lønner seg det (ler).

I: Men hva hvis han spør først da?

K: Da hender det vi har svart ”18” og ”16” og sånn.

I: Mm. Er det noen som svarer at dem er like gamle som deg da? Eller er..

K: Noen steder. Men da kommer det an på hvor man er.

Manipulering med alderen er sentralt når en presenterer seg i chatterommene, og noen ganger nødvendig for å få kontakt. Kari fortalte at det lønner seg å være først ute med å spørre om alder i chatterommene. På den måten kan en tilpasse sin egen selvpresentasjon til den andre. Ellers er det ikke sikkert at den andre vil chatte med henne. Kari påpeker dessuten at det er lett å lyve på chatten:

Kari: Jeg tror det er veldig mange som ljuger inne på der. Det er veldig lett da. Hvis man har lyst til å være... Ja, hvis man drømmer om et eller annet, som man vil se ut da, så går det an å skrive det.

Siden det er så lett å lyve, er det også ganske vanlig. For Gry spiller det ikke noen rolle om den hun chatter med *er* den han eller hun presenterer seg som eller ikke, så lenge hun chatter på en kanal hvor en kan lyve om alderen. På spørsmålet om hun leter etter tegn på at folk lyver om alderen når de chatter svarer hun:

G: Nei, jeg tenker som regel ikke over det.

I: Nei.

G: (...)Hvis jeg først er et sted hvor dem kan ljuger om alderen da. Hvor jeg ikke vet noe, så tenker jeg ikke noe over det. For da er det uansett bare et sted hvor jeg sitter og snakker med noen og babler, for å få tiden til å gå. Hvis jeg venter på et eller annet så logger jeg på der og så sjekker jeg, og så.. Da er det.. Jeg kan jo tenke på det. Det er lissom folk jeg sitter og tenker at ”Oj! Kanskje det der er en kjempegammel mann som egentlig skal lure meg, men...”. Jeg tenker ikke noe særlig over det, men det hender at jeg bare ”kanskje det er det? Men det er sikkert ikke det..” Også bare..

I: Mm. Så lenge ikke du skal møte dem eller noe sånt så er det..

G: Ja, så lenge ikke.. Så lenge det bare er snakk og rein snakking, fordi du kjeder deg, så er det ikke noe større preg egentlig hvor gamle dem er.

For Gry er det viktigste at hun får noe ut av samtalen. Hun forholder seg til den andres presentasjon av seg selv, og er ikke så opptatt av å lete etter tegn på at vedkommende kan være en annen offline. Kari var inne på at det er forskjeller mellom de ulike kanalene når det gjelder om folk lyver på alderen eller ikke. Gry mener i likhet med Kari at hvis en chatter på en kanal hvor folk har mulighet for å lyve på alderen, må en regne med at dem gjør det. Det er altså en del av spillet som foregår i chatterommene. På den annen side er Gry opptatt av at hun liker å snakke med folk i samme aldersgruppe som hun selv. Jeg oppfatter at det er troverdigheten i folks selvpresentasjon som er av betydning. Hun vektlegger at det er interessefellesskapet som er viktig, og som avgjør om folk er interessante chattepartnere:

G: Det er jo alt fra min alder da, til fjorten, femten, seksten år også oppover. Dem jeg har mest kontakt med er opptil sånn.. si tjue-åra. For da.. Der har jeg jo venner helt opp dit.(...) Men etter det så er det jo noen jeg snakker med som er sånn derre... En gang i blant så snakker jeg med noen som er litt.. Men det er nok mest i den aldersgruppa. Opp til tjue-åra. Det er dem jeg har mest felles interesser med. Når det går over tjue så.. er dem litt mer voksne og liker kanskje ikke de tinga som meg, og sånn. Og da har vi lite å snakke om.

Gry har en pragmatisk tilnærming til alder i chatterommene. Så lenge de hun chatter med fremstår som troverdige med de kjennetegnene de har presentert seg med, er hun fornøyd, da er det ikke like farlig om de ikke snakker sant.

Flere av ungdommene fortalte at de hadde møtt personer offline som de hadde blitt kjent med gjennom chatten. Når en skal møte en chattepartner offline blir det vesentligere at den en har chattet med er slik han eller hun har fremstilt seg på nettet. Noen opplever å ha blitt lurt. Jeg spurte Esben om han har opplevd å bli lurt. Han forteller:

E: Nei... Bortsett fra, sånn derre... Jeg skulle på date også traff jeg en annen gubbe, en gammel gubbe i stedet.

I: *Åja! Og du trodde det var en ung..*

E: Ja, han ga seg ut som å være en ung jente på alderen min.

Esben fortalte at de hadde chattet sammen en stund før de bestemte seg for å møtes. Han gir inntrykk av at han ikke opplever denne episoden som særlig alvorlig. Da jeg spurte om han hadde chatta med personen han møtte, lenge, svarte han:

E: Ja, en god stund. Men, den personen hadde jo ikke webcam så jeg kunne ikke garantere at...

Jeg forstår ut fra Esbens svar at han har en forventning om at en kan bli lurt når en involverer seg i relasjoner på chatten. Siden han ikke hadde webkamera, kunne han ikke vite om medchatteren snakket sant eller ikke. Ben-Ze'ev (2004: 42) fastslår at netterelasjonene kjennetegnes av faren for å bli lurt. Dette samsvarer med mine funn. Andre studier bekrefter også dette. Bjørnstad og Ellingsen (2002: 33) fant at rollelek er en del av logikken i nettkommunikasjonen. De setter dette i sammenheng med at en ikke kan vite om den andre virkelig er den han eller hun utgir seg for. Esben dro litt på det da han ble spurt om han hadde opplevd å bli lurt av noen på chatten. Dette tolker jeg som et uttrykk for at han ikke selv har opplevelsen av å bli lurt, men at han derimot ser det som en del av logikken online. Selv om ungdommene erkjenner at det er vanlig å lure folk på chattekanalene forteller de fleste at de ikke har blitt lurt selv. Forståelsen av nettet som en annen verden med andre normer og andre muligheter og det at "lureri" er en del av chattekulturen gjør at hvem medchatteren "egentlig" er ikke spiller så stor rolle. Redd Barna har laget et hefte som heter "alle jager på nettet – og alle vet det" (2004). Tittelen er et sitat fra en jente på 13 år, og peker på nettopp det at det å lyve på nettet er en del av det spillet som foregår der.

Gry beskrev nettet som en annen verden, som et sted en kan si hva en vil uten konsekvenser. Forståelsen av nettet som en annen verden er knyttet til *anonymitet* og et *større opplevd handlingsrom*. Informantene hadde i hovedsak to forskjellige syn på hva det innebærer at nettet er som en annen verden. Mens Kari, Janne, Aud og Gry er opptatt av mulighetene anonymiteten innebærer, er Bård opptatt av risikoen og det negative knyttet til dette. Han kobler det utvidete handlingsrommet til at folk er frekke og falske på nettet. Han beskriver chatten som følelsesløs, og at det er vanskelig for han å vite om den andre snakker sant når han har skrinne symboler å støtte seg til i tolkningen av medchatteren. For Bård er ikke chatten et sted han har tillit til. Dette svarer han på spørsmålet om chatten er som en annen verden:

B: Jeg tenker at det er for så vidt det. Det er.. Det blir jo.. Jeg vet ikke. Det blir falskt, følelsesløst.

I: Det at det er litt som en annen verden, du tenker på det som noe negativt?

B: Ja. Altså, det er jo positivt hvis du tenker muligheter. Bortsett fra det å treffe folk og legge ut bilder av seg selv og.. Jeg er veldig glad for at jeg kan bestille cd-er eller ting og sånt over internett og.. Det er lett å finne telefonnummer eller sånt som du har mista eller trenger eller.. Sånne typer muligheter. Men... ja. Bortsett fra det nettverket man kan skaffe seg, så kunne jeg klart meg uten internett.

Bård fortalte at han opplevde at folk er mer frampå når de chatter. Både Gry og Kari var inne på at det er andre normer i chatterommene enn offline. Det som gir muligheter til å være seg selv mer, er det samme som på den annen side gjør at folk er frekke. Over handlet det om at kommunikasjonsmulighetene kan oppleves som rikere online enn offline. Når chatterne ikke har tilgang til den andres fysiske reaksjoner blir terskelen for å hevde meningene sine lavere. Bård er opptatt av at anonymiteten i chatterommene gjør at folk blir frekke:

B: Jeg vet ikke jeg, det er mye lettere å enten du er ute etter å skrive dritt til folk, eller om du er ute etter å flørte eller hva du skal, så blir du jo ikke.. Jeg er sikker på at åtti prosent av de som gjør sånne ting, de hadde ikke turt å gjøre det..”

I: I virkeligheten på en måte?

B: Ja. Eller i hvert fall ikke gå bort til en person du kjenner å si ”fy faen, du var stygg!

I: Så det er litt lavere terskel for å si ting, både positive og negative?

B: Ja. Lager du deg en falsk profil og sånt noe så er det jo vanskelig å finne ut hvem det er da. Så er det jo mye sånn, både på chat og på sånne nettsteder og sms så er det jo mye sånn mobbing da. Jeg har lest om det i hvert fall. Jeg har ikke vært borti det selv. Men jeg har jo sett folk som bare slenger dritt og.. Det er jo ikke det at å mobbe ikke er feigt, men det er jo tusen ganger feigere da.

I: Tenker du at det er fordi at folk er ærligere eller at det er fordi at de ikke har de samme..

B: Både og. At de er ærligere, men samtidig så er det jo ikke noe behov for å slenge dritt til folk du ikke kjenner eller.. Og du er jo ikke så ærlig hvis du skriver noe når du ikke tør å si hvem du er da.

Det er lettere å være ærlig når en chatter fordi en ikke tar de samme hensynene til den andre som en ville gjort offline. Bård peker på at det er feigt å ikke tørre å si hva man mener når en ikke er anonym:

B: Det var en sånn venn av.. eller en kamerat av en kamerat av broren min da, han er innmari sånn.. Lagt meg til på msn, og innmari kul og greier. Når han møter meg så er det så vidt han tør å si ”hei” lissom. Så jeg merker jo litt til det. Han tror jeg er mest sånn har lyst til å være tøff i trynet, men er det ikke egentlig. En feig kar lissom. Bare snakker dritt og.. Han sier det jo ikke til folk lissom.

Bårds beskrivelser av chatterommene peker på det samme som de andre informantene, men med et negativt fortegn. Mens de andre føler de kan være både ærlige og seg selv når de chatter, er chatten et risikofylt sted for Bård, som ikke kan stole på det folk sier der.

4.4 ”Søker sextreff”

Det er et større handlingsrom online. Esben bruker dette til å søke etter (offline) sexpartnere. Det at en kan tillate seg andre handlinger på nettet enn i ansikt til ansikt-samhandling er derfor viktig for Esben. Han beskriver ikke internett som en annen verden på samme måte som for eksempel Kari som fortalte at hun kunne drømme og fantasere på nettet. Tvert imot bringer internett han nærmere sine ønsker offline. På et nettsted for homofile etablerer han kontakt med jenter som han møter offline og har sex med. Da jeg spurte om hvorfor han bruker et nettsted for homofile til å søke etter sextreff og ikke de andre kanalene han chatter på, svarte han:

E: Nei, det blir vel egentlig fordi Mamma (ler)... vet om de fleste sidene jeg er på.

I: *Å ja.*

E: Så når hun...

I: *Hun vet hva du heter?*

E: Ja. For at hun går ganske ofte inn på pc-en min, men nå har jeg lagt passord der da men... Også, går hun på Blink så vet hun jo ganske godt hva jeg heter, eller hva jeg kaller meg. Og da er jeg.. Hvilke navn jeg bytter til og..

(...)

I: *Mm. Så moren din er ikke på ”homokanalen” da?*

E: Nei. Jeg tror ikke hun vet om sida engang jeg.

I: *Nei. Så der får du være i fred?*

E: Ja.

Handlingsrommet er større på nettet, dette henger sammen med morens forsøk på å kontrollere. Hun vet om hvilke nettsteder han har profil, og sjekker disse jevnlig. Det ville også være mer problematisk å knytte slike seksuelle kontakter i for eksempel nærmiljøet. Esben var opptatt av at det er lett å få et rykte på seg, og fortalte om en ekskjæreste som fortsatt gjerne ville ha sex med han:

E: Så har hun fortsatt spurt meg om vi ikke skal ha sex og sånn. Som jeg sa til ho, at jeg vil ikke ha sex med dem jeg ikke er sammen med. For det er så lett å bli kalt løs og billig og sånn. Så det er lissom ikke akkurat min stil.

Esben forteller altså at han ikke vil ha sex uten å være kjærester. På den annen side søker han sextreff på nettet, og har altså stadig vekk sex med folk han ikke er sammen med. Fortellingene hans er altså motstridende. Jeg forstår fortellingen hans som en fortelling om risikohåndtering. Nettet gir selvpresentasjonsmuligheter uten risiko for å tape ansikt, og handlingsmulighetene hans er avhengig av at han kan etablere kontakten online. Nettet

fungerer som en annen verden i den forstand at det er lettere å etablere seksuelle kontakter her enn det er offline.

Jeg spurte om hvordan kontakten etableres, og han fortalte at interesserte jenter tar kontakt via profilen hans. Slik beskriver han det videre samhandlingsforløpet:

E: Nei, sitter gjerne og chatter litt sammen først og... Tar og spør litt etter om at dem har sykdommer, eller at det er.. Har noen sånne ting lissom. .

I: *Men, avtaler dere hva dere skal gjøre når dere møtes, eller..?*

E: Neei...

I: *Det gjør dere ikke.*

E: Det er bare sånn ting som jeg bare lar skje, holdt jeg på å si.

I motsetning til de andre informantene hendte aldri at de bare *snakket* om sex, poenget for Esben var alltid et møte. Esben har altså en praktisk tilnærming; han spør om sykdommer og de gjør praktiske avtaler om for eksempel hvor og når de skal møtes.

Siden målet for Esben er et offline møte er det spesielt viktig at den han chatter med er den hun utgir seg for offline, og han har satt en nedre aldersgrense på 16 år for at de han chatter med skal være interessante. Derfor chatter han litt med jentene først for å prøve å finne ut om de snakker sant. Men han har opplevd å bli lurt:

E: Jeg har jo vært litt uheldig og sånne ting. Med sånne ting. For at.. Jeg har jo havna I cella for at.. For at jeg hadde liggi med en jente som var.. da ett år yngre enn meg. Som var da femten.

I: *Hun var femten, ja. Mm.*

E: Og det.. Det førte til at jeg.. At.. Hun hadde tatt også prøvd og lurt meg, ikke sant.

I: *Hun hadde sagt hun var eldre da?*

E: Hun sa at hun var seksten. Og ettersom den seksuelle lavalderen er på seksten... Så sier hun da at... Ettersom hun var seksten, så ville jo jeg ta også prøve fram med sex og greier. Og fant da ut seinere at hun var femten, og.. Når jeg så på legget hennes. Og så hadde mora hennes da funnet ut at vi hadde ligget sammen, også ble det rent helvete, og purken og greier.

For Esben innebærer altså anonymiteten både en kilde til risiko og en mulighet. Det vil si at det er lettere for han å etablere seksuelle relasjoner online, både fordi det er utenfor morens kontroll, og fordi det foregår skjult for andre. Offline er det lett å få et rykte på seg. I fortellingen ovenfor handler risikoen om faren for å bli lurt. I dette tilfellet fikk det alvorlige konsekvenser.

4.5 Webkamera forstyrrer kontrollen

Lureri er vanlig på chatten. Dette er velkjent blant de som chatter. For noen av chatterne er dette en del av logikken, mens for andre er det for andre en kilde til utrygghet. Disse leter etter tegn for å kunne avsløre. Når en logger seg på en chattekanal er det en risiko for at medchatteren ikke er den han eller hun utgir seg for ”i virkeligheten”. Noen benytter webkamera for å sjekke om den han/ hun chatter med virkelig er den han/ utgir seg for eller ikke. Webkameraet gjør altså distansen mellom chatterne mindre. Det gir chatterne anledning til å uttrykke seg med kroppsspråk og ansiktsuttrykk, i tillegg kommuniseres en del via gester og andre avgitte tegn (Goffman, 1992: 12). Kommunikasjonen blir dermed mer lik samhandling ansikt til ansikt.

De fleste av ungdommene i intervjumaterialet har webkamera. De fleste fortalte at de ikke pleier å bruke det lenger, men at det var vanligere da de var yngre. Janne fortalte at hun ikke liker å bruke webkamera når hun chatter fordi hun opplever at det begrenser henne. Slik svarer hun på spørsmålet om hun bruker webkamera:

J: Veldig sjelden. For jeg syns det er så flaut. Det er så mye ufritt... Når jeg sitter der... Så sitter jeg der helt alene og så bare...

I: *Så glemmer man at det er på og..?*

J: Ja. Også blir jeg sånn... Jeg blir skikkelig fort flau, og jeg er ikke linselus i det hele tatt. Jeg føler meg så dum... Så jeg bli sånn... ”ok, nå kan du se på!” (ler).

Når Janne bruker webkamera er det gjerne for gode venner som allerede kjenner henne godt, ellers følte hun at hun ikke kunne slappe av. Det gir henne en frihet å snakke med andre uten at kroppen forstyrrer kommunikasjonen. Hun vektla under intervjuet at hun veldig fort blir flau. Det gjør det lettere for henne å snakke om ting som kan være flaut når kroppen ikke forstyrrer. Janne brukte ordet ufritt om chatting med webkamera. Mulighetene for inntryksstyring reduseres fordi den andre kan observere de ufrivillig avgitte tegnene en sender ut. Dermed kan man komme til å kommunisere noe annet eller noe mer enn planlagt. Anonymiteten gir Janne en frihet hun ikke opplever når hun er på scenen med kroppen også.

Webkameraet er altså en trussel for muligheten for inntryksstyring. Når en chatter kan en når som helst logge seg av eller skru av webkameraet hvis en ikke vil mer. Det er vanskeligere å avvise andre når samhandlingen foregår offline. Jeg spurte Gry om forskjellene mellom

chatting med og uten webkamera, og hva hun tenker om å se den andres reaksjoner og ansiktsuttrykk:

G: Ja, det er jo litt gøy det og da! Se hvor flau dem blir eller et eller annet sånt noe. Dem fleste jeg kjenner har webkamera. Det er ikke alle som har det, men det er veldig mange. Det er en del som har det lissom. Skjønner egentlig ikke hva man skal med det. Har ikke noen interesse av å se på noen som skriver, men.. Det er jo bare.. når dem sitter der så sitter dem og trykker på tastaturet, så smiler dem, og så.. Det er jo ikke noe mer.

I: Men føler du da at.. For du sa i stad at chatten er litt.. litt en annen verden, føler du da at det fremdeles er det, når du har webkamera på?

G: Ja.. Det er jo.. Det er lissom akkurat som om du sitter.. i en annen, et annet land eller noe sånt noe, og snakker med noen. Også ser du dem allikevel. Så det er lissom.. akkurat som en telefon, med et kamera da. Når du snakker med dem så, bortsett fra at du snakker med.. at du skriver istedenfor å snakke eller sånn, lissom. Du kan jo det og, hvis du har mikrofon, lissom.

I: Ja, har du det og eller?

G: Ja.

I: Mm. Men blir ikke det nesten som å møtes, sånn på ordentlig, på en måte? Hvis du har både kamera og mikrofon? Eller blir det litt sånn..

G: Det blir jo så nærme vanlig som det kan bli da. Men det er jo ikke det samme, siden du ikke er i rommet. Men allikevel så blir det jo.. Det blir jo så nærme som det går an lissom.

Den fysiske distansen mellom chatterne er altså aktuell selv om webkameraet er på og kommunikasjonen er så lik samhandling ansikt til ansikt som mulig. Gry fortalte at hun er tøffere når hun chatter, selv om hun bruker webkamera og de får tilgang til hverandres fysiske reaksjoner.

G: Ja. For du kan jo alltid bare holde hånda foran webkamera eller et eller annet. Eller gå vekk. Det er jo alltid..

I: Ja, det kan du jo ikke ellers, bare gå.

G: Nei, du kan jo ikke bare.. Hvis du har besøk av noen, og så sier dem noe, så kan du jo ikke bare gå lissom.

I: Nei, det er sant.

G: "Ha det bra!", så går du lissom. Det går jo ikke. (begge ler)

I: "Jeg blokkerer deg!" ?

G: Ja, "nå er du blokkert så da kan ikke du snakke med meg!" (begge ler) Det går litt dårlig.

Gry setter tøffheten når hun chatter i sammenheng med at hun når som helst kan avbryte samtalen. Større grad av kontroll, det vil si muligheten for når som helst å gå av scenen og "back stage" for eksempel ved å slå av kameraet eller holde hånda foran det, gir henne

trygghet til å være mer frampå. Selv om chatterne både ser og hører hverandre, sammenligner Gry chatten med en annen verden.

Webkameraet kan gi andre tilgang på opptredener som ikke er beregnet på dem. Da jeg spurte Esben om han har strippa foran webkameraet, svarte han:

E: Nei. Jeg har vært uheldig med kamera, det har jeg, men... (ler) Jeg har ikke giddet å strippe foran det, eller... (ler)

I: *Med hva da? At du har glemt å slå det av?*

E: Glemte å slå det av en gang, så hadde jeg en dame på besøk. Og det ble litt sånn gærnt da for å si det sånn, for det gikk jo rundt hele skolen.

I: *Nei?*

E: Jo! (begge ler)

I: *Ja?*

E: Så det var jo... rimelig flaut.

I: *Ja, det vil jeg tro.*

E: Så... (ler) Jeg ble kalt playboy på skolen en periode, men... (ler)

I: *Ja, fikk du retta opp det da?*

E: Ja, eller jeg brydde meg ikke noe særlig om det. Sånn sett. Men det var en del som... jeg kom bort og snakka med. (ler) Snakka med om de greiene der.

I: *Mm. Ja, hva syns kjæresten din om det da? Eller hun jenta.*

E: Jeg vet ikke jeg... om hun tenkte noe særlig over det, eller.. Når jeg sa det til henne i hvert fall, så sa hun bare "å ja". (ler)

I: *Å ja. (begge ler)*

E: Så, men "that' s life" eller... Den måten der lissom.

I: *Ok. Ja, kanskje hun visste det da?*

E: Ja, virka i hvert fall sånn. (begge ler)

Siden webkameraet hadde stått på, hadde alle på msn-lista hans hatt tilgang til det som skjedde, og det hadde gått rundt på skolen. I dette tilfellet la teknologien begrensninger på kontrollen over egen selvpresentasjon, og han opplevde å miste ansikt overfor en større gruppe mennesker. På den annen side virker ikke hendelsen særlig alvorlig for Esben. Jeg fikk inntrykk av at han syns det var morsomt, han lo da han fortalte om det, og han virket stolt. Jeg kan ikke vurdere om Esben faktisk ikke visste at webkameraet sto på, og om han syntes det var spennende at de andre på msn-lista kunne se på. Det vi vet er at en del av ungdommene bruker nettet til å oppsøke spenning. Dette viser også andre studier (se for eksempel Pedersen og Larsen, 2005:77).

Webkamera gir ungdommene trygghet fordi de får mulighet for å sjekke om den en chatter med er den hun eller han presenterer seg som. På den måten reduserer kameraet risikoen for å bli lurt. Flere av informantene fortalte at de ber den andre skru på webkamera hvis de er

usikre på om den de chatter med snakker sant. En kan si at webkameraet gir bedre kontroll med den andres selvpresentasjon, mens en mister kontrollen over egen.

Esben fortalte om en gang han hadde blitt lurt selv om han hadde sett jenta han chattet med på kamera først. Når han skulle møte henne oppdaget han at jenta han hadde flørtet med over lengre tid egentlig var en voksen mann som hadde koblet kameraet sitt over på en annen jentes kamera:

E: Så var det en annen som klarte å lure meg elegant og. Med... Han satt på webcam, ikke sant. Bare at den webcammen han brukte, det var webcammen til en annen kjærring.

I: *Åja, går det an og?*

E: Jeg vet ikke åssen dem klarer det, men det er et program som, der dem henter... og sender videre.

I: *Ok. Så det visste ikke hun?*

E: Nei. Jo, hun visste det, men ikke jeg.

I: *Nei. Så begge to lurte deg egentlig.*

E: Ja. En ganske stygg måte å..

I: *Jammen, når er det du oppdaga... Hvordan oppdaga du at du ble lurt da?*

E: Nei, det var en gubbe, voksen gubbe som kom bort til meg og bare "hei, det er meg du snakka med da og da" og jeg bare "ja vel", da går jeg bare. Så når jeg kom hjem da så sletta jeg han bare fra msn, og...

Selv om Esben hadde sett vedkommende på kamera først, viste det seg at personen var en annen. Kameraet ga altså en falsk trygghet. Esben ga ikke inntrykk av at han opplevde episoden som særlig alvorlig. Slik svarte han da jeg spurte om hvordan han synes det var: "Nei, jeg synes det var jævlig dårlig gjort og...". Da han kom hjem var det bare å slette han fra msn.

5. Chatteforløp

5.1 Chatting med fremmede på åpen chat

De intervjuede ungdommene startet å chatte da de var mellom 11 og 13 år. Første gang foregikk på åpne chattekanaler, hvor alle som har tilgang til internett kan logge seg på og chatte. Tiril begynte å chatte fordi alle andre gjorde det, hun fortalte at ”det var skikkelig hipt” og at ”det måtte alle gjøre lissom”. Slik beskriver hun første gangen:

T: Når var det da egentlig... ehm... (ler). Det var jeg og venninna mi, vi bare fant ut at chatting er kjempegøy. Og alle var inne på Chat.no, ikke sant.

I: *Hvor gammel var du da?*

T: Jeg var kanskje 13 eller noe sånt noe.

Jeg spurte om hva slags folk som chattet der:

T: Jevnaldrende, tror jeg! Man vet jo ikke liksom, det er det som er så dumt. Men, tja, det var jo noen som kalte seg ”Mann37” så snakka man ikke så mye med han. Det gjorde man ikke.

Flere fortalte at de startet med å chatte på kanaler som var spesielt beregnet for barn, som for eksempel Jippi.no og Popit.no. Andre startet på kanaler beregnet for litt eldre, for eksempel Sol.no, Chat.no og Eros.no. Alder er en viktig del av selvpresentasjonen online. Det er klare aldersnormer i chatterommene, og det er ikke uvanlig å legge noen år til alderen sin:

G: Som regel så sa jeg da at jeg var et par år eldre enn det jeg var! (ler) Fordi jeg.. Jeg var så ung! (ler)

I: *Mm. Men var det fordi folk ikke gadd å snakke med deg når du var så ung, eller?*

G: Ja, det var nok det.. De fleste er sånn at hvis du er under femten, seksten så er det sånn.. Da er du fjortis og.. Da er det litt sånn, da gidder dem ikke å snakke med deg. Så da var det sånn at jeg var femten da, selv om jeg kanskje var tolv, lissom.

Fjortiser har altså lav status på chatten. Det samme ses igjen i Tirils fortelling. Etter hvert sluttet hun å chatte på åpne kanaler. Hun forklarer hvorfor:

T: Ja, det blir så.. Det ble så dumt. Altså, du veit jo liksom ikke hvem du snakker med. Så fordelen med å finne folk for eksempel inne på ”Profilkanal” da, er jo.. Der skriver folk om seg selv. Og de har jo forskjellige bilder av seg selv. Det er ikke ett bilde av en person, altså du har jo.. Det kan være mer seriøst på en måte, også har du jo mer å forholde deg til. Det er mange bilder av dem liksom. Og da vet du jo at ”ok, jeg ser jo..” Og at hvis han da.. Men, nei, det er litt mer seriøst... Chat.no er vel mer sånn fjortisting.

Selv om Tiril fortalte at hun sluttet å chatte på åpne kanaler, bruker hun disse til å bli kjent med nye mennesker:

T: Men man møter jo folk på sånne sider da.

I: Hva slags sider da?

T: Ja, Spraydate som er forskjellige sånn... Og der er det jo sånn at hvis man for eksempel blir lei av å skrive hundre meldinger i gjesteboka så bytter man heller til msn (ler).

I: Ok, så det er ikke sånn... Man kan ikke sende dem personlige meldinger på ”Spraydate”?

T: Jo, jo. Men det stopper på hundre liksom, så da må man begynne å slette og så blir det så dumt liksom. Ja, tar det heller på msn.

Vennsapsrelasjonene ble ofte opprettet på åpne kanaler eller på profil-kanaler. Samtidig beskriver dette sitatet overgangen mellom de åpne chattekanalene og msn. Dette kommer jeg tilbake til.

Chatting på åpne kanaler er for fjortiser, og informantene er ofte snare til å fremheve at de sluttet å chatte på åpne kanaler da de ble eldre. Esbens forklaring er eksempel:

E: Gidder ikke å sitte der å snakke med sånne der fjortiser og de greiene der, på den barnesaken der sånn.

Med denne forklaringen markerer Esben en symbolsk grense. Gjennom valg av chattekanal og chattepartner distanserer ungdommene seg fra barndommen. Esben fortalte at han har bedre ting å bruke tida si på enn å chatte med fjortiser på åpne kanaler. I likhet med Tiril bruker han fremdeles de åpne chattekanalene til å bli kjent med nye mennesker. Han fortalte motvillig at han chatter på Blink:

E: Ja, eller.. Jeg er der egentlig bare og..

I: Ja.. Det er et sånt sted man har profil, er det ikke det?

E: Jo

I: Ja. Og der har du profil?

E: Ja.

I: Har du kommet i kontakt med noen der da?

E: Ja, det er en del (ler). Jeg har vel 80... 85 stykker på msn, fra Spray.

Tidligere i intervjuet fortalte Esben at han stort sett chatter på msn. Han virket flau over å ha 85 venner på msn fra Blink, og ønsket tydelig ikke å fortelle at han fremdeles chatter i åpne chatterom. Etablering av nye vennerelasjoner ble ofte brukt som motiv for å chatte på de åpne chattekanalene. Jeg spurte Robert om han fremdeles chatter på åpne chattekanaler med tilfeldige mennesker, eller ”randoms” som han selv kalte det:

R: Det var bare før. Ser ikke vits i å gjøre det når jeg har alle de vennene jeg trenger

I: Så det var for å treffe nye mennesker det altså? Har du møtt noen venner på chatten da?

R: Veit ikke hva jeg skal svare på det... Kanskje det var et dårlig tidsfordriv? Nei, har møtt alle in real life.

Robert er opptatt av at han ikke chatter på åpne chattekanaler lenger, og oppgir det å møte nye venner som motiv for slik chatting da han var yngre. Til forskjell fra de andre har ikke Robert knyttet vennsapsrelasjoner på chatten. Det interessante er at han allikevel bruker det å treffe venner som motiv for å chatte på åpne kanaler. Roberts selvpresentasjon er en måte å legitimere chatting med fremmede på åpne kanaler på. Frønes (2001) påpeker at handlinger legitimeres ved at de settes inn i ulike fortellinger. Ved å sette handlingen (å chatte på åpne kanaler) inn i en fortelling om vennskap kan en med Frønes begrepsapparat si at Robert legitimerer at han fremdeles chatter med fremmede i åpne chatterom. På den måten kan han presentere seg med det Goffman ville kalle et verdig selv.

Mange forteller om de første gangene de chattet med et smil om munnen og det jeg oppfatter som en ironisk distanse. Roberts svar er et eksempel:

R: Msn brukte jeg vel første gang i 8 klasse tror jeg. Før det chatta jeg på Popit.no (ler). Det var en chatteside for barn under 14 eller noe (ler).

Det er interessant å merke seg at Roberts svar også inkluderer informasjon om når han chattet på msn første gang. Det samme gjør Janne. Dette svarer hun på spørsmålet om *når* hun begynte å chatte:

J: Jeg vet ikke jeg.. Jeg var vel en 12-13 eller noe sånt noe. Når jeg begynte ordentlig da på en måte. Sånn derre mye med msn og sånne ting da var jeg vel 12-13.

I: Det var msn du var på første gang du chatta?

J: Nei.. Nei, egentlig ikke, tror ikke det. Første gang jeg chatta var vel på mirc. Men jeg var ikke der så lenge da.

Janne setter msn-chatting og chatting på åpne kanaler opp mot hverandre og kategoriserer msn-chatting som ”ordentlig”. Sitatet viser den sterke posisjonen msn har, og er typisk for flere av ungdommene. Janne gir først inntrykk av at hun chattet på msn den første gangen, deretter retter hun opp og forteller at hun chattet på mirc først (en åpen kanal). Det samme gjorde Anni:

I: Hvor chatter du da?

A: På msn.

På spørsmålet om hvor hun chatter var svaret altså ”msn”. Dette er typisk for intervjumaterialet. Derfor spurte jeg litt senere i samtalen om hvilke andre steder hun chatter (og ikke *om* hun chatter på andre kanaler). Dette svarte hun:

A: Chat.no. Eller, jeg chatta mye der for en stund siden. Blei kjent med mange og sånt, men dabba av.

Det viste seg altså at selv om hun først fortalte at hun chatter på msn, chatter hun også på den åpne kanalen Chat.no.

I en e-post i forkant av intervjuet fortalte Robert at han chatter på msn hver dag, men spurte allikevel om jeg regnet det for chatting, siden det ikke er med ukjente. Her er forklaringen hans:

Msn er jo bare for dem som jeg har lagt til listen min.
Så det er ikke chatting med ukjente folk.

Sitatene viser den sterke koblingen mellom ukjente og åpen chat. Flere beskrev chatting med fremmede på åpen chat som kjedelig, og fortalte at de gikk fort lei, at de ikke gidder mer nå som de er eldre. Samme mønster er dokumentert i andre studier (Bergerud 2004, Bjørnstad og Ellingsen 2002, Smette 2004). Jeg oppfattet at Bård synes chatting med fremmede er ”ukult” og spør han om dette:

B: Ja. Det blir sett på som litt taper egentlig. Selvfølgelig, det kommer jo an på hvem du spør, men de fleste som jeg er venner med og sånn tror jeg er med meg på det. Det er ikke så jævlig kult.

I: *Var det mer akseptert da dere var yngre, eller var det litt sånn taper?*

B: Ja, det har alltid vært litt taper, men det var nok mer akseptert når vi var yngre. Det er vel.. Jeg syns ikke man skal ha noe behov for det egentlig.

Chatting med tilfeldige fremmede ses altså på som en nybegynneraktivitet for de som ikke vet bedre, eller for ”tapere” med få venner eller stort behov for å få bekreftelse fra andre. Annen forskning bekrefter dette. Bjørnstad og Ellingsen (2002: 35) kobler dette i rapporten ”Nettsvermere” til at ungdommene er bevisst problematikken rundt internett som erstatning for ”levende sosiale fellesskap”³. Dette er noe jeg gjenkjenner i mitt materiale. En vanlig begrunnelse i intervjuene for hvorfor de ikke lenger chatter like mye som da de var yngre er at de ikke har tid fordi de heller er sammen med venner. Bård forklarte kjærestens hyppige chatting med at hun bodde langt unna vennene sine. Holdningen gjelder spesielt chatting på åpne kanaler, og i mindre grad når det gjelder msn-chatting, hvor de fleste har kontakt med venner de også møter utenom nettet.

Når ungdommene poengterer at de *ikke* chatter med fremmede eller at de *ikke* chatter på åpne chattekanaler markerer de tilhørighet. Tingstad (2003) knytter chatting til konstruksjon av en identitet som ungdom. Hvem en chatter med og på hvilken kanal fungerer som symboler for det å være barn eller ungdom. Identitet defineres relasjonelt, og handler ikke bare om hva man er eller ønsker å være, men også om hva man *ikke* er (Hylland-Eriksen, 1997: 41). Identitet skapes i samhandling med andre. Subkulturforskningen forteller at kontrastering, det vil si ”hva jeg ikke er”, er sentralt i identitetsdannelsen (Frønes, 2001: 50). Ved å presentere seg som en som ikke chatter på åpne kanaler eller med fremmede markerer ungdommene avstand fra fjortis-kategorien og fra barndommen. Dette virker spesielt viktig når det gjelder chatting. Jeg setter dette i sammenheng med at en i chatterommene har færre selvpresentasjonsmidler tilgjengelig enn vanlig, og at det er viktig å være tydelig for å unngå at de andre misforstår hva eller hvem en ønsker å presentere seg som. Gjennom å presentere seg som en som chatter med venner forteller ungdommene samtidig at de ikke chatter med fremmede på åpne chattekanaler. Gjennom disse symbolene formidler chatterne med andre ord mye om seg selv.

³ Det vil si offline-relasjoner.

Det at den en chatter med må ha like interesser går igjen i intervjuene. Dette ble brukt som forklaring på hvorfor de sluttet å chatte på åpne kanaler, og heller gikk over til å chatte på profilsteder eller på msn.

5.1.1 Profilkanaler

På profilkanalene chatter en med ukjente, det har dermed likhetstrekk med de åpne chattekanalene. Profilkanalene er allikevel rikere på selvpresentasjonsmuligheter enn de åpne kanalene, hvor chatterne kan velge å ikke si noe om seg selv. Det var vanlig blant de intervjuede ungdommene å etter hvert gå over fra de åpne kanalene til å chatte på profilkanaler som for eksempel Penest.no, Deiligst.no eller Blink.no. Her opplevde flere at det var lettere å komme i kontakt med mennesker med samme interesser som dem selv. Chatting på profilkanaler beskrives som mindre barnslig enn chatting på de åpne kanalene, og representerer en måte å overkomme den usikkerheten anonymiteten fører med seg. Her får de presentert en ”hel” person. For eksempel er det vanlig å lage en liste over hvem en er venner med, slik at andre kan gå inn på deres profil. Flere leter etter tegn på inkonsistens for å avsløre folk som lyver. For Tiril er dette viktig. Hun fortalte at hun pleier å se på bildene på profilene hun besøker for så å sammenligne dem med bilder hun finner på profilene til vennene deres.

Etter som ungdommene blir eldre forstås det å chatte på profilsteder på noe av den samme måten som de åpne kanalene. Karis svar på spørsmålet om hun fremdeles chatter på Penest.no hvor hun hadde profil, fungerer som et eksempel:

K: Ja, jeg gjorde det før. Nå har jeg sletta profilen min. Jeg gadd lissom ikke. Jeg følte jeg ble for stor eller sånn, det ble feil.

Flere av ungdommene fortalte at de hadde profil før, men at de som Kari ikke gidder lenger. Tiril er et unntak. Hun chatter ofte på et sted hvor hun har profil. Denne kanalen er for folk som tilhører et spesifikt miljø, med samme interesser som henne selv. Tiril forteller at denne kanalen er svært viktig for henne når det gjelder å bli kjent med nye mennesker. Kanalen er også viktig når det gjelder å vedlikeholde de vennsksrelasjonene hun har utenom nettet.

Flere av de andre ungdommene er fremdeles aktive på profilene sine. Ofte virket det som en glipp da de fortalte om dette. Dette sier noe om at mye av det ungdommene foretar seg på

internett foregår skjult. Intervjumaterialet bekrefter at de sjelden snakker med for eksempel foreldre eller lærere om hva de opplever i chatterommene.

5.2 Sexprat på åpne kanaler

I forrige kapittel så vi at ungdommene nølte med å fortelle at de fremdeles chatter på åpne chattekanaler, og at flere av informantene fortalte tidlig i intervjuet at de chatter på msn, selv om de fremdeles chatter i de åpne chatterommene. Jeg spurte Kari om når hun begynte å chatte. Slik beskriver hun første gang på chatten:

K: Det er lenge siden. Jeg var nok elleve eller noe. Med en gang det kom da. Eller Internett kom. Sånn når alle fikk det.

I: Hvor er det du chatta hen da?

K: Da chatta jeg på Abc – chat eller noe sånn.

I: Hva slags sted er det da?

K: Det er nesten som Eros. Det ligger inne på samme greia.

I: Ok. Mm. Kan ikke du fortelle litt om første gang du chatta? Hvis du husker.. Eller sånn i begynnelsen liksom.

K: (stille)Vi satt på skolen i hvert fall. Så satt vi inne på et sånt offentlig chatterom da. Men da drev vi bare og tulla og sånn da.

I: En gjeng jenter sammen?

K: Sammen, ja.

I: Det var inne på abc?

K: Ja.

I: Hva er det dere.. Hvem snakka dere med da?

K: Det var som regel eldre menn. Det var jo veldig spennende.

Kari fortalte at sex er et vanlig samtaletema på chatten:

K: Jeg begynte å snakke med en, også bare.. Og alltid så snakker man om det liksom. Har jeg en følelse av. At de fleste vil inn på det temaet.

I: Så det er derfor alle er der på en måte?

K: Det virker sånn egentlig. At alltid så skyver man det temaet fram sånn.

Sexprat med voksne menn forbindes altså med chatting i åpne chatterom. Kari fortalte tidlig i intervjuet at det hendte at hun og noen venninner gikk sammen og chattet med eldre gutter i tjuåra da de var yngre, men at det er lenge siden hun har gjort det nå:

K: (..) Det er lenge siden nå da. 2-3 år.

I: *Så du gjør ikke det nå lenger?*

K: Nei. Jeg tror det er mer sånn 14-15 år gamle jenter jeg. Som gjør sånt.

Ved å si at det er 14-15 år gamle jenter som driver med dette, plasserer Kari aktiviteten i barndommen. Lenger ut i intervjuet kommer det fram at hun fremdeles chatter med voksne menn i åpne chatterom:

K: Ja. Da ble det jo litt feil da hvis jeg sa det var 14-15 år gamle jenter som gjorde sånn. Så er det jo ikke så lenge siden jeg gjorde det selv da.

Senere spør jeg henne om vennene hennes også chatter med voksne menn om sex. Svaret viser tydelig at hun ikke oppfatter dette som legitimt lenger:

K: Dem har nok gjort det. Men ikke enda, nå tror jeg. Vi begynner jo å bli... litt større da, så.. Det var morsommere før lissom.

I: *Så det er ikke noe dere har snakka om?*

K: Nei. Men det var jo morsommere før når vi ikke visste så mye. Da var det veldig gøy. (ler)

Kari ser på seg selv som annerledes og barnslig. Dette får konsekvenser for hva hun velger å fortelle om og hva hun velger å holde skjult. Hun snakker ikke lenger med vennene sine om hva hun opplever i de åpne chatterommene.

Kari er bevisst på hva som er passende å foreta seg på chatten for ei på hennes alder. Da hun var yngre foregikk sexpraten i fellesskap med venninner. Jeg spurte om hun gjorde det alene også:

K: Det var jo bare sammen med dem. Ikke alene, det blir lissom.. Det ble feil.

En merker seg hvordan handlingen legitimeres av at hun gjør det sammen med andre. Det er normer knyttet til forståelse av handlinger. Frønes (2001: 93) påpeker at en normativ forståelse av handlinger like gjerne legger vekt på *når* en handling utføres i et forløp, som *hva* en gjør. En slik forståelse er grunnet i en forestilling om forløp. Forløpet forstås her som veien fra barn til ungdom. Sexprat i yngre alder foregår i fellesskap med andre og er helt greit, mens når en er eldre er ikke dette lenger legitimt, og foregår skjult for vennene. Karis fortelling viser hvordan hun slites mellom det hun oppfatter som passende, og hvilke erfaringer hun faktisk har. Hun vektlegger at hun syntes det var morsommere før når de var

mer uerfarne og ikke hadde noe særlig kunnskap om sex. Lenger ut i intervjuet forklarer hun at grunnen til at hun gjør dette nå er for å se hvor dumme og gærne folk er. Jeg oppfatter at hun setter seg over de voksne mennene og føler makt i relasjonen, og at dette er en måte å legitimere handlingene på. Hvem ungdommene chatter med og på hvilken kanal det foregår gir informasjon om hvordan de ønsker å presentere seg selv og om hvordan de definerer situasjonene de er deltakere i. Høy eller lav chattekompetanse er også et slikt symbol. På bakgrunn av disse symbolene orienterer chatterne seg blant andre chattere.

De yngste chatterne har lav status. Chatting med fremmede er altså nært forbundet med å chatte på åpne kanaler, som gjerne forbindes med noe barnslig. Årsaken til den lave statusen chatting på åpne kanaler har, er at aktiviteten kobles til sexprat. Ungdommene forteller om at det finnes ”mye rart” i de åpne chatterommene. Flere har opplevd å bli kontaktet av voksne menn som ønsker sex. Det er en kobling mellom sexprat, voksne menn, fremmede og åpen chat. Denne formen for chatting har lav status. Ved å presentere seg som en som fremdeles chatter i åpne chatterom, følger gjerne hele fortellingen på, og den andre kan lett trekke slutningen at en chatter om sex med fremmede voksne menn. Dette kan forklare uviljen mot å fortelle at de fremdeles chatter i de åpne chatterommene.

5.3 Fra åpen chat til msn

”Har du msn?” er et vanlig spørsmål på chatten. I kapittel 5.1 så vi at ungdommene chatter med fremmede på åpne chattekanaler, men at det forbindes med å være ”fjortis” og barnslig. Informantene fortalte at det var det vanlig å gå over til å chatte på msn med folk de hadde møtt i åpne chatterom. En vanlig begrunnelse er at det blir mer personlig. Flere fortalte at de ofte fikk msn-adressa til venners venner, og at det gir dem bedre kontroll. Det er vanlig når man chatter med fremmede i åpne chatterom å utveksle msn-adresser ganske raskt. Flere av informantene fortalte at de heller inviterer folk inn i msn-nettverket sitt med en gang enn å chatte på de åpne chattekanalene. Følgende sitat viser gangen i chattingen:

I: Det hender at du er inne på for eksempel ”Eros.no” og chatter med andre som du ikke kjenner fra før?

T: Ja, mm.

I: Men så går dere over til msn.?

T: Ja.

I: Med en gang da eller?

T: Ja, det er like greit.

Sitatet beskriver et typisk trekk ved ungdommenes chattemønster. Ungdommene forteller at de møter folk i de åpne chatterommene. Mens selve chatten foregår gjerne på msn. Anni fortalte at hun tidligere pleide å chatte på en åpen chattekanal men at hun etter hvert sluttet fordi de heller gikk over til å chatte på msn. Jeg spurte om hun ble kjent med noen på den åpne chattekanalen:

A: Ja, var vel noen.

I: Har du kontakt med noen av dem fremdeles?

A: Jeg har en her på msn-lista, men vi snakker ikke så mye sammen

I: (...)Husker du hva dere pleide å snakke om?

A: Nei. Det var vel sånn standard om hva man gjorde, hva interessene var, også ikke stort mer.

I: Så man ble egentlig ikke sånn kjempegodt kjent da eller?

A: Nei.

I: Hvorfor slutta du å chatte på Chat.no da?

A: De folka jeg kjente best der gikk vel heller over til å snakke med de fleste på msn, og det kom nye folk som var yngre og masete tror jeg. Så blei det bare sånn, for jeg fikk jo de fleste på msn

I: Så det var egentlig mest for å bli kjent med nye mennesker at du chatta der?

A: Ja,

I: Ble du kjent med alle der inne, eller var det noen du kjente utenom nettet også?

A: Ble kjent med alle der.

I: Var det noen du møtte da? Sånn utenom nettet liksom?

A: Ja, tror jeg har møtt fem-seks stykker derfra. En møtte jeg så mye at jeg ble sammen med han.

Sitatet viser at Anni brukte de åpne chattekanalene til å bli kjent med nye mennesker, og at de gikk over til å chatte på msn i stedet. Da jeg spurte om hvem dem chatter med på msn var svaret gjerne at der chatter man med venner. Annis svar er et eksempel:

A: Ja. Som oftest, hvis det ikke er helt ukjente mennesker som jeg ikke husker å ha på msn. Men de pleier jeg å blokke da.

I: Hvordan er det dem har havna der da? Er det folk du har møtt på andre chattekanaler og utveksla msn-adresser med?

A: Ja, tror det. Også viste det seg at vi ikke hadde noe å snakke om.

En konsekvens av den lave terskelen for å dele msn-adresser er at flere av ungdommene har kontakter på msn som de ikke vet hvem er, eller som de er usikre på hvordan har havna der. Terskelen for å legge noen til på msn er altså lav. De nye bekjentskapene blir raskt

omdefinert til venner når de inviterer hverandre inn i msn-nettverket sitt. Det er derfor grunn til å hevde at den kontrollen de sier at de opplever på msn ikke alltid er reell. Flere av informantene forteller at det ikke er noe problem med å ha kontakter på msn som de ikke vet hvem er, disse bare blokkeres. Vennskapene kan dermed beskrives som ganske flyktige.

Esben skiller mellom folk han kjenner og folk han har truffet på nettet, han nyanserer dermed bildet av hva som kan forstås som venner. Når msn kom på markedet gikk han over til å chatte her, og slutta å chatte på de åpne kanalene, som Spray.no. Nå chatter han mest på msn.

I: (...) Men alle de du har på msn da, hvor er det du.. Er det folk du kjenner?

E: Det er noen jeg kjenner og noen jeg har funnet på Spray(..).

Esben har totalt 250 kontakter på msn. Han definerer dem som venner, men har ikke jevnlig kontakt med alle. Med så mange kontakter på msn er det ikke lett å huske hvem alle er. Jeg var nysgjerrig på hvordan han definerer dem, og spurte om han ser på de som venner eller som bekjente:

E: Nei, det er.. Jeg har jo grupper på msn som jeg.. Så jeg setter bare sånn på.. på praten eller på.. ”mine venner”.

I: Ok. Ja?

E: De jeg chatter med.. Fra.. Altså.. De forskjellige nettsidene og sånne ting, bare sånn at jeg holder...

I: Styr på hvem dem er?

E: Ja.

I: Ja.

E: Sånn at jeg ikke glemmer hvem dem er.

Vennebegrepet har her fått et annet innhold enn slik en vanligvis tenker seg det. Esben ordnet de ulike kontaktene i mapper etter hvor han hadde møtt dem, og fortalte han at han kun chattet med venner på msn, at han ikke hadde noen interesse av å chatte med fremmede. Det å gi bort msn-adressa og chatte på msn er en måte å definere situasjonen og relasjonen som vennskap.

Gjennom egen chatting erfarte jeg at det er vanlig å utveksle msn-adresser nokså tidlig i nettsamtalene. Dette er altså i tråd med ungdommenes fortellinger. De gangene jeg svarte at jeg ikke ville gi fra meg adressa mi til ukjente, opplevde jeg i hovedsak to typer reaksjoner,

avhengig av om de jeg chattet med var ”jevnaldrende”⁴ eller voksen. Jeg vil her ta for meg de jevnaldrendes reaksjoner. (De voksne mennene kommer jeg tilbake til). Når jeg chattet med jevnaldrende, tok det ofte ikke lang tid før jeg opplevde at jeg var uinteressant å snakke med. Jeg opplevde flere ganger at å ikke ha msn ble tolket enten som et tegn på at jeg var nybegynner, eller at jeg var uærlig. Flere gadd ikke å svare meg og flere ytret at de ikke trodde på meg. Det er en norm å chatte på msn. Jeg brøt normene da jeg ikke ville chatte på msn., og flere ga ikke msn-adressa si til meg heller. Når en forstår msn-adressa som et tillitssymbol kan en si at de ikke ville vise meg tillit når jeg ikke gjorde det med dem.

Anonymiteten på nettet gir muligheter for å presentere seg på måter en ellers ikke har. Samtidig innebærer dette at man aldri kan stole helt på folk en møter i chatterommene. Dette spillet er velkjent blant chatterne. Tillit er en måte å håndtere risiko på, og muliggjør også mistillit. Msn kan forstås som et symbolsystem chatterne benytter for å avgjøre om de kan stole på den de chatter med eller ikke. Ved å gi fra seg msn-adressa formidler en at en er en person til å stole på. En kan med Goffmans begrepsapparat si at msn-adressa fungerer som en selvpresentasjonsrekvisitt som hjelper chatteren med å presentere seg med et troverdig selv. Ben-Ze’Ev (2004) hevder i likhet med Løgstrup (1999) at selvavsløring og tillit henger sammen. Ben-Ze’Ev (2004:39) mener at det å utlevere seg er en norm online, og setter dette i sammenheng med at en online mangler andre måter å bli kjent med hverandre på. Gjennom selvutleveringen oppnår en tillit hos den andre. Det er en del av logikken online. Msn er altså et slikt tillitssymbol. Å gi bort msn-adressa er å dele noe personlig med den andre. Med Løgstrups forståelse av tillit som ensbetydende med å utlevere seg kan en si at en ved å gi bort msn-adressa si inviterer til en tillitsrelasjon.

⁴ Jeg skriver det i anførselstegn i og med at jeg chattet under fiktiv identitet. Jeg utga meg med andre ord for å være like gammel som dem jeg chattet med.

5.4 ”Jeg pleier jo ikke å gi bort msn-en min til hvem som helst”

Til tross for at ungdommene fortalte at det er vanlig å utveksle msn-adresser ganske raskt, fortalte Janne at hun er kritisk til hvem hun gir fra seg msn-adressa si til. En gang fikk hun en melding på msn fra en hun ikke visste hvem var:

J: (...) hun ene jeg traff på Blink, plutselig bare eh... hadde lagt meg til på msn-en. Så begynte hun å snakke med meg, jeg begynte da å snakke, for jeg trodde det var en jeg visste hvem var. For jeg pleier jo ikke å gi bort msn-en min til hvem som helst. Også hadde jeg da glemt at den står på profilen min på Blink, ikke sant.

Janne vet at hun ikke bør levere fra seg msn-adressa til folk hun ikke kjenner. Samtidig virker det som hun mangler kunnskap om hvordan dette skal foregå i praksis, i og med at hun har lagt ut msn-adressa si på profilen sin på Blink. Et besøk på flere tilfeldig utvalgte nettsteder viste at det ikke er uvanlig å annonsere msn-adressa si. Flere hadde lagt ut msn-adresse og telefonnummer på profilen sin slik at interesserte kunne ta kontakt. Flere oppfordret andre til å ta kontakt for å få msn-adressa, andre brukte den som kallenavn, som Esben:

E: Brukte mailen min som et kallenavn.

I: *Mm. Hvorfor det? For det at folk lettere skulle få..*

E: Ja, for de som kjente meg bare kunne ta også legge meg til.

I: *Ja. Men da må det jo ha vært mange andre som la deg til og?*

E: Ja, jeg brukte jo ikke hele mailen. Det var... Brukte bare exben_b også..

I: *Ja, også visste resten... Eller de som kjente deg visste resten?*

E: Mm.

Det er noe inkonsekvent i Esbens forklaring. Det er svært vanlig blant ungdom å ha msn-adresse. Anonymiteten er dermed ikke alltid reell. Ved å bruke ”exben_b” som kallenavn når han har mailadressa ”exben_b@hotmail.com” er det lett for folk å legge han til msn. Det at han har 250 kontakter på msn kan betyr antakelig at dette skjer. Det er vanskelig å se logikken i Esbens forklaring. En skulle tro at de han kjenner allerede har msn-adressa hans. Det er sannsynlig å tolke ”de som kjenner meg” som de han har blitt kjent med på chatten.

5.5 ”Det er ikke så lett å ikke skulle si noe om seg selv for man kan få mange fine venner ved å chatte”

Aud fortalte at hun er veldig sjenert og ikke så god på å *møte* mennesker. Jeg oppfattet at for henne representerer internett et rom der hun kan mestre sosiale og personlige barrierer som vanligvis virker begrensende i kommunikasjon med andre. Aud er opptatt av at internett er en arena der hun lettere kan knytte vennskap og kjærlighetsrelasjoner. Samtidig erkjenner hun begrensningene ved mediet og at anonymiteten også gir rom for at folk hun ikke ønsker å bli kjent med tar kontakt. For Aud er allikevel fordelene ved å chatte større enn ulempene. Hun mener at ”man burde følge seg selv når det kommer til chatting”, at man selv må kjenne etter ”hva man selv burde gjøre og fortelle”. Jeg spør om hun mener at det er lettere å bryte grenser når hun chatter:

Tja, kanskje litt, ja. Men altså, har jo de her nettvettreglene. Der skal man vel egentlig ikke fortelle en ting om seg selv nesten. Noen ganger burde man kanskje ikke. Men det er ikke alltid. For man kan faktisk få mange fine venner ved å chatte.

Hva man burde fortelle avhenger av hvilken fortelling man tolker relasjonen inn i. Aud definerer de hun chatter med som venner. Det er dermed vanskelig for henne å følge nettvettreglene som for eksempel sier at man ikke skal gi ut personlige opplysninger til fremmede på chatten. Jeg konkretiserer spørsmålet:

I: Det er kanskje ikke så lett å ikke skulle fortelle noe om seg selv når man blir kjent med folk på chatten med og som man bli god venn med?

A: Nettopp.

I: Det skjønner jeg. Men hvordan kan du vite at folk er dem de utgir seg for da?

A: Det vet man ikke for en stund etterpå tenker jeg. Men det er vel da du velger selv hva du vil fortelle. Noen mennesker tror du vel bare på.

Aud kjenner til nettvettreglene. Når hun definerer de hun møter på nettet som venner, føles det naturlig å gi av seg selv, for ellers kunne de kanskje ikke kalle seg venner heller? Det er vanskelig å være venn med noen uten å si noe om hvem man er. Goffmans forståelse av samhandlingsritualer legger vekt på de moralske forpliktelsene til å oppføre seg i tråd med vår selvpresentasjon, og at ved å bryte dem formidler vi informasjon til andre om hvordan vi gjerne vil oppfattes (Hviid Jacobsen og Kristiansen, 2002: 79-80). Et brudd på den andres forventninger kan dermed forstås som en måte å foreslå en ny definisjon av situasjonen og

av rammen for samtalen. I lys av dette kan en si at ved å ikke gi av seg selv bryter Aud med den andres forventninger om hvordan en venn ter seg, og hun formidler dermed informasjon om at hun ikke er en venn eller ikke ønsker at vennskap skal være ramme for relasjonen.

Aud forteller at det er vanskelig å følge nettvettreglene. Dette må forstås i sammenheng med at reglene de har lært gjelder for fremmede. Når ungdommene opplever chattepartnerne som venner gjelder ikke reglene. Overgangen mellom de åpne chatterommene og msn og forskjellen mellom venner og fremmede er viktig å forstå dette. Selvtutlevering er et tillitssymbol online, det vil dermed være vanskelig å finne venner på chatten uten å gi av seg selv. Da jeg selv prøvde på det, opplevde jeg som sagt å bli mistrodd.

5.6 Foreldre

Vi har nå sett på msn's symbolske betydning. Chatting på msn forstås som modent, det foregår mellom venner, derfor er det trygt. De fleste av ungdommene i intervjumaterialet har få regler for chatting hjemme. I den grad informantene forteller at foreldrene deres er engasjert i chatting, så er det regler som går på å begrense ungdommenes tidsbruk foran pc-en. Bortsett fra en av informantene, har alle egen pc. Alle hadde den på rommet sitt, og deler den ikke med noen andre. Hun som ikke har egen pc, deler pc med resten av familien, og den står plassert i stua. Det vil si at for de fleste av informantene har foreldrene liten oversikt over hva ungdommene gjør når de chatter. Jeg spurte om foreldrenes interesse for og kunnskap om chatting. Her er noen av svarene:

T: Mamma har en som stammer fra steinalderen tror jeg (ler). Seriøst.

Tiril fortalte at moren ikke har peiling på datamaskiner og chatting, mens faren har litt mer peiling:

T: Pappa synes det er gøy å tulle. Men ikke sånn ellers. Jeg tror ikke.. Han forstår det ikke helt tror jeg. Det er sånn.. Han skjønner ikke helt poenget med det, men..

I: *Men han vet hvordan man gjør det?*

T: Ja. Det hender jo at hvis Pappa låner søstera mi sin pc så skriver han til meg da. Tull og tøys og..

I: *Åja, på msn?*

T: ja, det gjør han.

I: Men han kan jo logge seg på der og...?

T: Han kan ikke logge seg på, ellers så tror jeg ikke han hadde visst hvordan han skulle gjøre det (ler).

Selv om faren hennes chatter, tror ikke Tiril at han helt forstår det, eller at han selv vet hvordan han skal logge seg på. Foreldrene til Janne chatter også, det samme gjør mormoren:

Hun er litt sånn avansert egentlig, til å være så gammel.

Janne har altså ikke en forventning om at gamle mennesker har peiling på data. Roberts foreldre er opptatt av at han ikke skal sitte oppe og chatte om nettene:

R: Nei dem syns ikke noe om at jeg sitter oppe lenge men hvis man er sikkert stille hører dem meg ikke. Snakker ikke om chatting i demmes nærvær fordi dem har ikke interesse av det etter det jeg har skjønt.

I: Så dem driver ikke m chatting da med andre ord?

R: Ikke det jeg vet.

I likhet med foreldrene til Robert forsøker også faren til Esben å begrense tidsbruken for pc-en:

E: Ja, hun (moren) sier det da ”maks to timer”, men.. Så fort hun har gått så sitter jeg enda lenger. For to timer er ikke akkurat det lengste du kan... sitte foran pc-en.

Bård har samme formaninger hjemmefra:

B: Ja. Det var alltid sånn at.. Du får ikke sitte der hele dagen, og du.. Ja, de syns det ikke er noe fornuftig å sitte der å chatte.

Jeg spurte om foreldrene hans chatter:

B: Nei, nei. Er du gæærn?! Dem har ikke greie på det. De sier at.. eller de sa før da, da jeg var yngre, at det fantes bedre måter å bruke tida på. Også sa de da at jeg måtte passe på hvem jeg prata med og sånne ting.

Bård har altså i tillegg til formaningene om å ikke bruke så mye tid foran pc-en fått råd om at han må passe på hvem han prater mer. Hva som ligger i dette rådet er vanskelig å si noe om, men det viser en bevissthet rundt de potensielle farene ved å chatte. Bård sa at han tror foreldrene vet at han er såpass fornuftig at han ”ikke gir ut telefonnummer, adresse og sånn”.

En fellesnevner i svarene er foreldrenes forsøk på å begrense tidsbruken foran pc-en, og at ungdommene ikke følger dette rådet. På spørsmålet om hun har noen regler for chatting hjemme, svarte Gry:

G: Egentlig så skal jeg ikke sitte lenger enn til elleve. Men som regel så legger dem seg, og da pleier jeg å sitte der til sånn tolv – ett.

I: *Ja. Det merker ikke dem?*

G: Nei. Så dem syns det er greit siden dem vet at det bare er vennene mine jeg snakker med, Dem syns det er greit siden dem vet at det bare er vennene mine jeg snakker med, så lenge jeg ikke er inne på Chat.no og sånne ting, for der er det så masse ekle mennesker, sier dem, og sånn. Men på msn så er det greit, for å si det sånn.

Foreldrene til Gry har ifølge Gry en oppfatning av at det er farligere å chatte på åpne chattekanaler enn på msn. På de åpne kanalene er det ekle mennesker, mens på msn foregår chattingen mellom venner. Foreldrene til Gry vet kanskje ikke at det er vanlig å møte venner på de åpne chattekanalene, og at de raskt går over til å chatte på msn. Gry har forbud hjemme mot å chatte på de åpne kanalene og forteller at det er på bakgrunn av hva de har hørt på nyheter og lest i aviser at foreldrene hennes har bestemt dette.

Kari fortalte at foreldrene var mer bekymret da hun var yngre og chattet på åpne kanaler. Jeg spurte om hva foreldrene hennes syns om at hun chatter, dette svarte hun:

K: (...) Før så var Pappa veldig redd da, sa veldig mye ”du må ikke møte noen”, ”ikke gi telefonnummer”, ”ikke si hvor du bor”. Og hvis jeg skulle ha på webkamera så skulle jeg ikke vise noe fra ute lissom, da kunne dem se hvor huset mitt lå.

I: *Åja. Det er lurt å tenke på, ja.*

K: Mm. Så.. Men nå så sier han ikke så mye. For nå har jeg blitt litt større. Jeg chatter jo ikke så mye da, med fremmede lenger.

Igjen ser vi at Kari understreker at hun ikke chatter like mye med fremmede lenger. Hun forteller at faren hennes derfor ikke er like redd som han var tidligere, da Kari var yngre (og chattet med fremmede). Tidligere har vi sett at hun pleier å møte folk i de åpne chatterommene for så å invitere dem inn på msn.

Forståelsen av hva som er venner, og hva dette innebærer (for eksempel hvem man gir e-post- og msn-adresse til), er altså ulik blant en del av ungdommene og foreldrene deres. Disse ulike forståelsene kan skape en falsk trygghet for foreldrene. Med 250 kontakter på msn, er det for eksempel ikke lett for foreldrene til Esben å holde kontroll og oversikt over

hvem han ”omgås”. Den tradisjonelle forståelsen av hva som kan forstås som venner versus fremmede er altså ikke brukbar når foreldrene skal gi barna sine råd om chatting.

Jeg spurte Bård om foreldrene hans har sittet sammen med han når han chatter (som for eksempel Redd Barna anbefaler):

B: Det kommer aldri til å skje. Flaut. Det blir jo nesten som at mora de skulle sitte ved siden av deg når du sitter i telefonen lissom. Når du prater med venner så er jo ikke det noe.. Du føler jo på det uansett.

For Bård er det han foretar seg på nettet privat, og det ville være flaut hvis foreldrene så på. At alle bortsett fra en har egen pc som er plassert på rommet deres viser også den private karakteren chatting har.

5.7 Fortellingen om venner legitimerer

Forskningslitteraturen bekrefter at de eldre ungdommene i stor grad chatter med venner på msn. Larsen og Pedersen (2005: 45) trekker slutningen at kommunikasjonen dermed foregår mellom kjente. Bergerud (2004: 18) påpeker imidlertid at ungdommene raskt definerer chattepartnerne sine som venner, og at de ofte ikke nøler med å gi fra seg navn, e-postadresse eller telefonnummer til noen de kun har chattet med få ganger. Det samme viser mitt datamateriale.

Fortellingens historie og dramaturgi har ofte som formål å legitimere handling, fortellingen retter seg mot normative begrunnelser (Frønes, 2001: 93). Kan fortellingene deres ses som ulike narrativer som legitimerer visse typer handlinger? Fortellingen om at ”på msn chatter man bare med venner” skjuler sexprat. At Esben sier at han ikke har noen interesse av å chatte med fremmede, skjuler og legitimerer sexprat og seksuelle relasjoner med folk han ikke kjenner. Fortellingene gir handlinger mening. Gjennom fortellingen om vennskap, og msn’ s funksjon som symbolsk markør for vennskap gis for eksempel det å chatte om sex med mennesker man nettopp har møtt mening.

6. SITUASJONSDEFINISJON OG AKTIVE RAMMER

6.1 ”Legge opp til at det blir svart på den måten”

Vi har nå sett at det er vanlig å chatte om sex på de åpne chattekanalene. Da ungdommene begynte å chatte i 11-12-13 års alder kunne det være vanskelig å delta i samtalene fordi de ikke hadde egen erfaring med sex. Dette er tema i dette kapitlet. Når en logger seg på en chattekanal konstruerer en et selv i samhandling med de andre chatterne. Det goffmanske begrepet inntryksstyring handler om evnen til å kontrollere det inntrykket en gjør på andre. Ved å sette seg inn i den andres sted danner en seg et inntrykk av hvilken oppførsel som er mest passende eller som gir det største utbyttet (Hviid Jacobsen og Kristiansen: 2002: 43). Flere av informantene har erfaringer med å utgi seg for å være en annen når de chatter. Ungdommene tar meg seg tidligere erfaringer inn i chatterommene, og noen ganger legger manglende kompetanse begrensninger på kommunikasjonen. En av de andre informantene hadde fortalt meg at det er mange gutter som later som de er lesbiske jenter, jeg spurte Esben om dette. Han kom inn på at det kan være vanskelig å prøve ut forskjellige roller i chatterommene, for å fremstå som troverdig må en ha noe kompetanse fra før:

E: Ja. Det å være lesbisk jente i så fall, for en gutt lissom (ler), det må jo være en av de enkleste tinga (begge ler).

I: *Lettere enn å være heterofil jente?*

E: Ja.

Esben peker her på noe viktig når han knytter muligheten for rollelek til hva slags kompetanse en har fra før. Det er ikke bare å late som en er en annen. En må ha kunnskap om hvordan den andre normalt ter seg for å fremstå som troverdig i rollen. Jeg spurte Janne om det er vanskelig å være troverdig når hun later som hun er en annen. Hun svarte:

J: Ja, du veit ikke hva.. Hva gjør man, lissom? Så hvis man liksom skal være 40, hvor barnslig skal man være, lissom?

Når en chatter er en helt avhengig av de andres tro på at en er den en utgir seg for. Kari kom inn på dette da jeg spurte henne om det var vanskelig å vite hva hun skulle skrive da hun var yngre og ikke visste så mye om sex:

K: Ja, egentlig. For man måtte late som man var litt.. voksen da. Men det klarte vi bra! (ler)

I: *Ja, hvordan fiksa dere det da? Hvordan visste dere hva dere skulle skrive for noe?*

K: Nei det var bare... å ikke forkorte for eksempel, alt sammen, alle orda. For det er litt sånn fjortis lissom, hvis du forkorter alt. Så... det var vel egentlig bare å skrive vanlig. Dem går på det dem vet du. (ler) Når dem er desperate nok.

I: *Men dere kunne kanskje ikke så mye om sex heller, sikkert?*

K: Nei.

I: *Da må det jo være vanskelig å vite hva man skal.. Å dikte opp noe når man ikke kan noe fra før?*

K: Ja. Eller eh... Det gikk ganske bra egentlig. Vi hadde aldri opplevd noe selv, men man vet jo. Vi ble jo fortalt ting.. På tv og sånn. Så det gikk bra.

Fortellingen viser at det kan være vanskelig å late som, og være en annen. Pedersen (2006: 142) peker på at internett ikke er noe radikalt annet, men er et kommunikasjonsverktøy med nye forutsetninger. Det blir derfor vanskelig å bruke nettet til handlinger man i realiteten har et fjernt forhold til. På den annen side viser Karis fortelling at kompetansen kan erverves, men at det også avhenger av medchatteren. I all kommunikasjon er en avhengig av blir oppfattet av den andre. Når den andre var ”desperat nok” var det ikke vanskelig for Kari og venninnene å fremstå som troverdig i rollen.

Goffman (1992) fremhever at en i samhandling leter etter tegn for å teste gyldigheten av det den andre sier. Han er opptatt av at en som tilskuer benytter den opptredendes *ufrivillige tale* for å avsløre den andres selvpresentasjon som ”ekte” eller ”falsk”. På nettet må tilskuerne benytte andre symboler enn i samhandling ansikt til ansikt for å sjekke ut den opptredendes troverdighet, og for å presentere et troverdig selv for de andre deltakerne. Skrivestil, ordforråd og bruk av forkortelser ses på som ”ufrivillig tale” på chatten. Det å ikke forkorte ord er altså et symbol på høyere alder. Ungdommene bruker altså bevisst slik ”ufrivillig tale” for å presentere seg troverdig for de andre chatterne.

I begynnelsen da jeg chattet ble jeg flere ganger ”avslørt” som en voksen mann. Jeg opplevde å ikke bli trodd på at jeg er ei jente på 26 år, fordi jeg skrev for sakte og fordi jeg ikke behersket de riktige forkortelsene. Ungdommene er altså på jakt etter tegn som avslører uærlighet. Samtidig er det ikke vanskelig å lure på chatten så lenge en behersker de rette

kode, noe fortellingen til Kari også viser. Mens noen ungdommer benytter dette som et tegn på at en chatter er eldre enn de forteller, bruker Kari altså det samme for å lure dem hun chatter med. For å kunne delta i samtalene måtte Kari late som:

K: Men jeg lata jo som jeg hadde gjort det ikke sant. Men så spurte vi hverandre hva vi likte og sånn. Og da lærte jeg jo mer sånn, ut fra det han sa da.

I: *Så han spurte hva du likte, og omvendt?*

K: Jeg måtte jo bare finne på et eller annet da. For jeg hadde jo ikke noe aning (ler). Lille meg var 13-14 år og..

Det var vanskelig for Kari å vite hva hun skulle skrive siden hun ikke hadde noen egne erfaringer. Det gikk litt lettere etter hvert i og med at hun kunne observere hva de andre sa og på den måten lære litt.

Jeg spurte Janne om hun chattet mer om sex når hun chattet med fremmede:

J: Da chatta jeg vel mer... og var vel mer sånn åpen om hva vi snakka om på en måte. Men jeg snakka aldri direkte om sex. Jeg holdt på å si det var mer sånn vorspiel, hvis du skjønner hva jeg mener?

I: *Ja. Kan du forklare hva du mener?*

J: Det er mer sånn, i stedet for å snakke om selve sexen på en måte, men mer sånn... Ikke dele erfaringer om sex, da var jeg ikke så gammel heller. Men mer sånn... jeg holdt på å si på rotestadiet da. Mer sånne ting. Å snakke litt mer sånn om kyssing, beføling. Sånne ting. Det var greit.

Da Janne var yngre brukte hun altså nettet for å skaffe seg kunnskap om sex. Siden hun ikke hadde så mange egne erfaringer med sex, kunne det være vanskelig å delta i samtalene. Det meste foregikk derfor på "rotestadiet". Sexsamtalene på nettet følger det vanlige scriptet for seksuell samhandling med roting og vorspiel før sex. Det samme har Pedersen funnet (Pedersen, 2006: 46). Det var vanskelig for Janne å delta i sex på nettet fordi hun ikke hadde slike erfaringer offline. Jeg spurte Janne om hvordan hun gikk fram når det var noe hun lurte på angående sex, om det var sånn at hun kunne ta kontakt med folk og spørre dem rett ut. Dette svarte hun:

J: Ja, altså... Jeg var veldig flink til sånne indirekte spørsmål, sånne ikke egentlige spørsmål, men legge opp til at det blir svart på den måten.

I: *Ja. Hvordan da for eksempel?*

J: Nei, sånn... Hvis man var inne på, holdt jeg på å si... altså sånn vorspiel - prat så var det litt sånn legge opp til at folk for eksempel... Hvis jeg lurte på... ja, hvordan, for eksempel liker du å bli tatt på, så kanskje jeg... beskrev sånn halvveis hvordan

jeg likte å bli tatt på for eksempel. (...) At jeg syns det var koselig å bli kost på, på skulderen for eksempel, ikke sant?

I: Mm.

J: Så var det liksom sånn.. Da kom som regel den andre med hvordan den likte å bli tatt på, på en måte.

I: Ja, jeg skjønner.

J: Så det var sånn..

I: Å legge opp til sånne situasjoner?

J: Ja, legge opp til! Og få det svaret du vil på en måte. Og da jeg var... Det er ganske greit, egentlig! For da får du på en måte erfaringer gjennom å ikke spørre, selv om du spør!

Janne visste hva hun skulle skrive for å få det svaret hun var ute etter. Dette refererer til interaktiviteten i chatterommene. Pedersen (2006: 140) sammenligner med fiksjonslitteraturen. Forskjellen er at online tar en selv del i og skaper det som skjer, en er ikke bare en passiv tilskuer. Pedersen refererer et sitat fra en selvhjelpsbok om sex online: ”det er nesten som å lese erotisk litteratur, bortsett fra at du selv er med på å skrive fortellingen, samtidig som du ikke vet hva som kommer til å skje”. Informantene fortalte at det er lett å få kontakt med andre som vil chatte om sex. Tilgjengeligheten er altså stor i chatterommene, i tillegg er det liten risiko ved seksuell samhandling online. For eksempel hadde Janne hatt nettsex, men hun fortalte at hun ikke hadde gjort noe særlig av det hun hadde skrevet, på seg selv, fordi hun var trøtt og sliten, men at det var ok å være med på det allikevel fordi hun visste at kjæresten hadde hatt utbytte av det. Terskelen for å delta på seksuelle aktiviteter online er altså lavere fordi en ikke trenger å involvere kroppen på samme måten som offline. Jeg spurte Janne om hun følte at hun fikk seksuelle erfaringer uten å gjøre dem ”i virkeligheten”. Dette svarte hun:

J: Ja! Det er det jeg mener. Så det... Sånn sett så tror jeg at man kan lære litt... Ikke alt, men litt. Så det... Det blir på en måte egentlig å snakke om sex, men ikke om selve sexen.

Janne konstruerte eller ”la opp til” situasjoner som ga henne tilgang til kunnskap om sex. For henne ble dette løsningen på at hun ikke egentlig hadde nok kunnskap til å delta i samtalen. Ved å legge opp til slike situasjoner kunne hun få tilgang til kunnskap om sex uten at hun trengte å spørre direkte. Hun var selv ganske forsiktig i interaksjonen og deltok så lite som mulig. På denne måten skaffet hun seg seksuelle erfaringer gjennom å få andre til å fortelle om sine. Det at Janne faktisk var i stand til å legge opp til slike situasjoner viser også at hun på forhånd hadde en ide om hvordan slik samhandling foregår. Hun kunne allerede scriptet

for slike samtaler. Ved å gi noe av seg selv, visste hun at den andre ville gi litt mer av seg selv. På denne måten lærte hun også scriptet enda bedre, og det kan tenkes at samtalen løp litt lenger fra gang til gang. Pedersen (2005) har identifisert en sammenheng mellom ungdoms bruk av mobiltelefon og seksuell debut. Han kobler anonymiteten til at det hurtigere utvikles en nærhet, sammenlignet med ordinær samhandling. Videre mener han at når grenser er overskredet online, er det også lettere å bryte grenser offline (Pedersen, 2005: 149).

Jannes strategi med å få de andre chatterne til å dele sine seksuelle erfaringer kan forstås i lys av Løgstrups (1999) definisjon av tillit som en situasjon der deltakerne utleverer seg. Ved å gi *litt* av seg selv frembrakte Janne en situasjon preget av tillit, slik fikk hun medchatteren til å utlevere seg også. Etter hvert som hun fikk mer kunnskap kunne hun også gi mer og dermed få tilgang til enda mer kunnskap. Janne deltar i interaksjonen, samtidig som hun observerer og dermed også kanskje lærer noe. Gjennom ”observerende deltaker”-rollen får hun kunnskap om samhandlingsforløp. Det vil si hun erverver seg kunnskap om hvordan seksuell samhandling mellom voksne *kan* forløpe.

Da jeg chattet med tilfeldige fremmede opplevde jeg en motstand mot ”spørrere”, at det var et begrenset handlingsrom på chatten, og et krav om gjensidighet i samtalene. De jeg chattet med ble fort utålmodige og gadd ikke chatte mer når jeg ikke ga av meg selv. Jeg erfarte at hvis jeg skulle få folk til å fortelle meg om sine chatte-erfaringer, forventet de å også få noe tilbake av meg. Eksempler på slike spørsmål og kommentarer er: ”hvor store pupper har du?”, ”er du jomfru?” og ”hvor mange har du hatt sex med?”. Hvis jeg overså spørsmålene kunne jeg for eksempel utålmodig få tilbake: ”men svar på spørsmålet mitt” og ”svar da!”. For å oppnå en tillitsrelasjon med andre chattere måtte jeg derfor gå inn i relasjonen som en deltaker og gi av meg selv. Logikken er slik: Hvis noen er interessert i å snakke om sex, men ikke deler av egne erfaringer, er vedkommende antakelig uærlig. Jeg oppfatter det å ikke gi av seg selv som et risikosymbol på chatten. Samtidig sier det også noe om feltets karakter og om chattingens skjulte, men velkjente dagsorden der sjekking og sex er sentralt i kommunikasjonen. En annen indikasjon på det samme er at selv om jeg gjorde det klart at jeg ikke hadde noen privat interesse i dem jeg chattet med, gjorde de stadige forsøk på å ”friste” meg til å snakke om sex eller til å ha nettses med dem. Jeg opplevde altså at sex er et sentralt samtaletema i chatterommene. Spørsmålene kan også forstås som en måte å foreslå ramme for samtalen. Dette er tema for neste kapittel.

6.2 Kroppen som del av den bevisste selvpresentasjonen

Jeg har vist at frihet fra kroppen gir ungdommene trygghet til å være seg selv, til å si hva de mener, vise følelser, og at det gir mange en følelse av kontroll. Kroppen er allikevel ikke fraværende i chatterommene. Kjønn og alder er viktige kroppslige referanser online. Når mennesker kommer sammen søker de ifølge Goffman (1986: 8) å finne svar på spørsmålet ”hva skjer her?”. Når en person kommer sammen med andre fremkaster vedkommende en definisjon av situasjonen som de andre aksepterer gjennom sin reaksjon på den andres utspill (Goffman, 1974:17). Kroppen brukes når situasjoner skal defineres online. Det er for eksempel vanlig å lage seg et nick som gir informasjon om blant annet kjønn, alder og utseende. Kroppen konstrueres gjennom ord og er sentral når chatterne presenterer seg for hverandre. For Kari er noe av motivasjonen for å chatte at hun kan drømme seg bort, tulle, leke og få oppmerksomhet. Hun fortalte at hun ofte later som hun ser annerledes ut, når hun chatter:

K: Man kan jo lissom fantasere... på de sidene. Hvis man har.. Jeg hadde kort hår før, og nå har jeg satt på hår da, så nå har jeg endelig fått langt hår. Så jeg sa alltid at jeg hadde lyst, langt hår da, og store pupper og sånn ikke sant, sånn drømme... (ler).

I: *Så du drømte deg bort på en måte da?*

K: Ja (ler).

I: *Men da hadde du ikke bilde ute av deg selv da?*

K: Man har ikke bilde på de Eros og sånn, og Abc. Så der kan man bare finne på alt mulig rart.

I: *Pleide du å si det samme hver gang, at du hadde langt, lyst hår og store pupper? Eller forandra du litt liksom?*

K: Det var ikke ofte jeg forandra, for det likte jeg lissom bare. Det var sånn jeg ville se ut da. Som en liten popstjerne. (ler).

I: *Var de du chatta med mer interessert i deg da eller, enn når du hadde kort hår og sånn?*

K: Jeg vet ikke, men det virker bare som veldig mange liker det. Av en eller annen grunn. Jeg vet ikke hvorfor, men.. Altså, hvis man sier ”store pupper” så slipper man det spørsmålet om ”hvem størrelse bruker du?” og..

I: *Er det sånt som folk spør om?*

K: Ja. Spør veldig mye om det. Mye rart.

I: *Er det sånn de spør om med en gang eller?*

K: Noen er jo rett på sak. (ler) Mens andre snakker litt sånn rundt... før dem kommer til poenget.

Kari knytter anonymiteten til muligheten for å drømme seg bort og presentere seg med den kroppen hun ønsker seg. Samtidig handler sitatet om hvilke normer som gjelder for kropp og

utseende i chatterommene. Kari beskriver kroppsnormene på chatten som ganske stereotype. Hun fortalte at guttene ofte forteller at de er høye om mørke med mye muskler, mens jentene forteller at de har ”store pupper og perfekt kropp”. Hun later som hun har store pupper og langt, lyst hår fordi det er det ”alle” vil ha. På denne måten søker hun den rollen som gir det største utbyttet for henne, og som gir henne det hun ønsker, nemlig oppmerksomhet fra gutter som gjerne vil snakke om sex.

På de åpne chatterommene er det mange som gjerne vil chatte om sex. I forrige kapittel så vi at det på den ene siden kan være vanskelig å delta i handlinger på nettet som en ikke har erfaring med offline, og på den andre siden hvordan situasjoner skapes i chatterommene gjennom blant annet åpningsspørsmålet. Gjennom nicket foreslås ramme for samhandlingen, og det lett å få kontakt med folk som også er ute etter å chatte om sex. Kari fortalte at når hun var ute etter å chatte om sex eller å se noen nakne på webkamera valgte hun et nick som signaliserte dette:

K: På Eros så er det bare sex. Hvis du kaller deg noe ”hotbabe” eller noe sexy greier, så ”flopp!” så kommer det 50 stykk som... På deg samtidig. Og det er veldig, veldig slitsomt.

Her er et eksempel til:

K: Hvis vi skrev ”hei” da, inne på felleschatten.. Og kaller deg no.. sexy no, så plover det folk opp som skriver til deg. Så var det masse sånn på skjjermer ikke sant. Det nytter jo ikke å skrive med alle.

Kari var opptatt av at det var slitsomt at det var så mange som tok kontakt på de åpne chattekanalene. Derfor brukte hun disse som et kontaktforum, og så gikk de heller over til å chatte på msn for å få chatte i fred. Dette kommer jeg tilbake til. Hun fortalte at hun får kontakt med flere i chatterommene når hun velger sex-relaterte nick. Nicket fungerer dermed som et symbol som utløser forventninger hos de andre chatterne. Med nicket ”hot babe” forteller hun omverdenen at en ønsker å chatte om sex, det fungerer dermed som en motivator. Nicket hjelper til med å definere situasjonen. Informantene fortalte at det var viktig å ha et spennende nick som andre legger merke til og som vekker deres interesse. Det er gjennom nicket en skaper et førsteinntrykk. Det er vanlig å velge et nick som forteller om alder og kjønn. I tillegg signaliserer nicket ofte hva en er ute etter, som Karis.

Gjennom symbolsk konstruksjon av kroppen i chat sender ungdommene altså ut signaler om hva de er ute etter og om hvordan de ønsker å bli oppfattet. Gjennom egen chatting erfarte jeg at det var vanlig å spørre om utseendet til den en chatter med. Kari fortalte at det er vanlig å åpne samtalene med å spørre om bryststørrelsen. For å unngå dette spørsmålet forteller hun det like gjerne med en gang. Jeg forstår det som en måte å foreslå ramme på.

6.2.1 Er du jomfru eller er du kåt?

Åpningsreplikken er viktig når man skal presentere seg for den andre i chatterommet, det samme gjelder valg av nick. Disse utgjør førsteinntrykket for de andre chatterne, og hjelper til med å definere situasjonen. Gry mente at de vanligste spørsmålene fra fremmede på den åpne chattekanalen Chat.no er ”Er du jomfru?” eller ”Er du kåt?”. I disse spørsmålene er kroppen høyst til stede. Spørsmålene kan forstås som en eksplisitt måte å *spørre* om hvilken ramme som gjelder, eller med andre ord: hvilken situasjonsdefinisjon som skal gjelde. Samtidig kan de forstås som et forsøk på å *foreslå* en ramme. Det vil si å definere situasjonen som en ”seksamtale”. De fleste jentene hadde erfaringer med slike seksuelle henvendelser. Metoden ungdommene brukte hvis de ikke var interessert i å chatte om sex, eller i å ha nettsex var å la være å svare på henvendelsen. De opplevde at dette ble akseptert av den andre, at det ikke bød på noen problemer for dem å avvise. Et utdrag fra intervjuet med Gry gir et eksempel på hvordan en slik samtale kan forløpe etter at hun har fått et av spørsmålene ”er du jomfru?” eller ”er du kåt?”:

G: Jeg svarer dem jo.. Hvis dem spør meg ”er du jomfru?” så svarer jeg jo ærlig på det. Men hvis dem spør om jeg er kåt, så sier jeg ”ikke på deg!”. Det er lissom.. enkelt og greit.

I: Fortsetter du å snakke med dem da, eller.. gidder dem å snakke med deg noe mer..?

G: Nei, dem gidder vel ikke å snakke med meg hvis ikke jeg er interessert, sånn sett. Da tror jeg nok dem bare driter i det og spør noen andre lissom.

I: Mm. Hva med dem som spør om du er jomfru da? Så svarer du, og så?

G: Ja, enten så snakker dem.. Enten så kan det bare ha vært et spørsmål sånn for å bryte isen, sånn helt i første bare ”ja, er du jomfru?” lissom. Jeg vet ikke jeg.. Men noen snakker man videre med. Noen spør man.. Noen ganger spør man tilbake og, så sitter man bare og snakker, sånn bla - bla - bla. Sånn, du vet om alt og ingenting. Eller så er det bare sånn.. ferdig med det.. snakker ikke mer med dem. Det varierer egentlig veldig, det kommer an på hva dem vil. Hva dem leter etter og.

I: Mm. Så for noen så er det mer sånn.. ”hei, hvordan går det?” på en måte?

G: Ja.

I: Mer et sånt åpningsspørsmål?

G: Ja. Noen så er det sånn. Noen så spør dem bare fordi dem lurer på det, for å se om det er muligheter for å få mer kontakt. Jeg vet ikke.

I: Så de spør ikke om det fordi at de er ute etter å snakke om sex?

G: Noen gjør jo det og.

I: Sånn typisk, hva er det dere snakker om? Dem spør om du er jomfru, og så svarer du, og så spør du kanskje tilbake, og så? Hva snakker..

G: Hvis man sier.. Hvis dem sier ”er du jomfru?”, så sier du ”nei”, så spør dem jo som regel ”hvordan mange har du hatt sex med?”. (..) Sitter man og snakker om det også. Ja, også er det noen som spør ”ja, hva liker du best?” og ”åssen stillinger?” og bla, bla, bla. Så sitter man bare og snakker om sånne ting.

Jeg var nysgjerrig på om Gry oppfattet disse samtalene som kun ”snakk”, eller om målet noen ganger var å møtes online. Jeg spurte om de som tar kontakt med henne og for eksempel spør om hun er jomfru kun er ute etter å snakke om sex eller om det også er noen som gjerne vil møtes og ha sex offline. Dette svarte hun:

G: Det er nok det og. Det er nok noen som kamuflerer det littegrann, sånn at ikke dem skal fremstå som den grisen, med en gang. Sånn at dem senere spør. Men det er veldig mange som sikkert det.. Jeg tror nok.. Det er nok.. Flesteparten av dem som spør om sexrelaterte spørsmål er ute etter å ha enten nettsex eller ordentlig sex lissom. Med deg. Hvis dem spør deg om det.

I: Mm. Men, da går dem litt sånn rundt grøten på en måte?

G: Ja.

I: Eller venter med å spørre?

G: Ja, eller.. plotter deg ut. For å se hva slags du er til det emnet.

Gry skiller mellom åpningsspørsmålene i forhold til hvilken hensikt hun oppfatter at spørteren har. Hun mener spørsmålene brukes for å sjekke ut samtalepartneren. På den annen side mener hun at spørsmålene fungerer som en ”isbryter”. Dette gjelder i samtaler der å chatte om sex er et ønske. Med spørsmålet ”Er du jomfru?” signaliseres at en ønsker å chatte om sex, mens ”Er du kåt?” kan forstås som en et signal om at en ønsker å *ha* sex, og ikke bare prate om det. Å svare på spørsmålet innebærer en aksept av den foreslåtte situasjonsdefinisjonen.

Symboler påkaller fortellinger og utløser forventninger om videre forløp (Frønes, 2001: 102). Spørsmålene fungerer som slike symboler som utløser forventninger om seksuell samhandling. Siden handlingene er forankret i og influeres av fortellinger, kan en si at ved at en definisjon av situasjonen først har vunnet fram, dras man med av fortellingen, ved at det ene følger det andre (Frønes,?). Eller som Kari sa: ”det går sin gang”. Kari fortalte at hun og venninnene ofte gikk sammen og lot som de var gutter. Samtalene var av seksuell art, og de

tok kontakt med forskjellige jenter i åpne chatterom. Hun ga et eksempel på hvordan en slik samtale kunne forløpe:

K: Det er jo bare å kalle seg noen guttenavn da.

I: Ja.

K: Også sitter man bare og finner på... masse rart.

I: Kan du fortelle om hvordan dere vanligvis gjorde det da?

K: Det var jo bare sånn å begynne en vanlig samtale da. "Hei" og "hvordan går det?" og..

I: Hva kalte dere dere da?

K: Jeg likte navnet "Kristen" (ler).

I: Mm.

K: Også var det bare å starte og sånn "hva gjør du?" og.. Også skriver vi bare "Å, jeg er kåt i kveld" og sånn også ser vi bare hva jenta skriver ikke sant (ler). Det går sin gang.

Begrepsbruken i sitatet ("det går sin gang") peker på at seksuell samhandling i chatterommene er scriptet. Kari og venninnene visste hva de skulle skrive for å få i gang en slik samtale.

Frønes (2001: 105) definerer en motivatør som noe som utløser bestemte motivasjoner eller forventninger hos aktørene. Motivatorene fører til at bestemte plott utløses, og er med på å definere det videre forløpet. Dette henger sammen med situasjonsdefinering. Nicket eller åpningsspørsmålet fungerer som en motivatør som aktiverer en bestemt definisjon av situasjonen. Det er slik jeg tolker Grys fortelling om sexprat i chatterommene. Motivatoren for eksempel "Er du kåt?"/ "Er du jomfru?", gir samhandlingen en viss retning, og drar samtidig samtalen lett videre.

Kari brukte i sin fortelling om sex-samtaler i chatterommene beskrivelsen "det går sin gang". Uttalelsen peker på at det finnes mønstre for seksuell samhandling i chatterommene. Script defineres av Frønes som "en serie av handlingsinstruksjoner som kjeder sammen sekvenser på bestemte måter" (Frønes, 2001:104). Scriptet hjelper til med å definere handlingsrommet en har til disposisjon. Det at den seksuelle samhandlingen kan "gå sin gang" betyr at de ulike aktørene på chatten vet hvordan de skal te seg, de kjenner til scriptene og til hva de ulike åpningsspørsmålene innebærer. Videre påpeker Frønes at ved å plassere en handling som en del av meningsbærende sekvenser av handlinger gis mulighet for prediksjon (Frønes, 2001: 89). Ved å plassere åpningsspørsmålet ("Er du jomfru?" eller "Er du kåt?"), eller nicket ("kåt gutt") inn i en forestilling om et forløp forstår chatteren hvilken definisjon av

situasjonen den andre forsøker å få gjennom. Slik reduseres kompleksiteten i kommunikasjonen i chatterommene.

6.3 Spennende og ekkelt – sexprat med voksne menn

Online er ungdommene skjermet for medchatterens fysiske reaksjoner. I tillegg har de bedre kontroll med hvilke symboler de selv sender ut. En kan altså si at de oppholder seg på trygg avstand. Dette gir chatterne opplevelse av kontroll over situasjonen. De har tillit til at det er trygt å chatte. Flere av ungdommene benytter chatten til å leke med denne tryggheten. Kari leker seg med den trygge avstanden som er mellom aktørene online. Hun benytter chatterommene til å oppsøke risikoen og leke med den. Det er forskjeller mellom de ulike chattekanalene. Ungdommene oppsøker aktivt disse situasjonene. De vet hvor de treffer på menn som vil snakke om sex, og de vet hvordan de skal komme i kontakt med dem. Kari gir et eksempel på hvordan en slik samtale kan utspille seg:

K: Hvis jeg kaller meg ”jente14”, og jeg logger inn på den.. Ja, det stedet da. Så plopper det sånne folk opp og sier ”hei” og sånn. Da er det veldig ofte gamle menn, eldre menn.

I: Men hva gjør du da? Dem sier ”hei” og så..?

K: Skriver jeg ”hei” tilbake. Helt til det går for langt.

I: Men hva er det dem sier da?

K: ”Skal vi møtes å ha sex?”, ”Jeg sitter her med ståpikken min”... og, ja. Så da bare ”ha det bra!”. (ler) ”Det her er ikke jeg med på!” (ler). Det er veldig mange av dem. Syns jeg.. Det er ofte i avisene også.

I: Men hvordan reagerte du på det før da, da du var yngre? Da var det kanskje mer spennende?

K: Da var det spennende og morsomt. Satt og lo og...

I: Du var litt mer med på det?

K: Så folk, menn på sånt kamera og sånn, vet du. Kjempegøy!

I: Har du et sånt webkamera, eller?

K: Ja. Men jeg bruker det ikke.

I: Men dem brukte det?

K: Ja.

I: Så de viste seg fram for dere liksom?

K: Ja. For vi lata jo som vi var eldre, ikke sant. Så satt dem der og gjorde sitt. (ler)

I: Foran webkamera?

K: Og vi satt jo og holdt på å le oss i hjel, for det var jo veldig gøy!

Her ser vi hvordan interaktiviteten ved mediet gir distanse og trygghet til å delta i slike potensielle risikofylte situasjoner. Webkameraet gjør distansen mellom chatterne mindre, og når kun den andre parten bruker webkamera og derfor ikke kan se henne har Kari bedre kontroll over situasjonen. Når hun ikke vil mer, kan hun når som helst slå av pc-en eller gå.

Det er ofte en sammenheng mellom spennende og ekkelt i informantfortellingene. Det er når de forteller om chatting med voksne menn at ordene ”spennende” og ”ekkel” brukes i samme beskrivelse. ”Spennende og ekkelt” er et begrepspar som fanger opp en dobbelthet i materialet. Jeg spurte Janne om hun husker hva hun pleide å snakke om på chatten i begynnelsen når hun chattet. Dette svarte hun:

J: Egentlig alt og ingenting. Det kommer selvfølgelig helt hvem du prater med da. Om det var gamle kåte menn eller om det var jevnaldrende liksom. Men eh.. Det var alt egentlig.

I: Mm. Men de derre gamle kåte mennene, hva var det dem..

J: Det var veldig sånn derre sexprat, hele tiden. Dreiv og skulle legge an på deg og sånn. Men det var, det ble for slitsomt, det orka jeg ikke, det har jeg aldri orka.

I: Så hva gjorde du da?

J: Nei, jeg bare sa ”ha det” og at jeg ikke orka og.. At jeg da tross alt bare, på min alder, og når jeg ser da for eksempel et eller annet ”mann42” og sånn så er det bare sånn ”ha det!” (ler). Når jeg da sitter der som en 13 år gammel jente og bare ”vil chatte!”

I: Du synes ikke det var spennende da? At de ville snakke med deg?

J: Nei, egentlig ikke. Jeg synes det var ekkelt.

Dette utdraget viser de motstridende følelsene Janne har om sexprat på nettet. På den ene siden kommer hun selv inn på at hun snakket med gamle, kåte menn på chatten. Hun svarte at når det gjaldt hva dem chattet om kom det an på om det var jevnaldrende eller eldre menn, underforstått at når det var eldre menn snakket de om sex. På den annen side forteller hun meg at hun ikke orka å snakke med dem.

Alder spiller altså en rolle selv om det foregår online. Det er viktig for Janne at de hun chatter med ikke er så veldig mye eldre enn henne selv. Hvis mennene var i begynnelsen av tjuårene var det ikke lenger ekkelt, men spennende med oppmerksomheten hun fikk:

J: Men det var greit hvis det var sånn derre.. et par-og-tjue eller noe sånt noe. Da var det litt spennende, da var det litt sånn.. ”hey hey!”

I: Å få oppmerksomhet fra dem?

J: Ja, men det var ikke så morsomt når det var liksom sånn, folk som skulle være på alderen til Pappa.

I: Nei.

J: Nei, i og med at nå er jeg 18 og Pappa er 41.

I: Ja.

J: Så er det litt sånn.. Da var jeg veldig forsiktig.

Selv om hun fortalte at hun synes det er ekkelt med voksne menn som vil prate om sex, var det også spennende. Distansen gir trygghet til å delta i situasjoner de ellers synes er ekle:

J: ”Men.. Det var morsomt og da! Noen var sånn skikkelig ekle som bare skulle skrive alt om hva dem hadde lyst til å gjøre med en og sånn. Sånn der ”å, jeg har så lyst til å ta på puppene dine og jeg..” alt det der, til.. ja til mye verre for den saks skyld. Hvor du da egentlig bare sitter der og brekker deg nesten, når du leser det.”

Janne fortalte at hun syntes det var morsomt når mennene skrev ekle ting til henne. Jeg fikk inntrykk av at det var morsommere jo mer direkte og ”ekle” de var. Kari forteller at det var spennende å ha nettsex:

K: Men det er veldig mange som har nettsex da.

I: Fortell litt om det! Det kan jeg ikke så mye om.

K: Jeg har vært med på det. På tull da. Jeg har aldri gjort det liksom, i virkeligheten, men bare sånn kødd. Det er bare sånn dere ”jeg tar hånda mi oppover låret ditt, og titter mot musa di, den er våt, og..” Det er bare sånn ekkelt.

I: Så skriver den andre parten tilbake da?

K: Ja, sånn fram og tilbake sånn. Men det er også ofte dem har på webkamera da, så man ser..

I: Hadde dere det når dere gjorde det?

K: Noen ganger. Det var veldig sånn.. Det spennende var å ha nettsex da. Å bare sitte sånn og tulle og sånn.

For Kari er det spennende og det ekle tett forbundet. Hun fortalte en historie om en gang det bare var ekkelt. Dette hang sammen med at han bar tydelige tegn på å være en gammel mann:

K: (...) Jeg så den ekle mannen som var skikkelig tjukk og så hadde han masse grått hår på magen og sånn, så han var gammel. Jeg så ikke ansiktet hans. Men jeg så at han var gammel lissom. Det var ekkelt, så da skrudde jeg bare rett av og gikk ut.

Kari var ikke redd selv om hun opplevde situasjonen som ekkel. Det at hun når som helst kan skru av pc-en og gå gir henne trygghet til å oppsøke slike situasjoner. De fleste mener at de har kontroll over situasjonen. Kari har mange erfaringer med det hun kaller å ”tulle med voksne menn”. På spørsmålet om hun noen gang hadde hatt i tankene å møte mennene offline, svarte hun klart nei. Som oftest foregikk kontakten kun online. En gang gikk Kari litt

lenger i å leke med risikoen. Hun fortalte at hun sammen med ei venninne avtalte å møte en mann de hadde hatt nettsex med:

K: Det var jeg og venninna mi, vi planla å møte en. Men vi skulle jo ikke møte han på ekte da. Vi skulle bare luske rundt.

I: Så dere avtalte det med han?

K: Ja, adresse og sånn. Så kom han da, fra Oslo. Så stod jo vi, vi så han kom og sånn da.

I: Inni buskene liksom?

K: Ja. Men han dro jo etter hvert da.

I: Så dere gikk ikke fram og snakka med han?

K: Nei, det turte vi ikke. Han så skummel ut.

I: Men hadde dere tenkt til å snakke med han da?

K: Nei, vi skulle bare se liksom. Om folk er virkelig så gale at de kommer langt fra for å møte en person.

I: For å teste ut litt da, på en måte? For å teste ut han?

K: Mm. For han var jo bare ute etter en ting.

I: Mm. Hvor gammel var han da? Voksen mann?

K: Ja, voksen mann. 30-40.

I: Som reiste fra Oslo til Fredrikstad, mens dere lurte i buskene..

K: Ja. (ler) Stakkars mann.

I: Chatta dere med han seinere og eller?

K: Ja, vi gikk på nettet senere på kvelden. Med samme navn, da. Også han bare ”å, dere møtte ikke opp” og sånn, eller ”du” da. For det var èn person. Jeg bare ”jo da, jeg venta på deg” og sånn, sa vi da vet du (ler).

I: Han trodde på det?

K: Mm. Men han ble litt sinna da. Men jeg har ikke snakka med han mer etter det.

Spenningen i denne fortellingen henger sammen med anonymiteten i chatterommene, og faren for å bli oppdaget. Det er en lek med risiko, grenser og ”forbudte” handlinger. Internett gir ungdommene mulighet til å utforske og leke med grenser. Pedersen og Larsen (2005) fant at guttene de intervjuet var lite bevisste på seg selv som seksuelt attraktive for voksne. Jentene derimot var mer bevisste på seg selv som seksuelle aktører. Slike kjønnsforskjeller er vanskelig å si noe om i mitt materiale. Både gutter og jenter sa til tross for denne kjønnsforskjellen at de følte et overtak på de voksne som kom med seksuelle tilnærmelser på chatten. Samtidig følte jentene at oppmerksomheten ga dem en bekreftelse som attraktive. Flere av jentene de intervjuet syntes det var greit å bruke sin seksualitet bevisst. Pedersen og Larsen (2005) konkluderer med at jentene i deres studie så ut til å være i besittelse av en ”seksuell kapital”, noe de ikke fant hos guttene i studien. Ungdommene i mitt intervjumateriale er aktive og bevisste når de chatter. Det vil si at de vet hvilke chattesider de skal oppsøke når de for eksempel er ute etter å snakke om sex, og de vet hvordan de skal

presentere seg får å få kontakt. Gjennom nicket presenterer Kari seg som seksuelt tilgjengelig, og hun er bevisst på seg selv som seksuelt attraktiv for voksne menn.

Også Smette (2004) fant at de unge ikke føler seg utrygge eller usikre, men at de tvert i mot føler et overtak på de voksne i chattesituasjonene og at de ikke erkjenner maktforskjellene i slike relasjoner. (Smette, 2004). Ungdommene jeg intervjuet ler ofte når de forteller om sexchatting med voksne, enten det er dem selv som tar kontakt eller det er snakk om voksne som kommer med seksuelle tilnærmelser online. Ordet ”tulle” brukes ofte når de forteller om sexchatting. De forteller at de synes mennene er tragiske, og at de synes det er morsomt å tulle med dem og å lure dem. Kari fortalte at hun synes det er morsomt ”å se hvor gjerne dem er”. Fortellingene deres viser som forskningen ovenfor, at de føler at de har kontroll når de er online.

6.4 Kulturelle fortellinger

Ungdom markerer identitet og tilknytning gjennom å bekjenne seg til ulike fortellinger. Fortellingene representerer ifølge Frønes (2001: 91) inngangen til fortolkning. Når ungdommene chatter er de altså deltakere i ulike fortellinger. Ved å identifisere disse, identifiseres mening i handlingene deres.

Jeg vil i dette kapittelet vise hvordan en handling kan legitimeres ved å settes inn i en bestemt fortelling. Aktører kan ha strategisk interesse av bestemte forløp, og søker rollene de ønsker gjennom å jobbe for å få gjennom fortellingen som gir denne rollen (Frønes, 2001: 114). I strategiske handlinger anvendes altså bestemte fortellinger som legitimering av egne handlinger (Frønes, 2000: 127). Å jobbe fram en bestemt fortelling kan sammenlignes med situasjonsdefinering. De voksne mennene på chattekanalene oppnår tillit gjennom å få gjennom en bestemt fortelling.

6.4.1 Å presentere seg som en venn - troverdighet og tillit

Jeg har tidligere vist hvordan ungdommene benytter seg av ulike teknikker for å avsløre om den de chatter med er den de utgir seg for offline. Jeg vil her ta for meg de voksne mennenes reaksjoner da jeg svarte at jeg ikke hadde msn eller ikke ville gi denne fra meg til fremmede.

Chatting på msn fungerer som markør for alder. Dette ble tydelig da jeg chattet med voksne menn på åpne kanaler. Disse viste en større tålmodighet enn de jevnaldrende chatterne da jeg sa at jeg ikke hadde msn, eller når jeg sa at jeg ikke ville gi fra meg msn-adressa til noen jeg ikke kjenner. Jeg møtte ofte støtte, og det jeg forstår som forsøk på å skape tillit. Jeg vil her vise hvordan mennene formet sine selvpresentasjoner.

Flere av ungdommene, spesielt jentene, hadde erfaringer med denne formen for chatting. Med utgangspunkt i en privat samtale jeg hadde med en voksen mann på Chat.no vil jeg i det følgende vise hvordan ”fortellingen om venner” ble brukt for å etablere seksuelle relasjoner. Samtalen er representativ for flere av samtalene jeg hadde med voksne menn på nettet. Jeg opplevde at disse ofte lignet hverandre i form og innhold. Mennene benyttet seg av den samme sjangeren i samtalene. Fortellingen fungerer derfor som eksempel på hvordan en slik samtale kan forløpe. Jeg valgte et nick som lignet de andre jeg hadde sett på chattekanalen. Dette fordi jeg var interessert i å komme i kontakt med de samme menneskene som disse jentene gjør.

”DominantMann”, tok kontakt på den åpne chattekanalen Chat.no. Han åpnet samtalen slik:

”DominantMann”: heisann 🤖

sxy_j16: hei

DominantMann: hvor bor du da?

sxy_j16: Oslo

sxy_j16: Du da?

DominantMann: flott

DominantMann: Jeg er en leken, voksen, erfaren, ungdommelig og erotisk mann... fra Vestfold

DominantMann: Er ofte i Oslo

Ved å spørre om hvor jeg bor, og ved å svare at han ofte er i Oslo gjør han det ganske klart hva han var ute etter, nemlig å treffes offline.

Jeg spurte hvor gammel han var:

DominantMann: Er 46 år, og elsker yngre jenter.. skremt nå??

Med kommentaren ”skremt nå??” forteller DominantMann at det er risiko forbundet med at unge jenter chatter med fremmede menn (som han). Dermed/ samtidig distanserer han seg fra dette. En betydningsfull forutsetning for tillit involverer ifølge Luhmann risiko. Konkret betyr det at den som presenterer seg som å ha et potensiale for avvikende oppførsel er en person en kan vise tillit (Luhmann, 1999: 21). Videre peker Luhmann på at når en blir vist tillit, befinner man seg i en ”normativ sfære” som gjør at å ikke akseptere tilliten ville være lite akseptabelt. Det vil si at det ligger en fordring hos den andre om å ta i mot tilliten og oppføre seg i tråd med denne tilbake. Den som skal vise tillit er dermed avhengig av den andres handlinger, samtidig som det for den andre er vanskelig å ikke akseptere en slik tillitsoppvisning.

En kommentar fra en annen voksen mannlig chatter i en lignende samtale viser det samme. Sitatet er hentet fra tidspunktet i samtalen der han spør om å få telefonnummeret eller msn-adressa mi, og jeg svarer at jeg ikke vil gi det fra meg fordi ”jeg har lært at det ikke er lurt”:

”(..)andre typer som ødelegger for meg 🤔”

Også denne mannen oppnår troverdighet gjennom å distansere seg fra ”de andre”, de man ikke gir adressa si til. Et utdrag av den første samtalen viser hvordan DominantMann jobbet videre for å etablere en gjensidig tillitsrelasjon:

DominantMann: jeg søker en ung, oppegående, frekk elskerinne... Er dessverre gift... men trenger mer, har stort behov... Skuffet nå?

sxy_j16: har ikke gjort d før..

DominantMann: skjønner det...

DominantMann: men du kan stole på meg...

sxy_j16: hva mener du?

DominantMann: jo, du skal få masse deilig koz... hvis vi liker hverandre, kan vi nyte hverandre og oppleve masse deilig sex og kos.

Språk og ordvalg forteller at DominantMann forsøker å definere relasjonen som jevnbyrdig. Eksempler her er at han bruker ord som ”vi” og ”hverandre”. Han antyder et likeverdig forhold der begge parter skulle ha utbytte i form av å nyte *hverandre*. Gjentatte ganger spurte han etter msn-adressa mi. Da jeg sa at jeg ikke gir msn-adressa mi til folk jeg ikke kjenner svarte han ”Men vi kan jo bli kjent...”. DominantMann tok altså i bruk

tillitssymboler som å dele msn-adresse og å distansere seg fra de en ikke kan stole på. Han gjentok flere ganger at jeg kunne stole på han. Han spurte også om han kunne stole på meg. Dermed definerte han situasjonen og relasjonen som gjensidig og likeverdig. Ved å bruke et språk som peker mot vennskap og likeverd ”fjerner” han det ujevne maktforholdet som eksisterer i relasjonen pga den store aldersforskjellen. Ved å få igjennom situasjonsdefinisjonen ”vennskap” er det lettere å få tilgang til den andres msn-adresse. Msn er for venner, og det at han tidlig i samtalen ga meg msn-adressa si kan også forstås som et forsøk på å ”påkalle” denne fortellingen. I tråd med Løgstrups perspektiv der tillit forstås som en situasjon der partene utleverer seg, kan bruken av msn altså forstås som en måte å skaffe tillit på.

Jeg opplevde de voksne mennene som mer tålmodige enn de unge chatterne. Dette forstår jeg som at de handlet på bakgrunn av at jeg var yngre enn jeg hadde oppgitt. Det at disse mennene var ute etter å etablere seksuelle relasjoner med yngre jenter, samt at det er en kjent sak at det er vanlig å lyve om alderen på chatten styrker tolkningen. Mens de voksne mennene bruker lav chattekompetanse som indikator på lav alder, fungerer det for de jevnaldrende chatterne like gjerne som indikator på at jeg var mye eldre enn oppgitt.

7. OPPSUMMERING OG AVSLUTNING

Trygg avstand

Jeg har studert sammenhengen mellom chatting og selvpresentasjon. Et av hovedtrekkene ved intervjumaterialet er at anonymitet og den fysiske avstanden mellom chatterne legger premisser for kommunikasjonen mellom dem. Ungdommene oppholder seg på det jeg har kalt ”trygg avstand”. Det vil si at de opplever et større handlingsrom når de chatter enn i samhandling ansikt til ansikt. Dette handler for det første om at den andre ikke kan se dem, online har en altså større kontroll med uttrykksymbolene. For eksempel lar sjenerthet eller tegn på flauhet seg skjule online. Fordi ubehaget ikke er synlig er det lettere å si det en har lyst til. For det andre gir det større handlingsrom når en ikke kan observere den andres reaksjoner på egne utspill. Ungdommenes beskrivelser av chatterommene som et sted en kan si hva en vil uten å være redd for konsekvensene peker på at de opplever et større handlingsrom online. Fordi en i chatterommene ikke ser den andres fysiske reaksjoner på det en sier kan ungdommene prøve ut nye væremåter uten å måtte påta seg ansvaret for de andres tapte ansikter. På samme måte ser ikke den andre ens egne fysiske reaksjoner og ungdommene kan være tøffere uten risiko for å tape ansikt. Det manglende fysiske nærværet medfører derfor at vanlige grenser flyttes. Chatterne trenger ikke å være redd for den andres selv, heller ikke for sitt eget.

For det tredje kan en ikke bli utsatt for fysiske sanksjoner online hvor kommunikasjonen foregår med ord. Kommunikasjonen online foregår ofte mellom fremmede, eller mellom mennesker som ikke treffes offline. Det er dessuten lett å finne liknende andre på nettet, aktørene er altså utbyttable for hverandre. Risikoen ved å si noe som innebærer at en taper ansikt er dermed ikke så stor som offline.

Temaet for denne oppgaven har vært sexprat. Dette er et tema der graden av selvutlevering er høy, dermed er også risikoen for å tape ansikt høy. Datamaterialet har vist at sexprat er sentralt i mange chatterom. Dagsordenen er velkjent blant chatterne, og nettet er for mange et trygt sted å ta opp vanskelige eller intime temaer. Ungdom befinner seg i en fase hvor kroppen deres lett kan komme til å kommunisere mer enn de ønsker, det gir dermed en

trygghet når en kan kommunisere uten kroppen, eller når de kroppslige signalene er en del av den bevisste selvpresentasjonen.

En annen verden

Forståelsen av nettet som en annen verden er viktig for å forstå chatternes handlinger. Det vil si opplevelsen av større handlingsrom, trygghet til å være seg selv eller til å ta opp vanskelig temaer.

Teoriene som omhandler internett kan i hovedsak grupperes i to ulike perspektiver. På den ene siden er de som vektlegger internett som et cyberspace hvor det skapes virtuelle fellesskap. På den andre siden finner vi de som vektlegger internett som en forlengelse av allerede eksisterende sosiale fellesskap. ”Cyberspace-teoretikerne” vektlegger at anonymiteten på nettet gir andre normer og regler sammenlignet med offline.

Ben-Ze’Ev (2004) er representant for denne retningen. Han er opptatt av det virtuelle rommets betydning for etablering av kjærlighetsrelasjoner, og at det oppstår nye typer relasjoner på internett som er uforenelige med offline. Ben-Ze’Ev fremholder at det han kaller cyberspace ikke er det motsatte av virkeligheten, men at det er en del av virkeligheten. Han bruker ordet ”actual” i stedet for ”real”, som det motsatte av virtuell.⁵ Cyberspace kan ses på som virtuell fordi fantasier og forestillinger er en viktig del av kommunikasjonen som foregår der. På den annen side påpeker han at dette ikke innebærer at cyberspace ikke er en del av virkeligheten, fordi online-relasjoner inngås av faktiske mennesker av ”kjøtt og blod”, og at intimiteten som oppstår oppleves som reell (Ben-Ze’Ev, 2004: 2 og 20).

Teoretikerne som vektlegger at internett ikke er et cyberspace, men en forlengelse av allerede eksisterende sosiale fellesskap, er også opptatt av den nye teknologiens muligheter. Miller og Slater (2000: 7) legger til grunn en forståelse av nettet der aktørene tar med seg erfaringer og væremåter inn i nettrelasjonene. Mens Ben Ze’Ev fokuserer mer på det unike ved online-relasjoner, er Miller og Slater opptatt av at nettet er *en del av* folks hverdagsliv, og ikke *atskilt fra* dette. Videre er de opptatt av at chatting foregår innenfor rammene som

⁵ Ordene kan oversettes til norsk på følgende måte: ”actual”: faktisk og ”real”: virkelig.

disse setter, og betoner at nettet er et velegnet sted for å etablere relasjoner, som for eksempel å finne kjæreste.

De intervjuede ungdommenes svar er ikke entydige når det gjelder om internett skaper virtuelle fellesskap eller om det fungerer som en forlengelse av offline. Det vil si at de ikke kan plasseres utelukkende i verken den ene eller den andre forståelsen. Noen svar forteller at online og offline er to sider av samme virkelighet, at det bare er to forskjellige arenaer ungdom møtes og at det ikke er noen forskjell mellom disse. Ungdommene fortalte historier om at det de foretar seg på den ene arenaen får konsekvenser i den andre. Verdenene kan dermed ikke atskilles. Online og offline står altså i et gjensidig forhold til hverandre. Allikevel er det slik at kommunikasjonen på nettet er annerledes enn offline, og at mange opplever at det er egne normer og et større handlingsrom i chatterommene. Flere av informantene vektla friheten de opplevde når de chattet. En annen forståelse var chatteverdenen som falsk og utrygg. Disse opplevde den fysiske avstanden og det utvidete handlingsrommet som negativt og opplever folk som frekke og uærlige online.

Tilgjengelighet og kontroll

Som jeg var inne på over opplever en stor del av ungdommene trygghet og økt handlingsrom når de chatter. I tillegg er tilgjengeligheten høy. Ungdommene har god kompetanse i å kommunisere på chatten. De vet hvor de skal chatte og hva de skal kalle seg for å få kontakt. Ungdommene sitter hjemme ved sin egen pc på rommet sitt og kan når som helst logge seg på internett og for eksempel se en mann onanere. Det er tilgjengelig, og ikke vanskelig å komme i kontakt med mennene. Hvis ønsket er å lære mer om ulike sexstillinger eller om prevensjon; ungdommene vet hvordan de skal te seg. Ungdommene har altså god kompetanse i å både komme i kontakt med mennesker som er ute etter sex, og i å initiere slike samtaler. Det minner om pornografi, der en selv er deltaker på den måten at en styrer handlingen. Nick, valg av chattekanal, språkbruk og åpningsspørsmål er ulike måter å foreslå ramme for situasjonen når en er online.

Ungdommene føler en høy grad av kontroll når de chatter. Anonymiteten som karakteriserer chatterommene, samt ungdommenes forståelse av internett som en annen verden, gir rike selvpresentasjonsmuligheter. Høy grad av kontroll med uttrykkssymbolene og muligheten for å være backstage og planlegge selvpresentasjonen er ressurser online. Internett tilbyr

dermed en arena der ungdommene kan utforske, oppsøke spenning og leke med risiko. Den seksuelle oppmerksomheten online er spennende, men kan også være ekkel. Ofte begge deler på samme tid.

Jeg har vist at den fysiske avstanden er sentral online. For en del av informantene gir dette frihet, mens det for andre er kilde til utrygghet, fordi de opplever at folk er frekkere online eller fordi det er vanskelig å vite om folk snakker sant. Ben-Ze'Ev (2004) karakteriserer nettet som et motsetningsfullt sted der kommunikasjonen er både mangelfull og detaljrik på samme tid. Han fremholder anonymiteten som sentral online. Det gir chatterne muligheter for å lure og bedra på den ene siden og for at nære og intime relasjoner kan utvikles på den andre. Dette er karaktertrekk jeg gjenkjenner i mitt datamateriale. Ben-Ze'Ev hevder at relasjonene online er både mer intense, men også mindre stabile. Han påpeker dessuten at selvavsløring utvikler seg raskere og dypere online enn i ansikt til ansikt møter, og setter dette i sammenheng med at selvavsløring er en viktig måte å bli kjent med hverandre på online fordi en mangler andre måter å bli kjent på (Ben-Ze'Ev 2004: 34).

Mead (1934) fremhever betydningen av lek for sosialiseringen. Gjennom lek gjør man ting som vanligvis er forbeholdt voksne, og trener på denne måten på de voksnes aktiviteter. Frønes (1989: 64) påpeker at en viktig side ved leken er at den ikke får konsekvenser som i det virkelige liv. Påstanden bygger på et premiss om at situasjonsdeltakerne er enige om hva som foregår. Når en ikke har tilgang til den andres kroppsspråk og ansiktsuttrykk blir det vanskeligere å tolke situasjonen og å vite hvilken definisjon av situasjonen som gjelder. Man kan altså ikke vite om det er lek eller alvor for den andre. Det som for den ene defineres som lek kan dermed være alvor for den andre. Internettets anonyme karakter gjør det vanskeligere å vite hvordan egne handlinger innvirker på den andre. Samtidig er lureri en del av logikken online, spesielt i de åpne chatterommene.

Åpen chat og msn

Det eksisterer flere todelte logikker i chatterommene. Disse forenkler samhandlingen mellom chatterne og gjør kommunikasjonen mer oversiktlig. Et sentralt trekk ved intervjumaterialet er at ungdommene opererer med en distinksjon mellom venner på den ene siden og fremmede på den andre. Datamaterialet viser at venner har en sentral plass i chattekulturen. Chatting med venner har høyere status enn chatting med fremmede. På

samme måte har chatting på msn høyere status enn chatting på de åpne kanalene. Det er en forbindelse mellom fremmede og åpen chat, og mellom venner og msn.

Ungdommene er som vist tilbakeholdne med å fortelle at de fremdeles chatter med fremmede i åpne chatterom. Dette fremstår som en logisk konsekvens av at de har blitt eldre og mer erfarne med chatting. Mange fortalte at de i stedet for å chatte på åpne chattekanaler går over til å chatte på msn. Samtidig omdefineres relasjonen til en vennskskapsrelasjon.

Tillit og risiko

Tillit og risiko har vært sentrale begreper i analysen av intervjuene. Felles for teoriene som omhandler tillit er dens funksjon som noe som reduserer kompleksitet, flertydighet og usikkerhet. Risiko knyttes til at en ikke kjenner den en snakker med. I mangel på full informasjon må en derfor stole på andre (Giddens, 1990: 33). Tillit er med andre ord en måte å håndtere risiko på. Samtidig finnes det både risiko- og tillitssymboler som chatterne orienterer seg ved hjelp av i samhandlingen med de andre chatterne. Msn er et slikt symbol. Intervjuene viser at ungdommene møter mennesker i de åpne chatterrommene. Her er chatterne som oftest fremmede for hverandre. Jeg har funnet at det er vanlig å nokså tidlig i samtale invitere samtalepartneren inn i msn-nettverket sitt. Samtidig omdefineres medchatteren, og blir en venn. På msn chatter man altså med venner. Selvtutlevering er et tillitssymbol online. Når en skal forstå hva som skjer når ungdommene gir fra seg personlige opplysninger til folk de møter på internett har det vist seg at begrepene tillit og risiko er fruktbare. Å dele msn-adresse innebærer at en gir litt av seg selv. Jeg opplevde selv at da jeg ikke ville gi fra meg msn-adressa mi, ble oppfattet som et tegn på løgn eller risiko. For eksempel ble jeg i flere tilfeller mistenkt for å være uærlig. Det å gi av seg selv er altså å vise seg som tillitsverdig. Ungdommene balanserer mellom anonymitet og selvavsløring når de chatter. Dette er i tråd med Ben-Ze'Ev (2004) sine funn. Anonymiteten gir på den ene siden trygghet og opplevelse av kontroll, samtidig er den kilde til risiko og utrygghet fordi en ikke vet hvem en snakker med og fordi folk er frekkere og mer direkte når de chatter.

Pedersen og Larsen (2005: 77) har funnet at strategiene ungdommene benytter for å beskytte seg mot farer på nettet, er rettet mot fremmede, og at ungdommene har problemer med å beskytte seg mot overgrep begått av kjente. Videre påpeker forskerne at når ungdom definerer en relasjon som vennskap oppheves reglene. Det samme gjenkjenner jeg i mitt

datamateriale. I tillegg har jeg funnet at det er en sammenheng mellom overgangen fra åpen chat til msn og fra fremmed til venn.

Smette (2004) har funnet at ungdom selv på en aktiv måte bruker chattekanaler som en arena for utforskning av det som defineres som voksne temaer. Videre viser intervjuene hun har gjort at ungdommene har følelse av makt og kompetanse i samtaler på nettet. Hun peker på at ungdommene ser bort fra maktforskjellene som kan eksistere mellom personer med stor aldersforskjell, og at denne maktforskjellen vil oppleves annerledes i et ”virkelig” møte enn på et nettmøte. Dette kan forstås i lys av ungdommenes definisjon av chatterelasjonene som vennskapsforhold. At terskelen for hvem de kaller venner er så lav medfører at de har mindre kontroll med hvem de chatter med. Det kan dermed tenkes at de lett kan bli involvert i noe de ikke har kontroll over eller forstår rekkevidden av. Vennskapsbegrepet gjør det muligens også vanskeligere å fortelle om det hvis de skulle oppleve noe krenkende. Offerrollen henger sammen med fortellingen om maktulighet og utnyttning. Jeg har vist at fortellingen om venner og fremmede på chatten er sterkt nærværende, og opplevde selv at mennene benytter seg av denne for å få kontakt med unge jenter. En kan si at ungdommene havner mellom to forståelser. Den ene handler om venner og et likeverdig maktforhold, den andre om en maktulighet, der jentene er i maktposisjon og tuller med og lurer mennene.

7.1 Nettvettregler og refleksjoner over resultatene

I en undersøkelse på oppdrag fra Redd Barna har Christine Hassel Bergerud (2004) intervjuet 18 ungdommer om deres opplevelser i forbindelse med chatting på Internett. Hun viser at ungdommene har god kompetanse når det gjelder hvilke forholdsregler de bør ta når de chatter, som for eksempel at de ikke bør gi fra seg navn, telefonnummer eller bilde til fremmede. Til tross for dette fant hun at disse forholdsreglene oppheves når de får venner på nettet. Hun konkluderer med at ungdommene oppfører seg selvmotsigende, og at de mangler en kritisk holdning til dem de treffer på nettet, og at de derfor mangler den chattekompetansen de trenger for å bruke internett på en trygg måte. Med at chattevenner ikke er som andre venner mener hun at chattevennen ikke alltid er den han eller hun utgir seg for å være, og at dette fører til at noen blir utsatt for ”ubehagelige og skremmende

opplevelser”. Hvilke symboler ungdommene tar i bruk når de skal presentere seg som en venn/ en potensiell venn i en chattekontekst er relevant for å forstå hvorfor ungdommene ”oppfører seg selvmotsigende” når de chatter.

Redd Barna har utarbeidet 8 nettvettregler som er å finne på foreningens hjemmesider. Nettvettreglene er også referert til på en rekke andre nettsteder for ungdom. (For eksempel www.ung.no og www.barnevakten.no):

1. Du må aldri fortelle noen du ikke kjenner på Internett hva du heter, hvor du bor eller hvilken skole du går på.
2. Ikke send bilder av deg selv.
3. Bruk en anonym e-postadresse når du surfer på Internett og chatter med folk du ikke kjenner.
4. Hvis du skal møte en person du har chattet med på Internett, må du ta med en voksen du stoler på.
5. Husk at personer du snakker med i en chatgruppe ikke alltid snakker sant og lett kan lyve på alder.
6. Du skal ikke svare hvis du får skummel e-post eller blir redd når du chatter. Si fra til en voksen og bytt gjerne e-postadresse.
7. Når du skal laste ned spill eller lignende, gjør det sammen med en voksen.
8. Hvis du opplever noe skummelt eller ubehagelig, meld fra til en voksen du stoler på. Du kan også ta kontakt med politiet på www.tips.kripos.no.

(http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=959, 14.08.06).

”Venner og fremmede” og den symbolske betydningen av disse har vært et tema i analysen. Hvilke konsekvenser fortellingen om venner kan ha og hvordan den legger premisser for kommunikasjonen har også vært et tema. Jeg vil nå raskt se på redd barnas nettvettregler i forhold til mine funn. Hvor gode er disse rådene i lys av det jeg har utforsket? Kan mine funn bidra til å nyansere disse rådene?

I regel nummer 1 heter det at du ikke må fortelle *noen du ikke kjenner* blant annet hva du heter. Den samme formuleringen er i regel 3 hvor en anbefales å bruke en anonym e-postadresse når du *chatter med folk du ikke kjenner*. Intervjuene mine har vist at ungdommene møter nye mennesker i de åpne chatterommene, og at de raskt inviterer dem over på msn og at det er her det meste av chatten foregår. Samtidig forteller de at på msn chatter man med venner. Terskelen for å kalle noen venner på nettet er lavere enn offline. Flere av mine informanter har kontakter på msn som de ikke vet hvem er. Det ser altså ut til at reglene gjelder for fremmede, en konsekvens er dermed at de oppheves når rammen for relasjonen er ”vennskap”, og ungdommene altså definerer medchatteren som en venn.

Når det gjelder regel 5, at personer i en chatgruppe ikke alltid snakker sant og lett kan lyve på alder, så har jeg funnet at dette er en del av logikken online. Det vil si ungdommene er klar over det, de deltar selv i dette spillet, og det oppleves ikke som særlig alvorlig når de oppdager at en de har chattet med er en annen en hun/ han først har utgitt seg for. Det kan dermed være vanskelig å snakke med noen om opplevelsene de har på nettet.

Regel 6 og 8 har til felles at de tar opp situasjoner som oppleves som skumle, og anbefaler å ta kontakt med en voksen hvis følgende skjer: (...) *får skummel e-post eller blir redd når du chatter eller opplever noe skummelt eller ubehagelig*. Jeg har funnet en sammenheng mellom spennende og ekkelt i informantfortellingene. En del av ungdommene oppsøker og leker med det ekle. Jeg har dessuten funnet at ungdommene føler høy grad av kontroll når de chatter, og at de er kompetente når det gjelder å opprette kontakt og å for eksempel chatte om sex med voksne. De føler et overtak på de voksne når de er online, jentene latterliggjør og leker med dem voksne menn i chatterommene. Svaret på spørsmålet om ungdommene opplever ”noe skummelt eller ubehagelig” når de chatter er altså todelt. For det første opplever en del ungdom nettet som en trygg arena hvor de har kontroll og et større handlingsrom enn offline. For det andre er det mange som oppsøker det som kan være litt skummelt eller ubehagelig, og de synes det er spennende. Dess eklere, dess mer spennende er det for mange.

I regel 4 og 7 tas det opp at en må ta med en voksen hvis en skal møte en person en har chattet med på internett og at når en skal laste ned spill eller lignende, bør det gjøres sammen med en voksen. Involvering av de voksne tas også opp i punkt 6 og 8 hvor en blir oppfordret til å si ifra til en voksen hvis en opplever noe skummelt eller ubehagelig når en chatter. Mine data viser at chatting er barnas/ ungdommenes domene, der de ikke slipper foreldrene til. Det

er et trekk ved intervjumaterialet at ungdommene ikke snakker med foreldrene sine om det de opplever når de er online, de opplever manglende interesse fra foreldrene, og at de dessuten har lite kunnskap om chatting. Flere av informantene uttrykte at det ville være flaut hvis foreldrene skulle se på mens de chatter. Pedersen og Larsen (2005: 77) påpeker at ungdommene oppfatter nettet som en privat arena, og at foreldrene ikke blir informert om hva som skjer der. Mine data samsvarer altså med disse funnene.

Hvis rådene skal treffe må de ta hensyn til og bygge på ungdommenes forståelse. Det ser altså ut til at en del av chattereglene har et forbedringspotensial når det gjelder å treffe målgruppen.

Kjennskap til hvilke symboler som gjelder i chatterommet er en form for kapital. Kapitalbegrepet er hentet fra Bourdieus analyse av makt. Den som ifølge Bourdieu (1984) innehar den feltspesifikke kapitalen som til enhver tid råder på et felt, som altså behersker de gjeldende kodene og språklige uttrykkene, vil også ha makt og autoritet på feltet. Over har vi sett hvilken viktig symbolsk verdi vennskap har på chatten. Å kjenne til dette er en form for kapital som kan gi mulighet for å veilede barn og ungdom i å beskytte seg når de chatter.

7.2 Overførbarhet, anvendelse, visjoner og mål

Over har jeg vist hvordan resultatene fra denne studien kan ha praktisk anvendelse. Det har vært et mål å få økt kunnskap om ungdoms chattemønster når det gjelder temaer som omhandler sex. Denne typen kunnskap kan være nyttig når foreldre skal veilede barna sine om chatting, ved forebygging av seksuelle overgrep, og i utvikling av for eksempel undervisningsopplegg og infomateriell om barn/ ungdom og chatting.

Kunnskap om hvordan ungdom chatter er ikke smal kunnskap. Både chatting generelt, og sexprat på nettet er en del av ungdoms hverdagsliv, men som ofte er skjult for omverdenen. Det har vært et mål å synliggjøre og få mer kunnskap om denne delen av de unges liv. I analysen har jeg løftet frem generelle tendenser ved materialet og vist det mer spesielle. På den måten har jeg søkt å presentere et bredt bilde av temaet. Samtidig er det er mye kunnskap å hente. Informantene i denne studien tilhører en bestemt kategori. De er etnisk

norske ungdom mellom 16 og 19 år. Dimensjoner som kjønn, seksuell legning, etnisk tilhørighet og klassebakgrunn er interessante utvalgsriterier i en videre studie av samme tema. Spesielt når det gjelder ungdom med en usikker seksuell identitet eller utforskende seksualitet er det grunn til å tro at kan oppleve trygghet i chatterommene.

10. Kildeliste

- Album, Dag (1996): *Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Tano A.S.
- Ben-Ze'ev, Aron (2004): *Love online*. Cambridge University Press.
- Bergerud, Christine Hassel (2004): *Chattevenner er ikke som andre venner. Rapport om barn og unges chattekompetanse*. Oslo: Redd Barna.
- Bjørnstad, Taran L. og Tom Ellingsen (2002): *Nettsvermere: En rapport om ungdom og internett*. Oslo: Statens filmtilsyn.
- Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Rotledge & Kegan Paul.
- Branaman, Ann (2003): *Goffmans Social Theory*, i Lemert, Charles & Branaman, Ann (red.): *The Goffman Reader*. Oxford: Blackwell.
- Bromseth, Janne C.H. (2003): Nettets 'private sfærer' - arena for utvikling av seksuell identitet. NIKK magasin, Nr. 1/ 2003, s. 19-21.
- Fog, Jette (2004): *Med samtalen som utgangspunkt*. Akademisk Forlag. København.
- Frønes, Ivar (2001): *Handling, kultur og mening*. Fagbokforlaget.
- Frønes, Ivar (2002): *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Giddens, Anthony (1990): *The Consequences of Modernity*. Stanford University Press.
- Giddens, Anthony (1992): *The Transformation of Intimacy: Sexuality, love and eroticism*. Oxford, Polity Press.
- Goffman, Erving (1969): *Strategic interaction*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goffman, Erving (1992): *Vårt rollespill til daglig*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Goffman, Erving (1986): *An Essay on the Organization of Experience. Frame Analysis*. Northeastern University Press, Boston.

Hviid Jacobsen, Michael og Kristiansen, Søren (2002): *Erving Goffman. Sociologien om det elementære livs sociale former*. Hans Reitzels Forlag A/S, København

Hylland-Eriksen, Thomas (1997): *Identitet i "Flerkulturell forståelse"*. Tano Aschehoug, Oslo.

Kränge, Olve og Øia, Tormod (2005): *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening*. J.W. Cappelens Forlag AS, Oslo.

Larsen, Camilla Jordheim og Pedersen, Willy (2005): *Bytte, kjærlighet og overgrep. Seksualitet blant ungdom i randsonen*. Nova rapport 10/ 05.

Luhmann, Niklas (1991): *Risk: A Sociological Theory*. Walter de Gruyter & co.

Luhmann, Niklas (1999): *Tillid – en mekanisme til reduction af social kompleksitet*. Hans Reitzels Forlag. København.

Løgstrup, Knud Eilert (1999): *Den etiske fordring*. J. W Cappelens Forlag as.

Mead, George Herbert (1934): *Mind, self and society*. University of Chicago Press

Miller, Daniel og Slater, Don (2000): *The Internet. An Ethnographic Approach*. Oxford, New York: Berg.

Moe, Sverre (1995): *Sosiologi I hundre år. En veileder i sosiologisk teori*. Universitetsforlaget AS.

NESH (2001). "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora." Oslo. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsfag og humaniora.

Pedersen, Willy (2005): *Nye seksualiteter*. Universitetsforlaget. Oslo.

Redd Barna (2004): *Alle juger på nettet – og alle vet det. Ungdom og internett*.

Rekdal, Bjarte (2003): *Internettpsykologi. Subjektet I det virtuelle rom*. Abstrakt forlag AS. Oslo.

Repstad, Pål (1998): *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlagets AS. Oslo.

Smette, Ingrid (2004): *Ansvar i grenseland*. 16-åringers forståelse av seksuell utnytting. Oslo: NOVA Rapport 13/04.

Thagaard, Tove (1998): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode.* Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Tingstad, Vebjørn (2003): *Barns chatting på nettet: En studie av sosiale møter i to norske pratekanaler.* Dr. Polit. Avhandling. Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. Pedagogisk institutt. NTNU.

Tseëlon, Efrat. (1992). *Is the Presented Self Cincere?* I "Theory, Culture and Society, 9. SAGE, London, Newbury Park and New Delhi.

Widerberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt.* Universitetsforlaget. Oslo

Østerberg, Dag (1997): *Sosiologiens nøkkelbegreper.* Cappelen Akademisk Forlag as. Oslo

Andre kilder:

Dagbladet, 9.5.2005.

VG, 5.10.2005

www.barnevakten.no (februar, 2007)

www.ung.no (februar, 2007)

www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=959, 14.08.06

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er: 38046.